

Művészet és Gondolat

KALLIGRAM

■ 2022 · ÁPRILIS ■

XXXI. ÉVFOLYAM, 2022. ÁPRILIS

T A R T A L O M

- 3 **PAVOL RANKOV**
A somorjai szent mészáros és más történetek
(regényrészlet Vályi Horváth Erika fordításában)
- 6–7 **DOMINIKA MORAVČIKOVÁ**
6 Orvosnő
7 A romaságod súlya (versek Merva Attila fordításában)
- 8 **ETELA FARKAŠOVÁ**
A forgatókönyv (regényrészlet Vályi Horváth Erika fordításában)
- 12–17 **MÁRIA FERENČUHOVÁ**
12 motherline
13 földi kincsek
13 multiverzum
14 együtt
15 tévedni sem volt ideje
15 egyé válni mondta
16 fatherline
17 feketeföld (versek Merva Attila fordításában)
- 18 **IRENA BREŽNÁ**
A világok legjobbika (regényrészlet Vályi Horváth Erika fordításában)
- 22–23 **MICHAL TALLO**
22 i
22 ii
23 előhang (versek Németh Zoltán fordításában)
- 24 **MICHAELA ROSOVÁ**
Ez a szoba (regényrészlet Péntes Tímea fordításában)
- 28 **ALENA SABUCHOVÁ**
Seppegők (regényrészlet Paszmár Livia fordításában)
- 32 **SZÉKELY MÁRTON**
Mehalt már istentelen (vers)
- 37 **ZOLTÁN GÁBOR**
Téma és változatok (1. változat) (regényrészlet)
- 44 **HARCOS BÁLINT**
Széria (vers)
- 48 **GYURKOVICS TAMÁS**
Akcentus (regényrészlet)
- 55 **BAKOS GYÖNGYI**
Egy másik történet (kispróza)

■	58–60	TAMÁS DÉNES	■
	58	Medúza-fő	
	59	Méloszi Aphrodité	(versek)
■	61	NAGY GABRIELLA	■
		Elviszlek Amerikába	(regényrészlet)
■	70–72	FELLINGER KÁROLY	■
	70	Mandarin	
	70	Eszmélés	
	71	Frakk	
	71	Könyvek	
	72	Örök tél	(versek)
■	73	PARA-KOVÁCS IMRE	■
		A Vosztok-tó jege	(regényrészlet)
■	79–81	MÁRTON ÁGNES	■
	79	Mi teszi pokollá, mi teszi mennyországgá	
	80	Pótlék helyett	(versek)
■	82	MESTERHÁZY BALÁZS	■
		Mediterránum-jegyzetek	(prózaversek)
	84	MIŁOSZ	
■	85	CSORDÁS GÁBOR	■
		A történelem démona	(esszé)
■	88–96	CZESŁAW MIŁOSZ	■
	88	A törvények szelleméről	
	89	Múzsáim palotája	
	90	Mittelbergheim	
	91	Varsói Faust	
	92	Jegyzetfüzet: Dordogne	
	93	Jegyzetfüzet: Európa	
	93	Tudás	
	94	Parasztból lett király	
	95	Egy udvarhölgy lenyakazása	
	95	Ballada	(versek Csordás Gábor fordításában)

KALLIGRAM
Művészet és Gondolat

FŐSZERKESZTŐ: Mészáros Sándor
ms.kalligram@gmail.com

SZERKESZTŐK:
Ágoston Attila (koordinátor)
oz.kalligram@gmail.com
Szász Pál
palika.100@gmail.com

Szilágyi Zsófia
szilagyi73@gmail.com

Tóth-Czifra Júlia
toth.czifra.julia@gmail.com

GRAFIKAI SZERKESZTŐ: Hrapka Tibor
TÖRDELŐ: Róth Andrea

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG ELNÖKE:
Grendel Lajos †

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI:
Földényi F. László,
Keserű József,
Márton László,
Németh Zoltán,
Hizsnyai Zoltán,
Rédey Zoltán

Szerkesztőség:
KALLIGRAM, spol. s r. o.
Staromestská 6/D
P. O. Box: 223
SK-810 00 Bratislava 1
Tel.: 00421/ 2 54415028

FELELŐS KIADÓ: Mészáros Sándor

Szlovákiai megrendelések:

oz.kalligram@gmail.com, valamint
a Szlovák Posta alábbi címén: Slovenská
pošta, a. s.; Stredisko predplatného tlačie;
Uzbecká 4; P. O. Box 164; 820 14 Bratislava
214; e-mail: predplatne@slposta.sk

Magyarországi elérhetőség:
ms.kalligram@gmail.com

Támogatóink:

Kisebbségi Kulturális Alap
(Realizované s finančnou podporou
Fondu na podporu kultúry národnostných
menšín)

Nemzeti Kulturális Alap

Kiadja a Kalligram Polgári Társulás/OZ
Kalligram, Hlavná / Fő utca 37/19,
SK-929 01 Dunajská Streda / Duna-
szerdahely [IČO:42291810] és a
Pesti Kalligram Kft., 1094 Budapest,
Tűzoltó u. 8. sz. fél em. 2. Adószám:
12241273-2-43

Nyomja: Expresprint s.r.o., Partizánske
Példányszám/Náklad: 700 db/ks
Ára / Cena: 700 Ft / 2,5 EUR.

Magyarországon terjeszti
a Relay Hírlapkereskedelmi Rt.
és a regionális részvénytársaságok.

EV 358/08 ISSN 1335-1826

Havilap, megjelenik az adott hónap
10. napjáig.

www.kalligramoz.eu

A somorjai szent mészáros és más történetek

Vojta a Spytihněv-alakulatból 1.

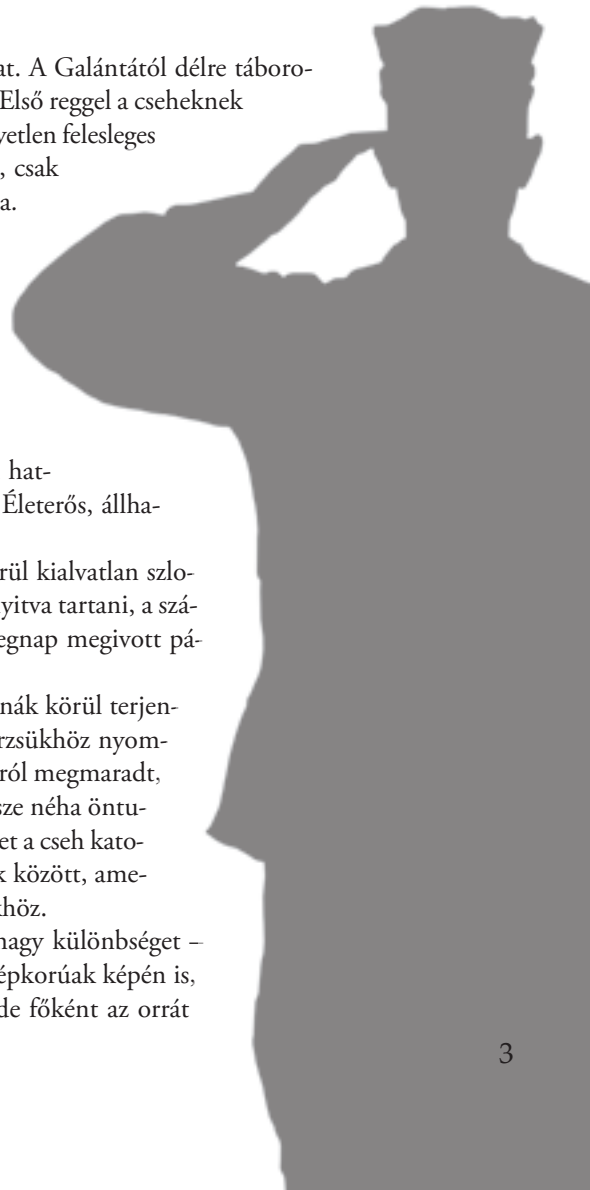
A cseh önkéntesek Spytihněvnek nevezték el a századukat. A Galántától délre táborozó hatodik szlovák dandárhadsereghez osztották be őket. Első reggel a cseheknek már fél hétkor sorakozót fújtak. Gyorsan és nyugodtan, egyetlen felesleges lépés nélkül sorakoztak, semmi lökdösődés és zúgolódás, csak a férfitestek rugalmas mozgásának gazdaságos koreográfiája.

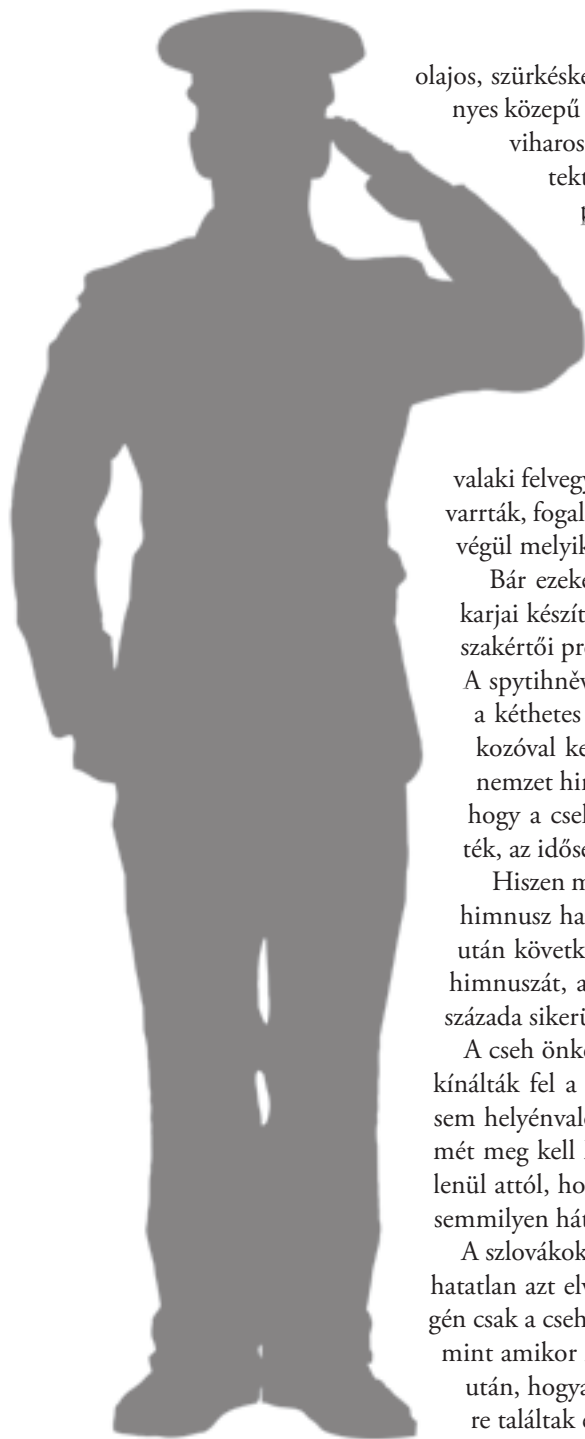
Bár önkéntesek voltak, akik két hete még egy étteremben kötényben pizzát sütöttek, esetleg divatos, csíkos öltönyben biztosítási tanácsokkal látták el az ügyfeleiket, vagy a tornaórán a diákok huncutságain boszszankodva, egykedvűen húzták fel a tréningruhájukon a cipzárt, most mégis úgy tűnt, kizárólag az egyenruhás életre születtek, és a szlovák–magyar határ háborús konfliktusa végre lehetővé tette számukra, hogy mind a hatvanan azzá váljanak, amire sorsuk eleve elrendelte őket. Életerős, állhatatos, megalkuvást nem ismerő, keménykötésű harcossá.

Azon az első reggelen a felsorakozott cseh alakulat körül kialvatlan szlovák önkéntesek ácsorogtak. Csipás szemüket alig bírták nyitva tartani, a szájukban még érezték az utolsó hányás darabjait, amit a tegnapi megivott pálinka kíméletlenül kilökött a gyomrukából.

Még a borotválkozás utáni arcszesz is, ami a cseh katonák körül terjengett, megszégyenítette a szlovákokat, ezért szoroson a törzsükhöz nyomták a karjukat, nehogy a hónaljuk alól kiszökjön a tegnapi megmaradt, öreg izzadság mérgező, iszapos gőze. A szlovákok egy része néha öntudatlanul megvakargatta a tarkóját, felismerve a különbséget a cseh katonák frissen nyírt, rövid frizurája és az ő elvadult sörényük között, amelyet csak egy nehéz zsírréteg tapasztott úgy-ahogy a fejükhöz.

Csakhogy a cseheknek is észre kellett venniük ezt a nagy különbséget – arcuk tiszta és sima volt, fiatalos pír rózsállott még a középkorúak képén is, miközben mintha a szlovák harcosok arcát, homlokát, de főként az orrát

olajos, szürkés-kék hártya borította volna. Nagy, vöröslő, fehér, genyres közepű pattanások csúfították az ábrázatukat, a bolygófelszín viharos geológiai időszakának vulkáni hegyeire emlékeztettek, tektonikájuk sekély hegeket és mély vonalú ráncokat képezett a szlovák arcokon.

A csehek a kimenős egyenruhájukban érkeztek, és élesen eltértek a szlovákok terepszínű öltözetétől, mert a cseheké még teljesen tiszta volt, a nadrágjukon felismerhetőek voltak a hajtáscsíkok. Az egyenruhákat kétségkívül nagyon hosszú ideig becsomagolva tárolhatták. Hónapokkal vagy évekkel a háború kitörése előtt türelmesen várták, hogy valaki felvegye, és azoknak, akik valahol a tengeren és óceánon túl varrták, fogalmuk sem volt (és nyilvánvalóan nem is törődtek vele), végül melyik hadsereg viseli majd ezt az egyenruhát.

Bár ezeket az egyenruhákat nagy valószínűséggel robotgépek karjai készítették, még ezeket a gépeket sem irányította elég erős szakértői program ahhoz, hogy előrejelezzék a kis-dunai háborút. A spytihněvi férfiak egy Hodonín melletti egykori tanyán, ahol a kéthetes kiképzésük zajlott, megtanulták, hogy a nap a sora-kozóval kezdődik, ahol a hazafi először a saját, majd a testvéremzet himnusát énekli, akiért készen áll a vérét ontani. Most, hogy a csehek először a cseh, majd a szlovák himnuszt énekeltek, az idősebb szlovákok arcán átsuhant a nyugtalanság árnyéka.

Hiszen még emlékeztek a cseh–szlovák szövetségi életre, a cseh himnusz hangjaira és verssoraira, ami rögtön a szlovák himnusz után következett, bizonyára felidézte bennük Csehszlovákia régi himnusát, azét az államét, amelynek rabigájától már negyed évszázada sikerült megszabadulniuk.

A cseh önkéntesek természetesen épp a legnehezebb pillanatban kínálták fel a csodálatraméltó, valódi testvéri segítséget, de akkor sem helyénvaló, hogy ebben a nehéz helyzetben a szlovákoknak ismét meg kell hallgatniuk az egykori csehszlovák himnuszt, függetlenül attól, hogy a cseh testvéreknek valószínűleg nem is volt ezzel semmilyen hátsó szándékuk.

A szlovákok tudták, hogy nem sérthetik meg a cseheket. Elfogadhatatlan azt elvárni, hogy ne énekeljék a himnuszt, mert még a végén csak a cseh himnusz hangzana el, ami talán még rosszabb lenne, mint amikor így egymás után követik egymást. Hosszas töprengés után, hogyan oldják meg ezt a kényes helyzetet, a szlovákok végre találtak egy elfogadható, tiszteletteljes megoldást...

Vojta a Spytihněv-alakulatból 2.

Aznap reggel fél hétkor a Galántától délre fekvő táborban nemcsak a cseh önkéntesekből álló Spytihněv-század sorakozott fel, hanem a hatodik dandár-csapat összes alakulata, a frontra küldött egységek kivételével. A csehek gyorsan és nyugodtan, egyetlen felesleges lépés nélkül sorakoztak, semmi lökdösődés és zúgolódás, csak a férfitestek rugalmas mozgásának gazdaságos koreográfiája. Ezzel szemben a szlovákok érkezése a látható erőfeszítések ellenére is kaotikusnak és zavarosnak bizonyult, többen nem voltak tisztában az- zal, melyik helyet foglalják el, mások tudták, hova kell állniuk, de késve érkeztek, egyenruhájukat futás közben igazgatták és gombolták össze, bukdácsoltak a kioldott cipőfűző-

jükben. A csehek elnézően vártak, hűvösen tartózkodva az ironikus vigyorgástól, amelyre minden joguk meg lett volna.

Nagy nap volt ez a cseh önkéntesek számára, életükben először mennek a frontra, közvetlen tűzharcba, a besorozásuk után azonnal éles löszert kapnak, és a teherautó a Felsőszeli és Alsószeli között húzóódó harcvonala viszi őket, ahol két héttel ezelőtt sikerült megállítani a délről előrenyomuló nagy magyar szeparatistákat. A spytihnévi alakulat tagjai néhány óra múlva nemcsak az életükért, hanem a testvéri szlovák állam fennmaradásáért is küzdenek majd.

Amikor a csehek elkezdték énekelni a himnuszukat, a dandárparancsnok utasítása szerint néhány szlovák ugyancsak bekapcsolódott, másoknak nem volt idejük megtanulni a szöveget, de legalább tátogtak, mintha playbackről énekeltek volna. A himnusz elhangzása után, mielőtt a csehek elkezdték a szlovák himnuszt, hatalmas tapsvihar tört ki, sőt néhány bekiabálás is elhagyta a tegnap óta ki sem jőzanodott szlovákok torkát, és a taps a futball- és jégkorongmérkőzések emlékéit idézte fel zavaros fejükben. Amikor a taps alábbhagyott, csak akkor kezdték el énekelni a szlovák himnuszt. Így a szlovák parancsnokoknak sikerült szétválasztaniuk a két külön himnuszt, így elillantak a szerencsétlen cseh–szlovák szövetség kellemetlen emlékei.

Az ünnepi hangulat ellenére a csehekben rossz benyomást keltettek a rendezetlen külsejű, hányaveti szlovák harcosok. Ahogy a teherautó platóján ültek, és a hatodik brigád távolodó tábort nézték, egyikük meg is jegyezte. Azt mondják, a szlovákok úgy hemperegnek a táborban, mint Švejk. Mások pedig hozzáfűztek egy másik idézetet Hašek könyvéből: Cseh katona, derék katona. Magabiztosan indultak az első csatába. ■ ■ ■

Vályi Horváth Erika fordítása

Pavol Rankov (1964) szlovák író, *Szeptember elsején (vagy máskor)* c. kötetéért 2009-ben elnyerte az Európai Unió Irodalmi Díját. 2020-ban jelent meg magyarul a *Túl a térképen* c. regénye a Kalligram Kiadó gondozásában. *A somorjai szent mészáros és egyéb történetek a kis-dunai háború idejéből* című regényét a szerző Peter Pečonka álneven írta meg. Ez a disztópia a szlovákok és magyarok közti feszültséget karikírozza ki, és ironikus stílusával állít tükröt a békétlenkedőknek.

Vályi Horváth Erika (1978) a kortárs szlovák és német próza fordítója, irodalomterapeuta, újságíró. Huszonkét önálló fordításkötete jelent meg, 2020-ban Svetlana Žuchová *Yesim* című regényéért megkapta a Madách Imre Műfordítói Díjat.

DOMINIKA MORAVČÍKOVÁ

Orvosnő (Lekárka)

egyfajta nyugalom árad belőled
mellyel máshol még nem találkoztam

ám ennek ellenére
mindig gyorsan cselekszel.

a süteményeid tiszták és pontosak
még a karácsonyiak is

rengeteg embert meggyógyítottál

ám így is többen

a családból is
az osztályodon haltak meg.

az orvosnő harca olyan harc
melyet nem nyerhetsz meg

csupán
még
nem veszíthetsz el.

a fiaid
tudják, hogy képes vagy mindkettőre:

emelni a vérnyomást és olvasni
az emberi koordinátákat

porcukorral
megszórni a vaníliás

kifliket,

műtéti pontossággal

tésztába sütni a vallomást

hogy a gyógyítás
nem a fájdalom lassításának

folyamata

hanem lehetővé tétele annak, ami még
nem a fájdalom:

nem minden a folyó vér
nem minden a szívsérülés

próbálok gondolni rá,

akkor is, ha átáznak a kötszerek

és évről évre egyre csak fogynak

a tányérok
és a szempárok

az ünnepi asztalnál.

A romaságod súlya (Váha tvojho rómstva)

a romaságod vékony
akár a tavaszi jég
a hártya nélküli tavon

nem lehet kiszámolni
sem részekre bontani

sehol sem létezik
ám mindig jelen van

a testeden
a konyhában

hajszálaidon a zuhanyzóban
a járólapon látható árnyékodban

rovarszerű könnyed ám ez
nem azt jelenti hogy

becserélheted vagy csitíthatod

a romaságot nem lehet otthon
hagyni a szekrényben

vagy ruhákkal eltakarni

a romaságod mindig megtalálja
az útját

a romaságod egy ragadozó
sehová sem tartozik

nagyobb nyilvános veszélyt jelent
mint az időszakos áradások:

a te vad romaságod

nem lekaparható vagy
műtétileg eltávolítható

életképesebb a gaznál

kevésből is túlél

akár a hibernált állat

bizonyos intézkedéseket kell
foganatosítani

a romaságod
boszorkányságnak
a rend elleni
lázadásnak

kell minősíteni és kriptába zárni

még mielőtt túl erős lesz
még mielőtt

partalanná válik mielőtt

beszínezi az országot
mielőtt elnyel mindent ami

ehető és véres.

Merva Attila fordításai

Dominika Moravčíková (1992, Strečno) költő. A prágai Károly Egyetem Zenetudományi Intézetének doktorandusza, a szlovákiai roma gyerekek zenei oktatását vizsgálja. Az év legjobb cseh és szlovák verseit és elbeszéléseit díjazó Básne SK/CZ és a Poviedka versenyeken 2019-ben egyaránt elnyerte az első helyet. Jelen fordítások első, *Deti Hamelnu [Hameln gyermekei]* című kötetéből valók.

Merva Attila (1978, Dunaszerdahely) műfordító, irodalomtörténész, pénzügyőr százados. 2014-ben szerzett doktori fokozatot irodalomtörténetből. Főként a kortárs szlovák költők (Mária Ferenčuhová, Michal Habaj, Katarína Kucbelová, Dominika Moravčíková) műveit fordítja magyar, illetve Kassák Lajos műveit szlovák nyelvre. Dunaszerdahelyen él.

A forgatókönyv

H evesebben lépett be a szobába, mint az szándékában állt, keze lecsúszott az ellenállást tanúsító kilincsről, az ajtó halkán megnyikordult, szerette volna visszacsinálni a szükségesnél durvább mozdulatot, semmissé tenni, utálta a zsanérok nyirkosságát, éveken, évtizedeken át, az apróságokat, amiket rendbe lehetett volna tenni, de mégis makacsul ott maradtak, az életet megkeserítő apróságok, a rosszindulatú részletek, ahogy Vojto szokta mondani, mintha csak arra várnának, mikor lepjék meg váratlanul az embert, hogyan keserítsék meg a napjait, a rosszindulatú részletek.

A mozdulatot nem lehetett visszacsinálni, ahogy a hangot sem, amit keltett; a férfi özszerándult a karosszékekben, az ajtó felé fordította a fejét, a könyv lecsúszott az öléből a padlóra, majd a takaró is követte, amit korábban a lábára terített.

Úgy jársz, mint a szél, motyogta álmosan, igazi forgószél, milyen rendkívüli dolog történt már megint, hogy még délután sem...

Semmi rendkívüli, nevetett fel szúrósan, semmi, csak ez... nyomta a kezébe a kinyitott Pozsonyi Újságot, itt, ezt nézd meg...

Meglepődve felé fordult, rég nem volt már ez a lap a kezemben, valamelyik ismerősről írnak benne?

Erőteljesen bökte oda az ujját a nyitott újságlap közepére, nekünk, kettőnknek valószínűleg már ismerős, pontosabban ismeretlen ismerős, olvasd már el végre, a leírás egész pontosan illik rájuk, még az öltözék is, minden az utolsó részletig.

A férfi figyelmesen beleolvast az újságba, tekintete újra végigfut a sorokon, amelyekre a nő ujját mutatott, hallgat.

Valahogy soká olvasod...

Egy idő után a férfi hümmögve megszólal, hát ez itt feketén-fehéren le van írva... ha jobban belegondolok, igazából sejtettük volna, hogy ez lesz...

Sejtettük volna, ismétli meg ugyanolyan csípősen az asszony, hogyhogya sejtettük volna, a hangja egyre élesebb, ugyan, kérlek, én az első pillanattól kezdve tudtam, rögtön átláttam rajtuk, biztos voltam benne, csak úgy tűnik, te süket és vak voltál.

Ismét hümmögés a válasz, nincs mit tenni, mondja, már megtörtént, megint igazad volt.

Nem érdekel, hogy igazam volt-e vagy sem, veti oda, az bosszant a legjobban, hogy semmibe vetted a véleményemet, egyáltalán nem hallgattál rám, és azonnal egyezkedni kezdte velük, hiába tiltakoztam... már a kezdetektől fogva olyan sok minden gyanúsak tűnt... amint az egyikük, a legidősebb elkezdte sorolni, hányféle szolgáltatást kínálnak, kőművesmunkát, vakolást, öreg fák kivágását, ásást, kerítésjavítást, gyakorlatilag mindent.

A férfi még mindig az újságba révedve, elgondolkodva bólogat.

Mit fogunk csinálni, kérdezi emelt hangon, jelentenünk kellene a rendőrségen, felszólítják a károsultakat... bár, nem hiszem, hogy ez bármit is megoldana, beengedtük őket, nem erőszakkal törtek be, megbeszéltem velük, mit csináljanak, önszántából előleget adtál nekik az anyagra, méghozzá nem is keveset... mi is benne vagyunk, bűnrészesek lettünk... nyilván többen is bedőltek nekik, ha most már az újságban is erről cikkeznek... kár, hogy csak most...

Végre felpillantott az újságból, békülékenyen nézett rá, mint a bűntársára, vagy talán még valami annál is többre, aztán megint leszegte a fejét, tudod, amikor becsöngettek és előálltak az ajánlatukkal, arra gondoltam, micsoda véletlen, mert megint azon merengtem, hogyan intézzem el ezt az egészet... említettem már, hogy hónapok óta hirdetéseket adtam fel, de senki nem jelentkezett, csak egy cég írt vissza, hogy ha nagyobb megbízás lenne, szívesen jönne, az apró munkák senkit sem érdekelnek, ilyenek a vállalkozóink, csak a nagy kereset a csábító, hogy minél gyorsabban meggazdagodjanak, a kis dolgokból ezt nem lehet... és nálunk pont ezek gyűltek össze... hát igen, megörültem, amikor előálltak ezzel az ajánlattal, én bolond... már nem merek felmenni egyedül a tetőre, hogy kicseréljem az eltört cserepeket, és senki nincs, aki... hisz' ezt te is tudod...

Tudom, mondta, most már szinte harag nélkül, egy csipetnyi sajnálattal a hangjában, nagyon jól tudom... senkinek nincs semmire ideje, mindenki el van foglalva a munkájával...

Nem mindenki, szakítja félbe a férfi.

Nem kell még erre is emlékeztetned, mintha nem tudnám... de mindenkinek más a fontos...

Meg kell ezt is szokni, simogatja meg a férfi könnyedén a nő kezét.

Már elég régóta szokom.

Lehajolt, és csak most vette fel a könyvet és a lecsúszott takarót a földről, betakarta a férfi térdét, az újságot félretette, nem volt értelme visszatérni ehhez a dologhoz, minél hamarabb el kell felejteni, átverték őket, könnyű prédák az ilyen csalóknak, akiktől csak úgy hemzsegett ez a hely.

Megpróbálja elfelejteni, nem marad más választása.

A fotellal szembe odahúzott egy széket és leült.

Megmérted ma délután a lázadat, kérdezi egy idő után, és igyekszik eltüntetni a hangjából a keménységre utaló utolsó nyomokat is.

Megrázza a fejét, nem hiszem, hogy még szükséges, úgy tűnik...

Mit jelentsen ez, hogy úgy tűnik... tegnap majdnem negyvenfokos lázad volt, a te korodban már nem lehet ezzel szórakozni.

A mi korunkban, jegyzi meg finoman.

Hisz' ez az, a mi korunkban, épp erről van szó, főleg a korról...

Ismét felvillant előtte a kép, ahogy becsengettek, és Vojto a kapuhoz sétált, amikor meglátta a három ismeretlen férfit a piszkos overallban és munkáskabátban, a nő is elindult feljűk, de akkor már a férfiak beszélgetésbe merülve a ház felé tartottak, örvendezve, hogy haszon üti a markukat...

Kétségkívül örültek, láttak két öreg, valószínűleg magányos embert, bizonyára ezt gondolták, amikor rájuk pillantottak, örülhettek, jól beletrafáltak, megígérték, mit fognak megjavítani, hozzá is fogtak valamihez, aztán a tisztességes előleggel el is tűntek a színről, mondván, hogy elmennek megvenni a szükséges alapanyagot, és többé nem is látták őket, egészen mostanáig, hogy az újság...

Minden alkalommal, ahányszor csak ilyesmit mutattak a tévében, azon tűnődött, egyesek hogyan lehetnek ilyen naivak, és hogyan bízhatnak meg az idegenekben.

Most pedig ez velük történt meg, hihetetlen, de megtörtént, ebben a koruk is közrejátszott, ez kétségtelen, öregek és sebezhetőek, ilyennek láthatták őket ezek az idegenek, olyan áldozatnak, aki közvetlenül felajánlkozik.

Nyelt egyet, megpróbálja elhessegetni az emléket, ez még egy ideig kísértetni, emészteni fogja, egy újabb kellemetlenség, amivel meg kell birkóznia.

Felemeli a lázmérőt az asztalról, átnyújtja a férfinak, miért kell még erre is nekem ügyelnem.

Mert ebben a családban te vagy a legfelelősségteljesebb, mondja, és apró mosoly ül ki az arcára, én pedig... hálás vagyok érte.

Persze, ez a legkönnyebb, másokra hárítani a felelősséget, és elintézni a dolgot azzal, hogy hálás vagy, ez a legegyszerűbb.

De ezúttal igazam volt, veti oda pár perc múlva az asszonynak, amikor diadalmasan felé nyújtja a lázmérőt, lement a lázam.

Ellenőrzi a hőmérő higanyszálát, hál'istennek, mondja most már nyugodtabban.

Tudtam, hogy már nincs rá szükség... éreztem.

Feláll a székről, megyek, befejezek még valamit a konyhában, aztán főzök egy kávét, neked pedig hozok egy kis gyógyteát, ha tényleg jól érzed magad, és kérsz egyet, talán be is tehetnék valamilyen zenét, megint kihagytunk pár napot.

Mi lenne, ha két csésze kávét főznél, a gyógyteáidtól csak megfájdul a gyomrom.

Már az ajtóban áll, amikor megint utána szól, és kávézgatva a zene is jobban esne.

Megfordul, felemeli a mutatóujját, ma még nem kellene, elvégre...

Most már tényleg jól vagyok, jelenik meg egy komikusan esdeklő pillantás az arcán, bíz-hatsz bennem.

Rövid habozás után beleegyeznek, hát jó, de csak egy gyengét...

Megfordul az ágyon, csak pár percig képes fekvődni az egyik oldalán, ezután már fáj mindene, megkönnyebbülést keresve változtat a testhelyzetén, beprogramozott gépezetként fordul egyik oldalról a másikra, szinte egyenletes időközönként végzi el a mozdulatsort, fokozatosan jelez minden ízület, csontja és izma, felkel, egyik ortopéd párnát kicseréli a másikra, egyszer azt hiszi, túl puha az ágy, aztán pedig túl keménynek érzi, felkapcsolja a feje fölötti lámpát, a tegnap elkezdett könyvért nyúl, de be sem fejezve az oldalt, visszateszi a könyvet az asztalra.

Nincs kedve mások gondolatait követni, néha sikerül elfednie velük a sajátjait, de vajon arról van itt szó, hogy elfedje, teszi fel magának a kérdést, hogy meneküljön előlük, talán arról is, adja meg a választ, hogy meneküljön a problémák elől, amelyekkel nem tudnak megbirkózni, ez az új tapasztalat, ami legutóbb ezekkel a csalókkal is megtörtént, sajnálta, hogy pénzt veszítettek, de még inkább, hogy ez a banda ilyen könnyen megtévesztette őket, maga elé képzelte a férfiak arcát, szemét, azoknak az embereknek a szemét, akik éppen arra készültek, hogy kirabolják őket, erre a gondolatra fájdalmasan összeszorult a gyomra, próbálta elhessegetni a nyugtalanító gondolatot, nem gondolni a nemrég történt esetre, de az újságcikk eszébe juttatta, megint érezte, hogy összeszorult a gyomra, mintha nem lenne elég bajuk és gondjuk enélkül is.

Az éjszaka előrehaladtával jönnek a jól bevált egyéni rituálék, az évek során fejlesztette ki őket, mindig azzal az új reménységgel, hogy végre megtalálja az igazán hatékonyat, ám az

álmatlanság sem volt kevésbé találékony, az utolsó pillanatig rejtegette az ütökártyáit, már úgy tűnt, mégis sikerül elaludnia, lecsukódott a szeme, a fej kiürült, de nem tudni honnan, lehetetleni frissesség hatolt be ismét a tudatába, élesen világító fénysugár hasított bele a közelgő sötétségbe, az álmatlanság ravaszabb volt, nem könnyű megküzdeni az ilyen ellenféllel, általában mindig a tablettáknál kötött ki, utálta a rózsaszín, kék, lila vagy zöld bogyókat, undorodva nyelte le, bosszankodva, amiért nem állt újra ellen, de félt az elhúzódó éjszaka végtelenségétől, amit fáradt, kába reggelek követtek.

Nézd csak, mit találtam a régi lemezek között, mondja Vojto egy délután, miközben mutatja a kopott, megsárgult kottákat, hogyan kerülhettek ezek ide, nem is tudtam, hogy még mindig őrizgetjük őket...

Talán valamelyik gyerek dughatta oda, valószínűleg Maťo, aztán megfeledkezett róluk.

Mennyi mindent őrizgetünk ebben a házban, és nem is tudunk róla, jegyzi meg elgondolkodva a férfi.

Mindenre nem lehet ideje az embernek, mondja, és a kottákért nyúl, add csak ide, le-törölöm, tiszta porosak, évek óta itt lapulnak... még hogy évek, teszi hozzá a kottákat lapozgatva, inkább évtizedek óta.

Ő, Carl Czerny, olvassa lassan, szótagolva: A vir-tu-óz is-ko-la... milyen dühösek voltak, amikor arra kényszerítettük őket, hogy gyakoroljanak, és azok a kifogások, amiket minden egyes alkalommal előadtak. A nő rosszállóan ingatja a fejét, nem mindegyikük, Tomáš egészen lelkesen játszott, legalábbis eleinte, aztán elment a kedve, kár, hogy egyikük sem maradt meg a zenénél, bár valószínűleg nem voltak tehetségtelenek.

Volt kitől örökölniük.

És látod, nem örököltek túl sokat belőle, talán egy kicsit, de azt sem mindegyik.

Elmosolyodik, egy nagy álmod vált volna valóra, ha újra zenész lett volna a családban. Hogyhogy az én álmom, ez teljesen mindegy, de el tudod képzelni, milyen boldog lenne apa, ha legalább az egyik unokája követte volna... a gének sajtóságosan működnek, nem a szülői vagy nagyszülői kívánságokat követik. ■ ■ ■

Vályi Horváth Erika fordítása

Etela Farkašová (1943, Pozsony) szlovák író, filozófus, publicista. A *forogatókönyv (Scenár)* című regénye 2018-ban elnyerte az Anasoft litera fődíját. A *repülés órái (Hodiny lietania)* című regénye is bekerült a rangos szlovák irodalmi díj tízes listájának döntőjébe.

motherline

gyerekkortól kezdve láttam az árnyakat a szobák sarkában
apró állatokat a tárgyak felületén
gyors szürke egereket a konyhaszekrényen
rovarokat temérdek apró lábbal
a világ eltűnt a további világok hordaléka alatt
nem lepett meg
mikor néha idegen férfi állt az ajtóban
barna kapucniban és amikor a vázák
szemgolyók nélküli koponyákká változtak
mikor anyámnak hirtelen eltűnt az arcbőre és a vállamra
simogatás helyett apró csuklósontocskák
zuhataga érkezett

bizalommal telve adtam át magam
mikor sorra kerültem
hálásan
amiért úgy alkottak meg bennünket
hogy semmit se ismerjünk fel és a végre is
úgy tekintsünk mint egy átmenetre az egyik
környezetből a másikba a szobából a folyosóra
a sötétből a fénybe

(vagy fordítva)

és csak attól féljünk
hogyan nem zárjuk be magunk mögött az ajtót

földi kincsek

(poklady zeme)

a rézpénzek már szinte eggyé váltak a talajjal
zöld agyag

rózsaszín magvak a körmök alatt

anya

anya kincs!

kék üveg

kis olajos üvegflakon

a combcsontot összetéveszted

egy fa gyökerével

minden egyes lépésnél

van társaságunk

multiverzum

mit gondolsz

ki állította meg a holtakat

a poharad a víz

a szertartásos mozdulatok kéz

a földre hullott hajszálak

ki határozta meg a halmazállapotok közti határokat
és biztonságosan a hálójába csalt téged

tényleg azt hiszed

hogyan te?

(hogyan csupán
te vagy te?)

a térben remegő

lélegzet

villanás

semmi

vagy valami más

együtt

(spolu)

a házzal és a kerttel együtt
két testet is vásároltunk
a pincefal mellé elásva
két nő egymáson fekvé
hófehéren az iszapos földben

októberben
a villanyvezeték áthelyezése közben
vágtuk át a bal lábad épp a térdkalács alatt
közvetlenül a földből a sötét utcán át
egy zsákban a másikkal
akinek semmijét sem vágunk szét
utazol most a mozdulatlanság évei után autóval
egy erősen megvilágított terembe mikroszkópoknak
felkínálni a szövetek maradékát
nevet nem

a kertben
az ágaikat egymáshoz dörzsölik a fák
nemsokára virágba borulnak
legyek új generációja kel ki
a külső falat övező járda
március végén megreped
a föld odébb megy
fellelegzik
és a repedésből végre
elötör a perje

tévedni sem volt ideje

(nestihla sa ani mýlit)

nem értettem miért épp te
és miért ilyen korán
a penészes sütik számlájára írtam
melyeket a negyedik évfolyam végén
ki kellett volna dobnunk a tantestületi hűtőjéből
mind megettük
mindig mindennel gyorsan érkezted
enni rám találni elhagyni
fizika példákat kiszámolni
úszóbajnokságot megnyerni
szerelembe esni és egy életen át szeretni
mosolyogtál rám és azt mondtad
ez így van rendjén
majd másodszor is elhagytál
ugyanazzal a következetlenséggel: fél évig
a hátam mögött jártál és az álmaimban
nevettél rajtam
hogyan ezt mindenki
így csinálod

eggyé válni mondtá

(splynút povedala)

még kicsi voltam
mondtá
az egyszerű levegő
borzolta arcörömet és a szél fejtette ajkaimat
a fagy vetkőztette kéztőcsontjaimat
muszáj volt legalább
három réteg ruhát felvennem

ahhoz hogy

biztonságban kizárjam magam a világból

ám egyszer egy kifűrészelt fa törzsén
ülve fakéreg ivódott a bőrömbe
égbolt a szemeimbe és a testemet oly gyönyör járta át
melyet majd csak
a halál hozott

fatherline

apa az ágy mellett áll
ürességet érintve vállaival
lány gyöngyház az arcbőre
a bőre gödröcskéiből
a bajusza rügyezik macskakarmok
a ruhám szegélyével mindig beljűk akadok
ha a túl magasra repülés veszélye fenyeget

az ágyam mellett áll
dülöngél

egyszer csak hullámszerűen kezd a levegő
algássá majd zselévé sűrűsödik

kinyitja a száját
s benne
jégszemű asszony
öreganyó lábak nélkül
összegyűrik a gyereket
vizet öntenek a forró
tepsire

egyetlen pillantás az apa arcán át
egyetlen érintés a kapu beheged
az ajkak összecukódnak váll
a falnak támaszkodik

a hátam mögött állnak
a ruhám szegélyét gyűrögetik

a friss
ritka levegőben

(vagyok)

túl magasan
s egyáltalán nem itt

feketeföld

(černozem)

az ölelésben
egész testfelülettel lélegeznek
érezkelik a mélységet nyomást lazán
változtatják meg a föld összetételét

majd ha teljesen beborít a vékony ködfátyol
mikor tökéletesen az arcodhoz simul
rájössz hogy hasonlóak vagytok:
ahogy minden pórusoddal levegőt kérsz
ahogy erővel fénylik még mindig
az élni akarás benned

évekig tart mire a talajba
ér az örökkévalóságig tart
mire felfedeznek

Merva Attila fordításai

■ **Mária Ferenčuhová** (1975, Pozsony) költő, műfordító, de foglalkozik filmelmélettel is. Francia irodalomból fordít, a Film.sk havilap szerkesztője. Öt verseskötet szerzője. Negyedik, *Imunita* című kötete több díjat is elnyert, francia, ukrán, szlovén és szerb fordításban is megjelent. Magyarra több darabját Merva Attila ültette át. Az itt olvasható versek utolsó, *Černozem* (2020) [*Feketeföld*] című kötetéből származnak.

A világok legjobbika

Nagymama megdicséri apát, amiért köszön a lépcsóházat felmosó takarítónőnek. Azt mondja, ez nemes jellemre vall. Szerinte régen a burzsoá elemek nem is köszöntek a felmosóvödör fölé hajoló szolgálóknak, arrogánsan viselkedtek velük, nehogy elárulják magukat, hogy éjjelente ezekkel a falusi lányokkal élvezkednek. Nagymamának fogalma sincs arról, hogy az idők változnak, és az elhunyt elvtárs, aki a forradalom vezetője volt, bejelentette: Ezután a takarítónőnek kell az elnöknek lennie!

Tehát amikor apa jó napot köszön a takarítónőnek, nem nemes okokból teszi, csak előrelátó. Mi lenne, ha egy nap a takarítónőnk lenne a vezetőnk, és emlékezne arra, hogy apa egy szó nélkül hagyta ott a lábnyomait a frissen felmosott kőlépcsőn? Beszélgettünk erről az unokahúggommal, de szerinte nem a takarító elvtársnő lesz hamarosan az államelnök, hanem az iskolai menza szakácsa.

A proletároknak köszönhetően nem kell aggódnunk az iskolai fogalmazások befejezése miatt, ha esetleg kétségbeesésünkben rosszat írunk le. Minden fogalmazásnak azzal a megállapítással kell végződnie: Tanulni fogok, és mindent megteszek majd az osztály nélküli társadalom tökéletesítéséért. A hivatalos levélnek békésnek kell lennie. A tartós béke érdekében, írják a rendelkezésben, ami miatt apa, ahelyett hogy itthon lenne velem, rendületlenül kiküldetésben tartózkodik és építi a hidakat. A múltban a címzettet minden esetben biztosították arról, mennyire tisztelik, manapság mindannyian egyformák vagyunk, és nem kell tisztelnünk senkit. Szorosan húzzuk a kötelet, és ez feszült világunkét eredményez. Az iskolai ünnepségeken piros nyakkendőt kötünk, elsősorban úttörők vagyunk, és csak utána Helenka vagy Mirko. Úttörők vagyunk, az új, humánus korszak első generációja. Mindenhol az állam vasalt, piros ajándékát akarom viselni, beleértve a korcsolyázást és a bújócskát, de a többi gyerek kigúnyolna miatta. Tehát úttörőnyakkendő nélkül játszom én is, mint a többiek, de a mellkasomban egy viharadár szíve dobog.

Polgári, burzsoá család gyermekeként arra köteleznek, hogy zongorázzak. Ez olyan családi szokás, amit nemzedékről nemzedékre továbbörökítettek, még akkor is, ha mostanság a burzsoá elemek zongoristaujjai és tenyerei kérgessé váltak a hídépítéstől. Fáradhatatlanul zongorázunk, függetlenül attól, hogy anya börtönben van-e, és a nagy forradalom fülsiketítő dörrenése megtörtént-e. A proletár indulót nem tanulom meg játszani. A zeneiskolában párnázott, hangszigetelt az ajtó, a dalok nem juthatnak ki, és nem lelkesíthetik a tömeget. Öreg zongoratanárunk nem akarja, hogy elvtársnőnek szólítsuk, és a kis burzsoá ele-

mek utódainak ujóra csap, hogy helyesen tartsák. Csakugyan egyre mozgékonyabbá válnak az ujjaink, de nem jön ki közülük zene. Az udvari gyerekeknek nem tudom bemutatni a zongoratudományomat, a zongora a nappaliban áll, ahova idegen gyerekeket nem engedünk be. A zenét csak a nagyanyám hallgatja, áhítatosan ül a sarokban.

Néha, amikor mindenki elmegy otthonról, zeneműveket komponálok, keresem a saját dallamot, hallgatózom, kipróbálok új változatokat, melyik hangnem mihez illik. Magas és alacsony? Közepesen magas, rövid, magas hangok zuhataga? Úgy érzem magam a fehér billentyűknél ülve, mintha egy rejtett, havas tájon lennék, ahol fehér sarkvidéki kutyák húzzák a szánt. Aztán később már meg merem érinteni a fekete billentyűket is, mintha csupasz, megégett trópusi dombokon járnék, néha a fehéret, néha a feketét ütöm le, egyszer röviden, néha pedig hosszan nyomom, és a titkos jegyzetfüzetembe le is írom a felfedezéseimet, hangjegyről hangjegyre. A zenenaplómat senki nem olvassa. Észrevettem, hogy azokat a dolgokat, amik csak engem érdekelnek, azokat védőburok borítja. Vannak titkos kódok, titkos nyelvek, van egy titkos élet, és létezik finom kapcsolat a jéghegyek és a nap égette homokdűnék között. Olyan dallamok ezek, amelyek világok összekapcsolására várnak, feketét a fehérrel, magasat az alacsonnyal, vagy a közepesen magasat a közepesen alacsonnyal. A zeneiskolában felfigyelek egy magas lányra, aki operaáriákat énekel a félig nyitott ajtó mögött. Háttal áll a zongorának, mindkét kezével görcsösen belekapaszkodik, mintha attól tartana, hogy elragadja a dal. Egész testével azon fáradozik, hogy a bezárt hang kiszabaduljon. A teste már nemcsak test, hanem hangszer, a hang eszköze és tárolóedénye. És a lehetetlen sikerül – a hang kirepül a testből, mint egy ijedt sólyom. Rendkívül nagyra tartom ezt az énekesnőt, ugyanígy szeretnék énekelni, ahogy ő, csak hogy ahhoz sok gyakorlásra és türelmes útmutatásra van szükség, amíg a mellkas és a torok útja meg nem nyílik. Később az utcán a járókelőkben lévő, meg nem született hangokra gondolok, és fáj, hogy ennyi meg nem született gyermek között élek, és ez a csodás hang bennem sem fog soha életre kelni.

Szörnyen rossz, ha valakinek van háza – panaszkodik nagymama. Egyszer csőtörés van a pincében, máskor cserélni kell a csatornacsövet, de honnan vegyünk erre pénzt? A proletár családoknak nem emelhetik fel a bérleti díjat a lakhatásért. Társadalmunk egyik vívmánya, hogy mindenkinek joga van az olcsó lakáshoz. A tengerentúlon a proletárok szinte egész bérüket arra költik, hogy fedezzék az egyre csak emelkedő bérleti díjakat, és éhesek maradnak. Amióta a kötőgép leállt, nincs pénz olyan unalmas, hétköznapi tárgyakra, mint a mosógép alatti lábazat, ezért apa eladja a zongorát. Napsütéses napra ébredünk. Négy proletár jön, a nagymama tölt nekik egy-egy kupica pálinkát, magukba döntik, mindannyian megrázkódnak tőle, és elviszik a nagy, fekete szárnyas zongorát, ami három lábon állt a nappaliban. A kristálypoharakkal és könyvekkel teli üvegvitrinek és apa íróasztala közötti ürességben, mint a vadon egy darabja, ott marad a szúrós férfiszag.

Isten szívesen veszi, ha egy szövetdarabot viselünk határvóként a földi és mennyei királyság között, mert az ő világa különbözik a miénktől – mondja nagymama, és a templomba indulva felveszi a fekete kalapját. Apró mintás fejkendőt kötök. Az udvaron nincs szükség fejfedőre, ott nem kell Istenre figyelni, csak verebek repkednek a fejem fölött. Amikor a másik osztályba járó lány balesetben meghal, utasítást kapunk, hogy gyülekezzünk a temető előtt. Ez az első temetés, amin részt veszek. A halott lányt nem ismerem, egy kis, zárt koporsóban fekszik a temető kápolnájában. Ezután a temetői ösvényen lehajtott fejjel, fedett fővel a megásott sírhoz megyünk. A halott lány anyja ott térdre rogyik a sír mellett, és irgalmatlanul kiabál, felváltva nyújtogatja a karját az ég és a föld felé. Kendős proletár anya. Egy középosztálybeli kalapos anya nem lenne ilyen hangos, és nem merne olyan hirtelen mozdulatokat tenni. A proletárjaink még a gyászban is szabadok. A sírás fertőző, az anyáról átterjed az összes diákra, mindenki könnyezni kezd. Szép volt, mint a békemenet, a közös sírás beszippantott, teljes szívemből zokogtam, és csodálkoztam, milyen sok víz távozik belőlem. Azóta, ha üres a ház, és senki nincs itthon, azt képzelem, hogy temetésen vagyok, fejkendőt kötök, sírni kezdek, felváltva az ég és a föld felé nyújtom a karomat, és rikoltozva, vinnyogva sírok, mint egy idegen madár.

A nagymama kalappal a fején, egyenesen jár, mint egy úrinő. A barátaim azt mondják, hogy egy igazi hölgy. Otthon gyakorolja az igazi hölgyes tartást, ül a széken, lába magasan,

egyenes gerinccel, és történeteket olvas vékony füzetekből, titkon sír, de a háta nem veszi-ti el derékszögű tartását. A kopott füzetek borítóján szomorú női arc egy égő kúria mellett. Régmúlt idők szerelmi történeteiről, kibékíthetetlen világokról mesélnek, ahol szegény cselédlánnyok és burzsoá úri fiúk voltak, sok árulással, és egyetlen házasságot sem kötöttek. Nagymama mesél a regény hőseinek drámájáról, ami szinte minden füzetben ismétlődő esemény-sor. Söhajt, kifújja az órárt, csóválja a fejét. Furcsa, hogy az én állhatatos és mindig erős nagymamám így elengedi magát, kíváncsivá tesz, mi lehet ennek az oka? Egyetlen élő ember sem vált ki belőle ilyen könnyes meghatottságot. Ki írta ezeket a varázsszavakat, amik úgy mondják el a szerencsétlenséget, hogy azok igazabbak az életünknel, és méltó-ak arra, hogy sírnak miattuk és beszélnek róluk? Anya kineveti nagymamát a háta mögött: Ezek hazugságok, és a női olvasó butaságának bizonyítékai. Kettejük közt állok, és kiké-rem magamnak a gúnyos szavakat, de azért nem nyúlok a füzetekhez. Tudom, hogy más könyvek várnak rám.

Anyának van egy nővére, akinek a pletykák szerint elég elviselhetetlen a férje. De ez nem szokatlan, a nők a legtöbb férfiről azt állítják, hogy elviselhetetlen. A bácsikám kék szere-lőruhát hord, arca mindig mogorva. Úgy képzelem, hogy a munkásnadrágjában egy fogót tart, amivel hirtelen megüthet. A nagynénimnek az a dolga, hogy helyettesítse anyámat. Havonta egyszer eljön biciklivel, hogy fontos dolgokat mondjon. Például suttogva azt me-séli: Janka, ha egyik nap azt veszed majd észre, hogy vérzel, ne ijedj meg! Természetesen rettentően megijedek, nem értem, miért és mitől kellene véreznem. De csendben mara-dok, hiszen egy lánynak nem szabad feleslegesen kérdezősködni. A nagynénim tovább sut-togja, hogy a lányoknál a vérzés normális, és hogy sokat kell ennem és keveset mozognom, amíg vérzek. Aztán elégedetten távozik. Azóta állandóan a testemet vizsgálgom, sebek után kutatok, és félek attól, hogy vérfoltot hagyok a padlón. A vérzés mégsem lehet nor-mális, ha a nagynénim suttogva beszél róla. Családunkban a suttogás nagy veszélyt jelent.

A környéken, ahol anyám is felnőtt és a nagynéném lakik, van egy ruhágyár. Ha egy nő folyamatosan a ruhágyárt látja, és hallja a varrógépek zakatolását, odahaza is elkezd varrni. Ezt nevezzük utánzással történő tanulásnak, tanultuk az iskolában. Anya az utánzás áldo-zata lett, ha nem köt, akkor varr. Az iparnegyed unalmas terület, tele sorházzal. Csak azért megyek oda, mert a nagynénémnek és a lehetetlen férjének van otthon televíziója. Mivel a bácsi proletárnak született, munkások voltak a felmenői, elsőik között vásárolhatott tele-víziót a városban. Már korábban hallottam a televízióról, és kíváncsi vagyok rá. Az elsöté-tített nappaliban a szekrényen áll. Jó pár szomszéd már ott ül, és némán nézi a kis, feke-te-fehér üvegtáblán ugráló foltokat. Eszembe jut, nem arról lehet itt szó, mi történik a do-bozban, hanem arról, hogy az igazi forradalom lekicsinyíti a mozi méretét, így befér a né-nikém dohos kis nappalijába a szekrény és a mennyezet közé. És én még azt hittem, hogy a forradalmaknak mindenképp nagynak kell lenniük.

Eléggé csalódást okoz ez a forradalmi eszköz, csakúgy, mint az első banán, amit az egyik baráti szigetről hoztak be. Lisztes és kifejezéstelen az íze. Mindenki örjög azért, hogy ba-nánt ehessen, de ki evett már valójában? Az ellenséges területről származó barna italt szin-tén mindenki az ajkán érzi, de igazából senki nem tudja, milyen az íze. Az osztálytársam, Boženka meghív magához az otthonába, hogy megköstöljam. Eseményszámba megy az ilyen meghívás. A barátnőm két szobában él népes munkáscsaládjával. A Božena keresztnév a régi istenüinktől származik, és istenit jelent, hiszen a *boh* szlovákul isten. De az, aki ismeri Boženkat, tisztában van azzal, hogy a névnek semmi köze az istenhez. A konyhájukban állunk, szorosán, mint a buszon, és egymás után kortyolunk a piros matricás üvegből. Ez után illő megdicsérnünk ezt a kotyvalékot. Minden proletár megteszi: hmmm, hmmm.

Egyszer elkísérem anyámat a fodrászhoz, ott ülök az ammónia és a hidrogén-peroxid szú-rós bűzében, és unatkozom. Anya közben a fodrásznővel beszélget, mintha a legjobb ba-rátnők lennének. Aztán megköszöni a fodrásznőnek a visszaállított szépségét, és borrava-lót nyom a köténye zsebébe, a fodrásznő pedig kissé kéreti magát. Minden úgy van, ahogy annak békeidőben boldog emberek között lennie kell. Az utcán anya azt mondja: A fod-rásznő besúgó. Teljesen úgy közli ezt, mintha valami normális dolog lenne. Mintha azt

mondaná: A fodrász nőnek alkoholista a férje. Amikor egy teherautóval szemet hoznak, és az egyik fekete szénporos arcú munkás kirakja a pincénk ablaka előtt, nagymama borraválót ad neki. A szeme csillogni kezd, és engedelmesen meghajlik a régmúlt időket felidéző, szervilis módon: Köszönöm, nagyságos asszony! Nagymama azt mondja erről a korántsem büszke proletárról: Az új rendszer besúgója.

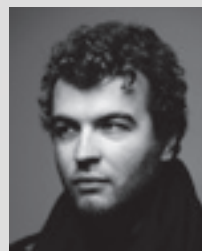
A hokimeccsen a jégpálya gondnoka doktor úrnak szólítja apámat, és apa viccelődni kezd, mindketten nevetnek, jó a hangulat. Hazafelé apa sziszegve elárulja: Az a közalkalmazott egy disznó spicli. A nagyapa pedig figyelmezteti anyát a varrónő miatt: Vigyázz, mit mondasz előtte, mert besúgó. Anya lazán odaveti: Tudom. Amikor a varrónőhöz érünk, nem köszönök a spiclinek, és anya leszid: Janka, nem tudod az illetet, mit szokás mondani? Így hát azt motyogom: csókolom, néni, és a spionnéni feladja rám az új, piros kabátot. Gyönyörködik a munkájában, és anya megbökö, hogy köszönjem meg. Engedelmeskedem, ahogy mindig, és nem kérdezem meg: Feljelent bennünket is, maga disznó?

Hol állnak a besúgók a sorban? Vajon melyik pultnál jelentik a gyanús dolgokat? És mi történik azokkal, akiket feljelentenek? A ketrec, amiben régen a hűtlen feleségeket és a tolvajokat állították ki, üresen áll a Nagy győzelem terén. De van egy másik, láthatatlan ketrec, és mindenkinek óvatosnak kell lennie. Egy főfejesnek különösen óvatosnak kell lennie, a nagy görék nem járhatnak templomba, ha továbbra is meg akarják őrizni a hatalmukat, jegyzi meg nagymama. A templomi gyülekezetben a besúgók elvegyülnek az emberek között, és felírják azokat, akik rendszeresen imádkoznak Istenhez. A nagy embereknek tiszta, istenmentes stemplivel kell rendelkezniük. De nagyanyám és én nyugodtan elmehetünk templomba, mi hozzájuk képest kicsik és jelentéktelenek vagyunk. A kicsik hihetnek a nagy dolgokban.

A mi besúgó elvtársaink kedves emberek, mint te és én, durva lenne az arcukba vágni: Te besúgó disznó, tűnj el innen, különben eltöröm minden csontodat! Az emberek azonnal megvédenék a szegény spiclit, és csóválnák a fejüket, és megnyugtatón: minden rendben, és az informátor ezután úgyis jelentené a gazembert. Ezért értelmesebb köszönni a besúgóknak, csúsztatni nekik némi borraválót, és a hátuk mögött nyugodtan, ha nem hallják, rájuk sütni, mekkora disznóságot művelnek. De lehet, hogy sem a fodrász, sem a varrónő nem besúgó, hanem inkább a szomszédunk vagy a postás az. Az is lehet, hogy apa is egy jól álcázott besúgó? Nálunk veszélyes szavak röpködnek a levegőben, és mint a mozdony füstje, megülnek az emberen. ■ ■ ■

Vályi Horváth Erika fordítása

Irena Brežná (1950, Pozsony) Svájcban élő szlovák író, újságíró. *A hálátlan idegen* (Anima, 2018, Vályi Horváth Erika fordítása) című regénye 2012-ben elnyerte a Svájci Konföderáció Irodalmi Díját. *A világok legjobbika* című regénye, amely a Trencsénben megélt kislánykora, anyja bebörtönzése és apja meghurcoltatása eseményeit dolgozza fel, idén jelenik meg a Womanpress kiadó Phoenix Library sorozatában.

i

ebbe a világba akarok születni. ebbe a világba születek. amikor ez megtörténik, az utca közepén találok magam. emberek sétálnak körülöttem. tapogatom az alakjukat. ez néhányukat bosszantja, tiltakoznak vagy rögtön el is szöknek. mások csak úgy állnak, mozdulatlanul. nem adnak ki hangot. meg kell tapogatnom az alakjukat, hogy utánozni tudjam. fokozatosan kitanulom. elkezdek hasonlítani magamra. észlelem, elégedett vagyok. rajtam kívül valaki más is észreveszi. nem akarom, hogy valaki más megfigyeljen. nem akarok tekintettel lenni senki másra. finoman távolodni kezdek, először lassan, aztán gyorsabban. egyre gyorsabban. amikor már a sarkon vagyok, visszanezdek. úgy tűnik, hogy valaki mást is leráztam magamról. az autóhoz szaladok. nincs autóm. nincs szemem, légzésem, pulzusom sem. ez egy sötét titok, amit senki sem ismerhet. egy sötét titok, amit magamban tartok.

ii

attól a naptól kezdve lesz autóm, szemem, lélegzetem és pulzusom. körüljáróm magam az utcán. megtapogatom az alakomat. néha bosszankodom emiatt, tiltakozom vagy rögtön elszököm. máskor csak úgy állok, mozdulatlanul. nem adok ki hangot. meg kell tapogatnom az alakomat, hogy utánozni tudjam. fokozatosan kitanulom. elkezdek hasonlítani magamra. észlelem, elégedett vagyok. rajtam kívül ezt nem veszi észre senki. elkészültem, szabadon dönthetek arról, hogyan tovább. a levegő egyre hűvösebb, érzem, hogy a világ, amelyet születésemnek választottam, híján van a kegyes klímának. négy másodperc alatt tanulok meg írni-olvasni, utána kitalálom, merre menjek. dél felé indulok, amilyen messze csak lehet. hagyom, hogy körülvegyen a homok, nézem, ahogy elenyészik a zöld és változik a nap hangszíne, az állatok szemében, a fa leheletében, a hegyek ásványi összetételében. két éjszákányit éltem, mindenről részletes feljegyzést vezetek.

előhang

bárhová nézel, a mocsok székhelyét találsz csak
és rémülettel kőbe vésett jeleket,
itt van hát az ideje, hogy eljőjj,
és megajándékozz napoddal, megtisztíts bennünket a te fényeddel,
felderítsd az óceánokat, folyókat és tavakat,
sterilizáld a tavakat, hegyeket és erdőket,
amelyek alakja
tiszteletedre átalakul, a víz
megkülönböztethetetlen lesz a kőtől, a kő
a fától és agyagtól, minden
csak rád fog emlékeztetni, mindenbe
egyetlen célt lehelsz,
és a saját arcod és a saját akaratodat fújod ki a testedből,
te uralkodsz majd mindenek fölött
és mindet meg is gyászolod, és soha senki nem tudja meg,
hogyan nézel ki, senki sem fogja látni valódi alakodat,
csak tükröződését a szobrokban,
melyek beborítják a bolygót, és az utolsó teremtmények,
amelyeknek még nyelvük lesz,
az utolsó másodpercekben azt fogják suttogni,
hogy a szobrok, amelyek az egész földet beborították, egykor
folyékonyak voltak,
nőttek és morzsolódtak, természeti elemekként léteztek, és az elemek
nem csupán egy minden alapot nélkülöző
kitalált legenda részei

Michal Tallo (1993) költő, szerkesztő, irodalomszervező. A pozsonyi Színház- és Filmművészeti Egyetemen végzett dramaturgia és forgatókönyvírás szakon. 2016-ban debütált az *Antimita [Animalitás]* című kötetével, amelyet 2018-ban a *Delta* című követett. Az ifjú szlovák irodalmárgeneráció egyik legmarkánsabb képviselője. Itt közölt versei a napokban megjelenő új, *Zrod [Születés]* című kötetéből származnak.

Németh Zoltán (1970) költő, irodalomtörténész, a Varsói Egyetem tanára. Legutóbbi verseskötetei: *Kunstkamera* (2014), *Állati férj* (2016), *Tektonika* (2021). Fordítóként Michal Tallo több versét ültette át magyarra.

01/ Ez a szoba

Ez a hetedik nap, hogy beköltöztél, és a hetedik este, nyugodt, mint a többi, semmi különös. És mégis úgy érzed, hogy sosem fogod igazán magadénak érezni ezt a lakást, hogy ez a szoba számodra mindig Endre szobája marad, így gondolsz rá és így is beszélsz róla: padlófűtés van, és Endre szobája a legmelegebb; a nappaliból rálátsz az egész városra, Endre szobájából pedig egy magas túlevelű fára; és este, Endre szobájában ülve, néha úgy tűnik, mintha egy macska ugrott volna a tetőre. Ezer éjszaka telik majd el, meg még ezerszer ezer, itt alszol, itt jársz-kelsz faltól falig a gondolatidba merülve, megszokod az árnyakat és az egyenetlenségeket, szavaid megkapaszkodnak, akárcsak valamennyi sarokba beférkőző leheleted, a mindenütt lenyomatot hagyó tenyered, homlokod, vállad, ahova csak támaszkodsz, néha jókedvűen, máskor komoran járkálsz itt, e szoba melegen dobogó szíve – már rég hozzád szokott és te hozzá szoktál, és mégis mindig úgy fogsz beszélni róla: ez Endre szobája.

Endre úgy mutatta be, mint egy embert, mintha azt remélné, hogy szót értetek egymással, és mintha ez fontos lenne számára: Az ablak kicsit nehezebben záródik, és amikor leengeded a redőnyt, jobb, ha közben tartod. Az ajtó, talán már észrevetted, nem csukódik rendesen, és ezen a résen át, ami olyan széles, mint a hüvelykujjad, érkezik meg a hajnal. Néha hernyók kerülnek a szobába, de az itt töltött öt év alatt legfeljebb hármat, ha láttam, szóval talán említésre sem érdemes, és nyilván csak nyáron bukkannának fel. Ezt nem tudtam levakarni, mutatott Endre egy matricát az ajtón, egy ürállomás képét. Akkor hát átveszem az irányítást, mondtad, és Endre rád mosolygott.

Aztán sokáig ültetek együtt a konyhában két, vagy talán három órán át, bár erre nem volt semmi szükség; így fedtétek át az ő távozását és a te érkezésedet, mintha egy kis időt akarnátok adni a szobának, a lakásnak és az összes holminak, hogy megszokják, ezentúl így lesz. Pici csészékbe készítettél teát, mert nem találtál mást. Beszélgettetek, ráérősen és halkán, a tudományról, az őskorról és az univerzumról, beszélgettetek könyvekről és arról, jobb-e egyszerre csak egy dolgot csinálni, vagy evés közben kinézhetünk az ablakon és közben valami egészen másra gondolhatunk. Nagyon lassan ittátok a teát. Esteledett, nem kapcsolatok fényt. Az ablakon túl a lombkoronából néhány tető emelkedett ki, mögöttük pedig a Slavín. Megkérdezted Endrét, hogy látszik-e innen az a ház, ahova költözik. Nem látszik, rázta meg a fejét, de ott van.

Ez kedden volt. A napok elröppentek, sok levél lehullott, de a többségük még tartja magát. A dolgok pontosan olyanok, ahogy Endre ígérte, a nap reggel az ajtóra tapasztja a fű-

lét, és becsúztatja alatta sárga tenyerét – pontosan így pirkad –, és egyik éjszaka nyitott ablaknál aludtál, egy rakás, ágyneműbe bugyolált remegő csont, mert nem tudtad becsukni. Sokat dolgozol, szinte megállás nélkül. Azt hitted, más szobákban dolgozol majd, de idő nagy részét Endre szobájában töltöd.

Endre elment, csak néhány holmija maradt a folyosón dobozokban. Nem ment messzire, körülbelül tizenöt perc séta. Nézed azt a fák mögött megbúvó helyet a konyhaasztal mögül, míg ázik a teád.

Nincs különösebb okod rá, hogy Endrere gondolj, nem ismeritek egymást, te beköltöztél, ő kiköltözött.

Endre szobájában a mennyezet faburkolatú, a széle ferde, tetőablaka van. Endre nem nagyon szerette az ablakot: Öt év után mást is szeretnék nézni, mint folyton csak az eget, mondta, és te megérted, de eddig valahogy megfelel neked, az égen kívül a magas túlevelű fa törzse és egy alacsonyabb fa ágai látszódnak benne. Valószínűleg a famennyezet és az ablakon túli túlevelű fák miatt kicsit úgy érzed magad, mint egy nyaralóban. Egyúttal gyakran kút képzetét kelti benned; bárhonnan nézel is az ablakra, lehajtod a fejed. Nem kelt benned szorongást.

Aztán Endre felhív, hogy nem talál egy görög csészéhez tartozó, görög feliratú kistányért. Nem láttad? Nem láttad. A nemleges válasz ellenére a beszélgetés folytatódik. Megemlíted, hogy a Horský park a legközelebbi zöldterületet, amit a térképen láttál, Endre pedig azt mondja, hogy tényleg nagyon közel van, közel, dombnak felfelé a kanyargós utcákon. Szombat reggel kilencben egyeztek meg.

Az utolsó pillanatig azt hiszed, nem jön.

Áll a ház előtt, a csendes utcán, világos, széles sál átvetve a vállán, napsütés, hideg. Járatok egyet a parkban, nem annyira karbantartott, mint ahogy képzelted, és szinte egyedül vagytok. Beültök egy kávézóba, te pedig beszélni kezdesz, úgy rakod a szavakat az asztalra, mint a súlyokat a csészék, a csészealjak és a száraz ágot tartó váza közé, munkáról beszélsz, amiből sok van és amihez már rég nem fűz kapcsolat, és Endre azt mondja: Maradj ott, olyan egyszerűen és csendesen, hogy először azt hiszed, talán csak képzelődtél, de tényleg azt mondta: Maradj ott, ne mondj fel, és aztán még, mint aki egy olyan ember vállára helyezi a kezét, akit megrázkódtatás ért, de nyilvánvaló sérülései nincsenek: Minden rendben. A kávézóban hideg van, végig kabátban ültök. Azon tűnődsz, feltartod-e őt, és hogy nem kellene-e gyorsabban innod a teád.

Átláthatatlan utakon vezet vissza, az utcák még mindig üresek, naposak és hidegek. Éjjel fekszel a paplan alatt, nézel kifelé az ablakon, és azt mondd magadban, hogy itt van valahol ebben a lakásban az a kistányér. Annak ellenére, hogy görög feliratnak kéne lennie rajta, neked mindig kínai jelek jelennek meg a szemed előtt. Hamar elalszol.

Ez a hetedik nap, hogy beköltöztél, és a hetedik este, nyugodt, mint a többi, semmi különös. Azon gondolkozol, hogy ez a szoba mennyire Endre szobája, azon gondolkozol, hogyan töltöd meg egyre jobban minden kilégzéssel, teljesen azonban soha, szeretőd izzadságára és szagára gondolsz, akiket felhordhatnál; azon gondolkozol, mitől lehetne Endre szobája a te szobád. Munkajegyzeted szélére párszor felírod: Endre szobája. Van benne valami. Nem is lehet másként.

Csörög a telefon. Endre az. Egy ideig valószerűtlennek tűnik. Otthon vagy? Az ajtó előtt áll. Széles, világos sálja a vállán átvetve, a feje kissé előrebiccen. Felébresztettek? Még valamit elvinnék. Itt állsz sápadtan, szürkén és fehérén, lezser otthoni ruhákban. Félreállsz és Endre belép, szinte úgy tűnik, hogy a hideg tolta be, csípőjére helyezte fagyos tenyerét és áttolta a küszöbön. Arca pirosposzsgás és biztosan hideg, figyeled, miközben leveszi a cipőjét, ujjaid a tenyeredbe rejtet. Lassan veszi le a cipőjét, feléd fordulva, kezével az ajtónak támaszkodva, valamit mesél neked, nem tudsz koncentrálni, minden rajtad kívül zajlik, míg fel nem egyenesedik és fel nem teszi a kérdést: Ha még nem méysz aludni, nem teázunk egyet?

Nem kapcsoltok villanyt a konyhában. Vízet teszel fel. Endre nem ül le rögtön, de nem is áll meg az ajtóban – a szoba közepére lép, bizonyára még mindig otthon érzi magát. Megkérdezi, miben zavart meg, te pedig habozás nélkül rávágod, hogy azon a szókapcsolaton gondolkodtál, hogy Endre szobája. Endre erre nem mond semmit. Az elmúlt napokról kezdtek beszélgetni. A mostani csészék nagyok és hosszabb ideig forró a tea. Félhomályban vagytok, a te hátad mögül a kamrából esik be fény, mögüle pedig a folyosóról.

Mivel akkor jött, amikor rágondoltál, kételkedve nézed, mintha nem lennél biztos benne, hogy tényleg itt van. Eközben folyton eszedbe jut: Menj a szobádba, Endre, menj a szobádba. Menj a szobádba, én pedig belebújtatom a nagy cipődbe a lábam, és elmegyek, mehetek bárhova, mert én nem leszek otthon sehol, miközben te mindenhol otthon vagy.

Későre jár, így hát Endre nem marad sokáig.

Amíg a cipőjét veszi, eszedbe jut a kistányér, megemlíted, hogy még nem bukkant elő, a konyha felé mutatsz, a legfelső polcra a mosogató fölött, ott próbáltad megtalálni, és majdnem lezuhantál, mert a konyhai székek közül három összecusukható, az egyik pedig eltört, ezt nem tudtad. Benéztél a polcra, a kistányér nem volt ott. Endre cipőben áll és rád néz, azt mondja: Nem hiszem, hogy a konyhában lesz, bárhol lehet, például egy cső-

pögő cső alatt. Ez szomorú sors lenne egy kistányérnak, jegyzed meg. Endre fogja a dobozokat, hármat, nem lehet őket egymásra rakni, nehéz elcipelni mindet. Veled mennék, mondd, de nincs kedvem. Endre azt mondja, megbirkózik veled. Egy ideig tényleg megtartja mindet. Búcsúzóul kezet nyújt, kitolja tenyerét a karton alól, mintha olyasmit nyújtana át, amit senki másnak nem szabadna látnia. Kinyitod az ajtót és a hideg visszaveszi Endrét, kirántja a sáljánál fogva.

Lekapcsolod a villanyt a kamrában és lekapcsolod a folyosón, a konyhában maradsz, kifelé nézel, a Slavínra és alatta a fekete dombra, néhány szórt fényre. Nagyjából sejtet, merre is járhat és mégis aggódsz egy kicsit, hogyan viszi el a dobozokat.

Tizenöt perc múlva visszamész Endre szobájába, a munkajegyzeteidhez. Endre szobája, írod újra a papírra szokásosan, majd rézsút a feljegyzéseiden. Könnyeden és megfontoltan írsz, és második személyben, ebben is van valami, eltolod önmagad, ahogy a szobát tolod el, úgy nézel rá, mint ahogyan magadra – mint valami nagyon kézzelfoghatóra, ami azonban egy kicsit távoli marad számodra. Amikor teleírod az oldalt, a padlóra teszed a jegyzeteket és az ágy alá tolod.

Éjjel van. Fogat mosol, és hirtelen, mintha eddig nem lett volna nyilvánvaló, rájössz, hogy Endrének bizonyára nem volt olyan sürgősen szüksége a dobozaira, hogy éjjel tizenegykor felhívja. E pillanatban talán Endre is fogkefével a kezében áll valahol máshol, és arra gondol, hogy valószínűleg más dolgod is volt a héten, mint hogy a kistányérját keresd. Így képzeled el kettőtöket, más-más tükör előtt, tétován a másakra gondolva. Eszedbe jut, hogy kiköltözz. Nagyon realitásnak látod, azonnal megjelenik a szemed előtt Endre üres szobája, az összes bútornak hült helye, látod magad kímászni az ablakon, már csak a lábad látszik, már a fele testede kint van, kezded a nedves, kicsit csúszós cserepekbe kapaszkodni, a fa, amit eddig belülről láttál, még magasabb, mint gondoltad, és a tetőn, tőled nem messze, valóban egy macska van, mancsa illedelmesen egymás mellett, tekintetét a kert felé fordítja. Még egy mozdulat és máris a ferde, csúszós felületen vagy, és nem tudod, mi legyen, körülötted ezer lakás és ezerszer ezer szoba, és mindegyik valakié, mindegyikben faltól falig jár valaki, valaki alszik, és valaki nem tud, épp felkapcsoltad a villanyt, és még egy kicsit olvasol. Endrére gondolsz, elképzeled őt: Endre a konyha közepén, Endre a napsütötte utcán, Endre az őszi parkban, Endre, aki mintha mindenhova belepasszolna, aki körül szép lassan mindig elrendeződnek a dolgok és minden elcsendesedik. Elképzeled, hogy megfogod és megigazítod a sálját, aminek nem volt szüksége megigazításra. Nagyon kicsi vagy a nagy tetőn, valaki a hónod alá nyúlhatna – behajlitanád a lábad – és visszarakhatna a szobába, magától becsukódna mögötted az ablak, belenéznél, közben lehajtanád a fejed.

Érzed, hogy valamit feltétlenül tenni kell, de még mindig nem tudod, mit. Gondterhelten lélegzel, úgy fújatsz, mint egy kis állat. Arra vágysz, hogy megcsörrenjen a telefon – hogy Endre legyen az, és hogy nyugodt hangon mondjon valami teljesen lényegtelen.

A lakásban csend honol.

Visszamész Endre szobájába.

fordította Péntes Tímea

Michaela Rosová 1984-ben született Szenicén, ott is érettségizett. Később színházi dramaturgiát tanult a brünni Janáček Színház- és Filmművészeti Akadémián (Bc., 2006) és a Bristol Egyetemen – Performance Research, Faculty of Arts (MA, 2009). Az Anasoft litera díj többszörös döntőse. Könyvei: *Hlava nehlava* (2009), *Dandy* (2011), *Malé Vianoce* (2014), *Tvoja izba* (2019). A részlet a *Tvoja izba [A te szobád]* című kötetből származik, amelyet a 2019-es év öt legjobb szlovák nyelven megjelent könyve közé választottak (Anasoft litera 2020).

Péntes Tímea 1976-ban született Érsekújvárbán, párévnyi prágai és bukaresti kitérő után jelenleg Budapesten él. Tizenegy kötete és tíz fordításkötete jelent meg. Cseh, szlovák és német nyelvből fordít, az ELTE-n szerzett doktorátust fordítástudományból. Legújabb kötete az *Ikeranyaverek*.

Seppegők

Seppegők

Akék *cerkevben* fehér fátyol volt Isus Kristus körül a keresztfán, és az ikonokat fehér virágokkal rakták körül. Agata a női kórossal próbált, szent Onufrij előtt el voltak készítve a gyertyák. Az egyszemű Roza egy kis hokedlin állva tükörtisztító sprével próbálta kifényesíteni a festett üvegablakot. Férje, Jan, ott állt mellette, és tartotta a billegő hokedlit.

Roza évekké elzött vakult meg az egyik szemére. Állítólag a cukorbetegsége miatt, de voltak, akik azt mondták, valaki rontást tett rá, amiért fia házasságon kívül született. Senki nem tudta, kitől, Jan már a kis Piotrral vette el őt, közös gyerekük sosem lett. Azt beszéltek, ez is az egyik szomszédos falubeli feldühödött feleség átka volt.

Roza eljárt gombát és áfonyát árulni. Az út mentén ücsörgött a kosarak közt, és puha kötésű regényeket olvasott, amilyeneket a hajnowkai trafikokban árultak. Miután Piotr megszületett, őt is hordta magával. Az egyik, kissé áfonyafoltos kosarat kibélelte egy kocás pléddel és beletette a kislát.

Vitte a többi kosárral együtt, és talán egy pillanatra megfordult a fejében, hogy kínálhatná a gombával együtt. És egy üres papirozt tenne a kezébe, mint egy jobb életre feljogosító kérvényt, amire a megtalálói tetszőleges nevet írhatnának. A Nílus nem volt a kínálatban, a fáraók lányai egészen máshol fürdöztek.

Különbéle rendszámú autók haladtak el mellette, időnként némelyik meg is állt, és ha a kislát nem sírt, sokszor észre sem vették őt. Ha nagy volt a hőség, a legközelebbi fa alá tette, ő maga pedig az útpadkánál ült.

Egy alkalommal egy férfi szállt ki az autóból, aki annak a könyvnek a borítóján lévő férfira emlékeztette, amelyet éppen olvasott. Szerette volna megnézni, hogy valóban ő-e az, hátha megkönyörült rajta az Úr, de attól tartott, hogy amíg keresgéli a könyvet, élete fér-fija továbbáll.

– Asszonyom, nem ülhet itt ebben a hőségben.

Piotr felnöszörgött a fa tövében. A férfi rémülettel, de gyöngéden pillantott a gyönyöző homlokú gyerekre, fogta a kosarat, felségítette az asszonyt, és kinyitotta előtte a kilancolt volvá ajtaját.

– Jöjjen velem.

Roza megigazította a szoknyáját, és elmosolyodott. A férfi gondosan a hátsó ülésre tette a kosarat a gyerekekkel.

Arra ébredt, hogy a bátyuska hajol föléje, öregecske fordja meg az út szélén lehúzódvá villogott.

– Mit csinál itt, asszonyosság? Hisz megég a gyereke a napon!

A fa alatt Piotr üvöltött vöröslő fejjel, mintha minden távolba vezető autó motorját túl akarná harsogni, és arra várna, hogy visszajön érte valaki.

Jan, a templomszolga, kivette a gyereket a kosárból és felemelte.

– Talán melege van, és meg kell mosdatni.

Roza magához tért, és felpattant a helyéről, de megszédült, ezért újra le kellett ülnie.

A mellettük elhúzó autók előbb lassítottak, de amint észrevették a bátyuskát, továbbhajtottak. Úgy hitték, akármi is történik, az Úr tudja, mit csinál.

Rozát Piotrral együtt a paplakba vitték.

A bátyuska felesége akkor még élt. Hideg vízbe mártotta a gyereket, aztán olívaolajjal és mirhával kente be a testét. Roza megetette, és Piotr elaludt, mint az egyetlen igaz teremtmény, akit a Nílusból halásztak ki, s mintha a podláziai út mellett kapott napszúrásnak nyoma sem maradt volna.

Roza és Jan egymással szemben ültek, a bátyuska felesége kolbászt, sajtot és kenyeret tett eléjük. Házi zsubrovkával öblítették le, és Roza szégyenlősen lesütötte a szemét, holott az egyikre már alig látott.

– Imádkozzunk most a boldogságos Péterhez és Fevroniához – mondta a bátyuska.

A mátyuska összekacsintott vele, elmosolyodott, és meggyújtotta a gyertyákat.

Leszállt az est és az első köd Podlaziára. Piotr a mátyuska paplanja alatt elégedetten szuszogott.

A mátyuska sajtot vágott czarnuszkával, ami gyorsan fogyott, akárcsak a vodka. Jan, aki csukott szemmel ismerte az összes templomajtó, titkos folyosó, szekrény és lépcső kulcsát, aki minden zárat meg tudott javítani, felújította a templom padlóját, megfelelő keretet talált a tönkrement ikonoknak és soha még csak meg sem érintett egyetlen nőt sem, akkor elhatározta, hogy magához veszi Rozát, a fiával együtt.

Úgy beszéltek, hogy a bátyuska, a mátyuska, a Szentlélek, Piotr és Fevronia intézték el a dolgot aznap este, kolbász és vodka mellett. Piotr az áldott Piotrról kapta a nevét. Korábban másképp hívták Roza fiát, de hogy hogyan, arra már senki nem emlékszik.

A bátyuska az esküvőkön gyakran elmesélte ezt a történetet. A knyázzról és a feleségéről, de Rozáról meg Janról is. Emlékszem erre még gyerekkoromból a liturgiákról. – Miután Piotr és Fevronia hajóra szálltak, nehéz próbákat kellett kiállniuk.

A bátyuska itt drámaian elhallgatott, és körbenézett a templomban, mintha látni akarta volna a folytatás iránti érdeklődést. A kíváncsiságot azonban egyre inkább szelíd és elnéző mosoly váltotta, mert már mindenki ismerte a történetet.

A szerző
portréfotóját
Veronika
Elekaničová
készítette

– Fevroniát először egy házas férfi kívánta hűtlenségbe vinni... – A bátyuska ismét körbenézett a templomban, és megvárta, míg a jelenlevők legalább egy kevéske felháborodást mutatnak. De akkor már szinte mindenki hűtlenkedett.

– A nő a szentek látnoki képességével előbb értette meg a férfi ártó szándékát, mint hogy az bármit is kimondott volna, ezért kérte, hogy igyon a folyóvízből, előbb a hajó egyik oldalán, aztán a másikon. Miután így tett, Fevronia megkérdezte, melyik oldalon ízlett neki jobban a víz. A férfi nem tudta eldönteni, mert mindkettőt egyformán kellemesnek találta. Ő erre azt mondta, így van ez a nőkkel is – nem szabad megfeleledkeznie a feleségéről abban a naiv elképzelésében, hogy a másik nő jobb. A szóban forgó férfi rémülettel tudatosította, hogy egy tiszta és szent lélekkel van dolga, és többé nem gondolt a hűtlenkedésre.

Rendszerint csak Roza és Jan örült a történetnek. Nem tudom, hogy ez valamiféle szeretet volt-e, amiről úgy döntöttek, nem becsülik túl. Nem keresnek semmi nagy horderejű dolgot, akárcsak a hajnowkai Kauflandban, a kiárusított, olcsó mogyorókrémes rudacsok melletti polcokon.

Élő példái voltak annak, hogy az életben bármi lehetséges, miközben sokan vannak, akik feladnák. Minden egyes alkalommal, amikor láttam, ahogy együtt takarítják a *cerkevet*, tesznek-vesznek az egyre legyengültebb bátyuska kertjében, amikor a férfi segítette a nőnek széthordani a röplapokat az elszórt házak közt..., azt mondtam magamban, hogy a dolgok csak annyira bonyolultak, amennyire azzá tesszük őket.

A kapcsolatokat akkoriban nekünk a színes fotósztorik jelentették a Bravóból, és a roszzul szinkronizált argentin szappanoperák. És Roza meg Jan nem egészen illettek bele a koncepcióba.

– Kérem az újságot – mondta Roza lábujjhegyen állva a hokedlin.

Jan körbenézett, és odanyújtotta neki a Hajnowské wiadomosci-t, a *cerkevel* kapcsolatos eseményekről és újdonságokról szóló havilapot. Májig megjelenik. Azt hiszem, a szerkesztőbizottságból egyedül Stefan halt meg, ő volt a csodafelelős a lapnál, de olykor írt egy recenziót vagy ünnepi ételreceptet is. Az ünnepi étel többnyire pirog volt, a legkülönbélebb módokon elkészítve, de az utóbbi években már az egészségesebb, rozs- vagy tönkölylisztből készült változatok is megjelentek.

A szentek életrajzait ma is Daria készíti.

– Ezzel nem fényesíthetem az ablakot – mondta Roza, és a jó szemével az újságra pillantott.

– Miért?

– Ez szentségtörés.

– Más újság itt nincs – mondta Jan.

– Mégsem tisztíthatom Szent Pantaleonnal az ablakot.

– Akkor keress valami mást.

Roza belelapozott az újságba, tekintete néha érdeklődve akadt meg egy-egy fényképen.

– Nézd, itt a bátyuskánk a varsó-bielskai konferencián, láttad?

A kép kicsi volt és fekete-fehér, a papság ott állt egymás mellett két sorban, fekete reverendában.

Mindketten ráhunyorítottak a fotóra, és büszkeséggel nézték a milliméteres arcokat, amelyek közt a bátyuskát még véletlenül sem lehetett felismerni.

– Akkor itt tépd ki, a Hajnowskie dni Muzyki cerkiewnej-nél. Behajtogatta Isus keresztje körül a lepelt, hogy egyenletes legyen, és bocsánatkérően keresztet vetett.

Az egyik kezében az ablaktisztító sprét tartotta, és átszellemülten permetezett, mintha az ablak maszatosságától függene, hogy megállítják-e majd egyszer valamelyik *mytarstvoban*.

A *mytarstvo* olyan határátkelő, ahol halálunk után felelünk a bűneinkért. Hamar megértjük, melyik utat szánták nekünk, mert szégyenkezni kezdünk az életünk miatt. Így tanultuk a pravoszláv *cerkevben*, de a hajnowkai osztálytársaink, akik a katolikus templomba jártak, ezt másképpen magyaráznák.

Egy alkalommal, már az ogolniakban, Magda azt mondta nekünk, hogy a lelkek a purgatóriumba jutnak. De ott még sem ördög, sem Isten nem lesz, csak nagy gyertyákat tartanak majd, és akkor születik meg a döntés rólunk, amikor végigégnék. Nálunk a súlyos betegek kezébe adtak gyertyákat az utolsó gyónáskor. Vagyis nem tudom, mondhatja-e vala-

ki, hogy utoljára történik a dolog, mert hivatalosan az utolsó kenetet is a betegek kenetének hívták, de mindenki utolsóként emlegette.

Pawla férjéhez nem volt idő papot hívni. Jolantához ugyan hívtak, de végül úgyis megégett. Nincs választásunk. Ha a gyertya soká lobog, azt jelenti, sok bűne volt a megholtaknak és a léleknek meg kell tisztulnia.

Amint egy szombat reggel a fürdőszobát súroltam és klórt öntöttem a vécébe, azon tűnődtem, vajon nem pontosan így nézhet-e ki a purgatórium. Addig térdelünk kagylóba dugott fejjel a klórszagban, amíg utánunk nem jön valaki, és azt nem mondja: – Elég volt.

Erre lehúzzuk a gumikesztyűt, és várjuk, hová visznek bennünket. Melyik irányba. Lehet, hogy a következő klóros fürdőszobába, és addig kell majd súrolnunk a csempéket, amíg meg nem ismétlődik a folyamat.

Magda eljárt gyónni, mert szexelt a barátjával, és félt az isteni büntetéstől. Ezt hallgatta egész életében.

– Gondoljátok, hogy ezért pokolra jutok? De nem csinálunk ám mindent – mondta egyszer földrajzóra előtt. Nem tudtunk válaszolni neki, mert nem akartunk hülyének tűnni. Fogalmunk sem volt a szexről, sem a halál utáni életről, vagyis csak annyi, amit a *cerkevben* meg az iskolában hallottunk, vagy amit a Bravóban olvastunk.

Nem kérdeztük, *mi* a minden, és *mi* az, amit nem csinálnak, holott roppantul érdekelt volna bennünket. Jobban, mint a lengyel nehézipar, amiből karikázós tesztet írtunk. A karikázós teszt az első komolyabb kicseszés volt, amivel találkozhattunk az életben. Van, hogy egyszerűen szerencséd van, és még azok is, akik soha nem hallottak semmilyen nehézipparról, jobban karikáznak, mint azok, akik úgy érzik, bármelyik gyár szóvivőjének elmehetnének.

Néha elég volt bízni. Ha nem is magunkban, de legalább abban, hogy valahogy majd lesz. És mindig lett is valahogy. Andrzej Koslowski rendre minimum hetven százalékot ért el, pedig se tankönyve, se jegyzetei nem voltak. Néha odajött és leült közénk, mi meg mind őt akartuk. Készek voltunk tanácsokkal ellátni, hagytuk, hogy másoljon rólunk, és egyszer Dorota azt mondta nekem: – Szeretném megnyalni a fülét.

Ezen elgondolkodtam, és borzasztóan érdekelt, hogy vajon a Bravóból vagy Magdától hallotta-e. Attól kezdve mintha jobban bámultam volna én is a fülét.

A késztetés, hogy megérintsük mások bőrét, valahol bennünk gyökerezik. Akárcsak a pestis Podláziában. Dorota először és elsőként Andrzej Koslowski bőrét akarta megérinteni. Bizonyos dolgok egészen világosak voltak előtte, és nem szégyenkezett emiatt. Hatvan százalékra karikázta a tesztet, átment. Kezdődhetett a szünidő. Tizenhat évesek voltunk.

fordította Paszmár Livia

A fordítás a Művészeti Alap (Fond na podporu umenia) támogatásával jött létre. / Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu umenia.

Alena Sabuchová (1989) prózaíró. A Pozsonyi Színházművészeti Egyetem dramaturgia és forgatókönyvírás szakán diplomázott. A *Zadné izby [Hátsó szobák]* című debütje Ivan Krasko-díjat kapott. A 2016-os novelláskötetet a *Septuchy [Seppegők]* című regény követte, amely elnyerte az év könyvterméséből válogató rangos Anasoft litera díjat. A regény a lengyel Podlázia rusztikus vidékén játszódik, ahol a septyuchy-nak (seppegők) nevezett népi gyógyítók is tevékenykednek.

Paszmár Livia (1986) irodalmár. A Szlovák Tudományos Akadémia Világirodalmi Intézetében szerzett doktori fokozatot 2017-ben. Pozsonyban él.

Meghalt már istentelen

Apám azt mondja, az újszülöttek légzése tökéletes,
nézd, hogy nyílnak a bordái,
mi már nem tudunk így.

Apám az eget nézi. Elmennek a felhők,
kiszárad a gyepek a ház előtt.

A könyvespolc előtt álltunk, nyolcéves
voltam, ő harminckilenc, sovány,
fehér, a háta széles, a karja olyan
göcsörtös. És a ritka szőr a mellkasán,
mintha gőzfürdőből jönne, úgy tapadt. A könyvespolcon
keres valamit, és vele mozog
a lapockája alatti műtéti heg.

Az eget nézi. Nyáron a kertből beszél
a hosszabítóért. Melege van,
aztán eltelik húsz év,
légkondit szereltet a nappaliba,
karácsonykor egy HBO-sorozatot nézünk,
drága konyakot iszunk, és felszínesen vesszük a levegőt.

Csináljunk egyszer citromtortát, olyan franciát, mondja
a feleségem. A hálóinge zuhan, és egy régi nyár
jut eszembe. Apró kavicsok nyomódtak a combjába.
Egyáltalán nem élvezte a strandot.

Menjünk vissza, ketten
a halál mögé, a gyerekkori emlékeken is túl,
ahol egységes történetek
szereplői ismeretlen tájak felé tartanak, és a mondatok
alázatosan összeállnak valami
tompá fénnyé. *Teach us to care and not to care.*
Teach us to sit still.

Átlátszó műanyag szandálokat vettünk.
A szigetről éjszaka látszódtak
a város fényei. Nappal úsztam,
olvastam, duzzogtam. Anyám
halat grillezett. Apám
alkoholmentes sörrel a kezében
a tengert nézegette, fehér korlát mögött. Nézd,
mekkora tartályhajó. A víz
sötét volt és zúgott.

Most döntöm el, hogy boldog voltam-e.
Mindent megkapni és eldönteni maga a szorongás.
Ragaszkodom, mert elvesztek mindent. Engedd,
hogy ne legyen értelme, engedd,
hogy kevesebb legyek,

és elmondjam a fiamnak,
hány tonna egy kékbálna,
hány lóerős egy dízelmozdony.
Nem akarok meghalni.
Hagyd, hogy megadjam magamat.

Nyáron barackot árultak. A ládákat
Magyar Nemzettel bélelték. A cefrëshordókra
darazsak szálltak.

Dédnagyanyám jonatán, idared és golden almát válogat.
A nagyfülű öregasszonyok hangján az angol szavak
átmenet nélkül lesznek magyar szavakká.
Oltás, metszés, kötözés.
Rossz talaj a szőlősorok között.

Kedves nővérek nevelték, így mondta,
jámbor irodalom, háztartási ismeretek,
harminckettő, házasság, negyvenhat, megszűnik a pengő,
a dédi a teraszon a pengőről beszél,
zöld üvegkorlát, utca, Vali néni,
platánok. Én,

kövérkés tízéves fiú, nyáron megnyúlt kicsit,
kicsit unatkozik, és idegesítő,
valami nem stimmel.
Egész nap tévét néztem, és nem akartam
semmit, csak rombolni. Látom magamat
félprofilból, amint az Age of Empires 2
nevű számítógépes játékot magyarázom.
A dédi hunyorog. Kézfején,
ha megcsíptük a bőrt, sokáig úgy maradt.

Nem tudom, mi köze van ennek Istenhez,
csak annyit tudok, hogy igazibb a valóságnál.
A jelen és a jövő szorongás, a múlt bűntudat vagy felejtés.
Csak ezek a sosem-volt képek néznek vissza
egyféleképpen, mint egy bizánci ikon.

Az igazi életem az esték, amikor
már csak várok,
fekszem, ülök, játékot nyomkodok a telefonomon,
elszívok fél doboz cigarettát, híreket nyitogatok,
nőkre gondolva fetrengem,
és tekintetem egy nagy, sötét vízre esik.

A tükörben néztük magunkat. Kapcsolatunk
három hónapig tartott körülbelül.
Meztelen volt, az alkarom
a nyakát hátulról körbefogta, fejét nekem döntötte. És azt mondta,
nagyon értékes ember vagy. Annak ellenére mondta, hogy
előtte ártatlanul bántottam és sírt.

*Azt hittem, szörnyen boldogtalan leszek,
ha nem ölelnek majd asszonyi karok.
A nők teste idővel emberi test lesz,
A kis mell, bőrhibák, samponillat és szőr most nem az önkielégítés felé terel.
A szigorú könyöktartása most részvétet ébreszt bennem,
és örömet, amiért meg fogunk halni.*

Tényleg így volt, és tényleg én vagyok,
de ne aggódj, szemérmes leszek, ahol lehet,
idézetekbe burkolózom. A tartalom és referencia
hamis mélység, mint tájképen a távolság.

A harmincéves nők arcán finom
viaszréteg képződött. A harmincéves férfiakat, ha meglátjuk a hírekben,
életét vesztette, nem sajnáljuk őket.
Húsz és harminc között az a különbség, hogy
mindent irányítanom kell. A legjobban azt próbálom uralni,
aminek komplexitását átlátni esélytelen.
Kicsit unalmas ez az életkor-feszülés, mégis
régén még hitetlenül is volt bennem lendület, régen
lazán készültem vizsgákra, hanyagul mentem valamerre, *és nem mulasztottam el
egyetlen napot, hogy meghaljak magamban.*
Aztán elfogyott valami, és most félek.
Elszürkült az ég, és egy kicsit fázni kezdtem.

Nem sajnálatot kérünk, hanem az út lerövidítését,
a koncepciók végét, a boldog pusztulást.
Azt hittem, írni elég lesz,
de csak arra elég, hogy reggel ne szorítsam
teljes erőből az állkapcsomat,
és utána legyen egy kevés erőm
pozitív hangulatban tervezgetni,
mi mást csinálhatnék.

Aztán mind megfulladunk.
Szánk szélén cérnaszál, fehér
hab, húsunk elhúl,
a hegyről leszakad a köd,
fenyőtűvel szórt úton járunk,
és valaki megfogja a homlokunkat.

Este a halállal kapcsolatos Wikipedia-oldalakat nézek,
és ha kinn járkálok, elképzelem, milyen hideg lehet
ott a fagyott földben,
ott fekszik nagypapa és nagymama és mások.
Esténként, ha írnak, nem válaszolok. *Meghalt már
istentelen és gonosz
ifjúságom.* Sóhajtva kifújom a levegőt.
*Amennyivel korban idősebb lettem,
annyival rútabb hívságos ürességemben,* és nem mondom,
hogyan megérte, de az én döntésem volt.

Aztán megfulladok, és egy
fenyőtűvel szórt úton oda megyek,
ahol minden összefügg. Lábam fáradt, tudóm
a dohányzástól sajog, és
a hegygerincen egy nagy könyvet találok,
feloldódnak az összefüggések.
Feladom az összes szavamat.

Téma és változatok*

változatok

1. változat

Schnitzer Antal kalapossegéd

Fél év múlva Schnitzer Antal on lesz a sor. Őt vezetik fel kihallgatásra. A férfit, aki negyvenkettőtől negyvennégy legelejéig a festőnő inasa volt.

– Schnitzer Antal! Tudja, mért van itt?

– Föl lettem jelentve, kérem tisztelettel.

A nagyobbik asztal mögött ül majd a detektív. A kisebbiknél a gépírókisasszony. Az asztal előtt áll majd a fogoly. A bilincset nem veszi le róla az őr, amikor a helyiségbe vezetik. A fogoly bekísérése után engedélyt kér majd távozásra. Az újjászervezett rendőrségen nem lesz elég ember, más foglyokat is kísérgetni kell. Ezzel az egyénnel el kell boldoguljon a detektív úr, akinek lesz revolvere, és el lesz látva gumibottal is. Az meg, az őrizetes, csak egy kehes kis ember. A nadrágja elszakad, amikor beviszik. Vagy már korábban. Az orra sebes lesz. Kaphat egy párat majd a képébe.

Hármasban maradnak a helyiségben. A detektív lediktálja a kisasszonynak a kezdő formulákat és az őrizetes személyi adatait, mielőtt nekikezdi. Mint aki őszintén érdeklődik a másik iránt, úgy fordul majd hozzá:

– Na és mért lett följelentve, Schnitzer Antal? Mit gondol?

Schnitzer megvonja a vállát. – Egyik ember följelenti a másikát. Így megy ez. Kérem tisztelettel.

A detektív fel fogja emelni az asztról a gumibotot. Habár nem lesz benne biztos, eljött-e már az ideje a verésnek. Új erőként kerül majd a testülethez a felszabadulás után. Sok rendőr meghal a harcok során, sok elszökik a kommunista és zsidó bosszú miatti féltelmében, és akik feddhetetlennek vélve magukat, helyben maradnak, azok közül is lefognak vagy kitesznek a testületől jópárat. Tekintet nélkül képzettségre, tapasztalatra és rátermettségre. Megbízhatósági alapon állnak a helyükre olyanok, akik korábban legfeljebb akkor jártak rendőrségen, ha előállították őket. Ez, amelyik az inast kihallgatja majd, bank-

* A regény gerincét adó, „Téma” című részletet lapunk márciusi számában olvashatják.

ban dolgozott korábban. De miért ne igazodhatna el egy pitiáner politikai bűnös ügyében, ő, akinek nem okozott gondot hosszú számsorokat átlátni?

A gépírókisasszonyra sem lehet majd azt mondani, hogy régi bútordarab. A lelkesedés viszi majd be a rendőrséghez, amit bosszúvágynak is lehetne nevezni, de az egyrészt csúnya volna, másrészt a kisasszonynak esze ágában sem lesz valakinek csak azért ártani, mert neki a felszabadulás előtt rossz volt. Az mondjuk jó volna, ha további életében nem kéne a piacon, bevásárlás közben volt nyilasokkal egy sorban állni, ha nem kéne hallani a hangjukat, ami ismerős lesz azokból az időkből, amikor szidalmazták, gúnyolták. Őt, a nemzetidegent, akárcsak a többi zsidót, angol- és oroszbarátot.

A gépírókisasszony látja majd, hogy Schnitzer Antal észreveszi a gumibot mozdulását, és hogy erősen igyekszik másfele nézni. Szeretné-e, hogy megverjék itt a szeme láttára ezt az embert, akiről egyelőre semmi többet nem tud, mint hogy valakik indokoltnak látták begyűjteni, vizsgálatot indítani az ügyében? Nem, ne legyen verés, ne hulljanak kivert fogak, ne csöpögjön vér! Legalábbis amíg nem muszáj.

Jó, egyelőre elég ennyi, állapíthatja majd meg a detektív. Az őrizetes tudja, hogy kikapthat.

– Akkor elmondom. Figyeljen, Schnitzer!

– Igenis.

– Múlt év december tizenharmadikán a Tizenkettedik Kerület nyilaskeresztes pártszolgálatosai bevitték a Városmajor-utca 37. szám alatti székházukba özvegy Hernády Györgynét és fiát, Hernády Tamást. A következő napokban, december huszonnegyedikre, vagyis Szenteste délutánjáig ugyanazon a címen fogva voltak tartva. Tizenegy nap! Hosszú idő, Schnitzer. Az idő alatt Hernádyné össze volt zárva egy sor másik egyénnel, akiknek nagyrésze idővel a bántalmazások következtében, vagy mert agyonlőtték, elhalálozott. De nem mind. Tudja meg, Schnitzer, hogy egyesek közülük túléltek a borzalmakat, és tanúságot tettek a történetekről. Érti, amit mondok?

– Értem, tisztelettel.

– Csak mert nem úgy néz ki, mint aki ért. Vagy netán nem érdekli? Azt hiszem, föl kell, hogy piszkáljam az érdeklődését, Schnitzer.

– Nem szükséges.

– Akkor füleljen! Mint inaskorában, amikor a kulcslyukra tapadt, na ugye. Tudja meg akkor, hogy balsorsának okozójaként Hernádyné Schnitzer Antalt nevezte meg.

– Nem igaz! Megmondom a szemébe. Állítsák szembe velem, és megmondom a szemébe, hogy nem igaz.

– Az nem lehetséges, mert Hernády Györgynét december huszonnegyedikre, másképpen mondva Szenteste délutánján a Városmajor-utca 37. villa kertjében agyonlőtték fiával, Hernády Tamással együtt. Ezért nem állhat most itt, hogy a szemébe mondja, maga vitette el.

– Na de akkor mégis, hogy...?

– A pártszékházban a foglyok, amikor éppen nem voltak kihallgatáson, beszéltek egymással. Az volt a fő téma, hogy ki jelentette föl őket. Ki miatt kerültek oda, abba a helyzetbe. Gondolta volna, Schnitzer?

– Nem, kérem.

– Látja, ezt elhiszem magának. Nem gondolta volna. Tudja meg tehát, hogy tanúk kijelentése szerint a maga neve többször elhangzott a Városmajor-utca 37.-ben. Hernádyné úgy vélte, maga volt az, aki elvitette.

– Hazugság!

– Vigyázzon a szájára, Schnitzer, mert beverem! Egy mártírra mondja...

– Kérem, én nem rá értettem, hanem a tanúkra, akik –

A detektív ezen a ponton föl fogja emelni a hangját: – Akik maguk is majdnem mártíromságra jutottak! Akiket bevitték, mert föl lettek jelentve a nyilasoknál olyan gazembe-
rek által, mint maga!

A detektív fel fog pattanni, és a gumibotot magasba emelve a fogoly elé áll.

De még nem csap oda.

Schnitzer Antal nem fog megszólalni, mert nem jut eszébe semmi, amit felhozhatna. Egy rossz szó, és kap a képébe. Schnitzer maga is nyilas, igaz, nem a Tizenkétker kötelékében, de azért ő is csinál bizonyos dolgokat. Minthogy azokról a detektív nem kérdezi, erősen re-

méli, hogy a későbbiekben sem érdeklődik majd utánuk. Lehet, hogy azokról tudomása se lesz, mert azon ügyek kapcsán nem marad tanú. Vagy ha marad, nem fordul a rendőrséghez.

Doh- és füstszag veszi körül Schnitzert. Amilyen közel merészkedik hozzá a bankfiúból lett detektív, olyan erősen csapja meg a kalaposból lett inas párája. A szája félig nyitva, gyorsan lélegzik, kapkodva. Sok erő nem lehet abban a testben, de a szorult helyzetbe került állapotok hajlamosak kitörni, és olyankor veszélyesek. Szerencsére ennek a szobának rácsos az ablaka, nem kínálja fel a lehetőséget szökésre vagy öngyilkosságra. Hogy tudniillik kivesse rajta magát. Olyan körülmény ez, amivel kalkulál detektív és őrizetes, de még a gépírókisszony is. Azokban a hónapokban rendszeresen vetik ki magukat a foglyok a kapitányságok és bíróságok ablakain, dobják át magukat a függőfolyosók korlátjain. Bár az sem ritka, hogy nem önszántukból zuhannak le és zúzzák magukat halálra. Egyes esetekben a nekidult vállatok ütlegei vetnek véget a megfeneklett kihallgatásnak, vagy az ügyben érdekelt tanúk veszik saját kezükbe az igazságszolgáltatást. Szakmai szempontból mindez hiba, amivel tisztában lesznek az új, demokratikus rendőrség vezetői, és óva intik detektívjeiket a túlkapaszkodástól. A bűnösök ne vihessék sírba a titkaikat, azokra nekünk van szükségünk, magyarázzák. Ezenfelül felkérnek régi horthysta rendőröket, hogy mutassák meg a műfogásokat a kezdőknek.

Most például jól jönne a sugás, hogy oda kell-e sózni, és mekkorát, és hányat, és kell-e közben kiabálni az őrizetessel.

Fejre? Vállra? Hasra?

Ha már előjött az asztal mögül, ütésre emelte a gumibotot, nem ballaghat vissza úgy, hogy semmi se történt.

Az őrizetes torkában összecsomósodik a hurut, elakad a lélegzete, a köhögést nem képes visszatartani. Bele a detektív arcába. Ráadásul összerándul, előre dől.

Odacsap a gumibot, a fület éri. Elengedi magát a detektív, üti még. Nem veszélyes: felkarra, vállra mennek az ütések.

De azért meg fog tántorodni, a földre fog roskadni Schnitzer. Ott legalább köhöghet.

Tapasztalatai alapján várhatja a rúgásokat. Hogy majd fejbe lesz rúgva, azután hasba. Amikor a rendőr belökte a szobába, felmérte a helyzetet: a detektív lábán nem csizma van és nem is bakancs, hanem félcipő. A rúgások ereje kisebb lehet ezáltal, és a rugdaló lába sérülhet közben, igaz, a cipő éles csőre egy-egy helyen élesebben belevájhat a testbe. Behunyja a szemét. Aztán, mivel rúgások nem érkeznek, kinyitja. Hol vannak a lábak, nem látja.

A detektív újra az asztala mögött. – Keljen fel!

Az őrizetes szívesen maradna még ott lenni. A padló száraz és kevésbé hideg, mint a zárkában. Nem kell attól félnie, hogy leesik, elzuhan.

– Keljen fel, nem hallja?

Fel fogja emelni a fejét. A további emelkedés nehezen megy megbilincselte kezekkel. Oldalt fordul, azután térdel, billegve feláll.

A detektív megkérdezi, hogy került kapcsolatba Hernádynéval. Az őrizetes nem látja értelmét, hogy hazudjon, megmondja, hogy ő a szakképzettsége szerint kalapos. A szakmában segítségig jutott. Saját műhelye nem volt. Évek óta nem kapott szakképzettségének megfelelő munkát. Inasként dolgozott úri házaknál. Nem igazi úri házaknál, ahol tényleg megvolt a rang is és a vagyon is, mert az olyan helyekre igazi inasokat vettek csak fel, akik éveken át tanulták és gyakorolták azt a mesterséget. Azoknál a házaknál az igazi inasokon kívül szobalányokat, szakácsnőket is alkalmaztak, a gyerekeket pedig nőrszök nevelték. Schnitzer a feleségével együtt szegődött el Hernádynéhoz. Beköltöztek a cselédszobába, koszt és kvártély a fizetség része volt. A felesége takarított és nagyrészt ő intézte a bevásárlást, főzést, mosogatást. Ők mostak és vasaltak. Gyakran jöttek vendégek, olyankor Schnitzer fekete nadrágosan, fehér ingesen, mellényesen szolgált fel. Egy ismerős ajánlásával kerültek alkalmazásba.

Mi lett a feleségével, merül fel majd a kérdés a detektívben. Őt miért nem hozták be? Őróla nem beszélt az áldozat?

Lehet, hogy beszélt róla, csak kiment a tanúk fejéből. Vagy nem tartották fontosnak megemlíteni. Örültek, hogy az inas nevét megőrzi elméjük.

– A felesége hol van?

- Nem láttam múlt év december óta.
- Elment Németországba? Lelépett másik férfival? Ráesett a bomba?
- Lehet.
- Mi lehet?
- Minden lehet.
- Gyereük nincs?
- Nincs.

A gyerektelenség közös jellemzője a detektívnek és a gépírókisasszonynak, és ezek szerint, a gyanúsított férfinak. A gépírókisasszony vőlegénye nagyrészt munkaszolgálaton töltötte az utóbbi éveket, azután eltűnt. Anyja és barátai, meg persze a kisasszony az ostrom utáni évben sem mondanak le róla. Kérdés, meddig kell és érdemes az eltűnt személyekre várni. Lesznek párjukat vesztett férfiak és nők, akik addigra új párt alkotnak, és közös gyereket várnak, kijelentve, hogy az elvesztettek sohasem pótolhatók, de az elpusztított életek helyett új életeknek kell sarjadniuk. Lesznek, akik így vélik legyőzhetőnek a pusztulást, a pusztítókat. Ennek is, lám, a kehes gonosztevőnek, nincsen gyereke, és jelen körülmények között esélye sincs, hogy legyen.

- Meg volt elégedve a munkaadójával? Sokat kellett dolgozzon nála?
- A munka az rendbe lett volna, a fizetés lehetett volna nagyobb.
- Más háznál több pénz ütötte volna a márkát, Schnitzer? Akkor miért nem szegődött más házhoz?

Az őrizetes nem fog válaszolni.

- Halljam!
- Ha tudok, megyek máshová, kérem. De hát ha nincs hova...?
- Azt mondja, egyfelől, hogy a munka rendben volt, és máshol se juthatott volna magasabb fizetéshez. Mi nem tetszett akkor?

Az őrizetes semmit se fog mondani. A detektív úgy fogja érezni, hogy sikerült a kihallgatást megfelelő irányba terelnie. Elkezd föl-le sétálni a szobában, megnyikorogtatva a parkettákat. Ezen a vonalon kell tovább haladni!

- Megerőltette magát a munka? Úgy érezte, kihasználja a munkaadója?
- Lehetett volna kevesebb, de hogy túl sok lett volna, azt se mondhatom.
- Bántó módon beszélt magával Hernádyné? Vagy a gyerek netán?
- Lehetett volna tisztelettudóbb.
- Például?
- Kérem?
- Mikor nem adta meg magának vagy a nejének az elvárható tiszteletet? Schnitzer hallgatni fog.
- Mondjon egy példát!
- Rám szólt. Ahogy rám szólt.
- Mondjuk mikor?
- Mondjuk mikor lecsöpögtettem a szaftot az abroszra, nem tehettem róla, remegett a kezem! És azt találtam mondani: ajvé.
- És arra ő?
- „Nagyon kérem, Schnitzer úr, ne használja azt a kifejezést...” „Schnitzer úr, ahogy már korábban is kértem, ne használja azt a kifejezést...” „Már megint! Schnitzer, hányszor kell még kérnem, ne vegye a szájára...”
- Ezek szerint jó sokszor lecsöpögtött az a szaft, Schnitzer.
- Remegett a kezem, kérem. De nekem ne mondja meg, mit mondhatok, és mit nem! A gyerek a második alkalommal rákérdezett: „Mit mondott? És miért ne mondja?”
- És arra ő?
- Hogy „azt mi nem mondjuk”.
- És arra maga?
- Én, kérem, semmit. De a gyerek, az megkérdezte. Hogy kik mondják, hogy *ajvé*.
- És arra ő?

– Hogy „legyen szíves, adjon még a húsból, de vigyázzon kicsit jobban a szafttal”. Már-mint én. Vigyázzak.

- Ne röhögjön, Schnitzer!
- Nem röhögök, kérem.
- Akkor is röhögött, az asztalnál.

A detektív ismét az őrizetes közelébe megy. Ezúttal a háta mögé áll be. Ne tudja a mu-ki, mikor és hova kapja, amit kap.

– Pardon – mondja Schnitzer.

– Elmagyarázná, kérem? – érdeklődik a detektív. – Elmagyarázná, gyengébbek kedvéért, hogy mi volt olyan vicces abban az ajvéban?

– Komolyan?

– Komolyan. A kisasszony nem érti. Ugye, nem érti? És én sem értem. Szeretném megérteni. Úgyhogy erőltesse meg magát, magyarázza el, Schnitzer!

– Azt, kérem, a zsidók szokják mondani, hogy *ajvé*. Ha valami bajuk van. *Ajvé círesz*. Az meg, a méltóságos asszony, egy zsidó. Ki van keresztelkedve, de attól még zsidó. A kölyke meg, hiába a huszár faterja, egy félzsidó korcs. Úgy csinál a méltóságos asszony, mint ha sohase hallotta volna, hogy *ajvé*. Komolyan mondom, mintha azt mondanám az asztaluknál, hogy *picza*.

A detektív tarkón vágja az őrizetest, az meg elvágódik. Nézik a gépirókisasszonnyal. Meghalt?

Annak is megvolt a hangja, ahogy a bot a tarkót érte, de még nagyobb, ahogy a colstokként összecsukló test keményebb részei a padlóhoz vágódtak.

A detektívet előnti az izzadság. Lehajol, fülel, lélegzik-e még Schnitzer. Az épület belső zajai – kiáltások, ajtócsapódások, csizmatalpak csattogása a folyosókon – meg a kívülről beszüremplők hallatszanak csak majd. Megböki a gumibottal – nem mozdul.

A kisasszony kivesz a táskájából egy kis tükröt, és odatartja Schnitzer orrához. Megnézi, mutatja a detektívnek: páras. Meg fognak könnyebbülni.

- Addig is, míg magához tér, lediktálhatja nekem a jegyzőkönyvet.
- Rendben, Valika.

– Maga tehát provokálta a munkaadóját, mire az kitette az állásából – folytatja a kihallgatást két nappal később a detektív. – Elismeri?

Schnitzer csak hosszas hallgatás után mondja majd ki, hogy *nem*, miután átgondolja, hogy a beismeréssel nem könnyítene a helyzetén. Nem, nem ismeri el, és nagyon reméli, hogy egy kis zsidóheccelésért még az orosz benyomulás után sem jár kötél.

– És mért nem ismeri el, hiszen már a múltkor tisztáztuk, hogy szóbeli és tetteges provokációkat engedett meg magának, miközben felszolgált?

- Mert nem tett ki. Nem olyan alkalommal tett ki.
- Aha. Szóval több olyan alkalom volt. Feleljen! Elismeri?
- Elismerem.

– Ezt nem felejtjük el bevenni a jegyzőkönyvbe. „Elismerem, hogy munkaadómat több alkalommal azzal provokáltam, hogy akarata és kifejezett kérése ellenére izraelita származására emlékeztettem...” De most haladjunk tovább! Milyen alkalommal szólította fel távozásra Hernádyné? Meséljen!

– Később. Amikor a pártba beiratkoztam, és a zöld inget meglátta.

– Magának volt képe zöld ingben szervírozni a szupét vagy mittudoménmit?!

– A fregolin látta meg mosás után. „Mi az ott? Hogy képzeli? Az én lakásomban, az én ruháim között, azt a gyalázatos holmit, mégis, hogy?”

– És erre maga?

– Hogy csak a pártrendezvényeken viselem, abba pedig nem szólhat bele, melyik pártba iratkozok be, és melyikbe nem. Negyvenháromban az egy legális párt, kérem tisztelettel. Képviselőink ülnek a Parlamentbe, az újságunkat árulják a standon! Ne gyakorolhas- sam a politikai jogaimat, csak mert a méltóságos asszonynak kifogása van?!

– Az a párt arra szövetkezett, hogy mindent elvegyen tőle és az övétől. Mindent, szó szerint, még az életét is.

- Ilyet mi sohasem mondtunk.
- Nem mondtak?!

– Nem, kérem. A szegény dolgozó ember fölemelése volt a cél. És a nemzet megmaradása. Ez volt mondván.

– Ennek jegyében elhurcolják a munkaadóját, és lelövik, és az ártatlan gyereket is lelövik. Tagadja?

– Nem tudom, kérem.

– Mi az, hogy nem tudja?!

– Én nem voltam ott.

– Arra még visszatérünk, hogy hol volt. Most oda menjünk vissza, ahol voltunk, a fre-goli alá. Na szóval a zöld ing.

– Csomagoljak, azt parancsolja, most ebbe a pillanatba. Mondom neki, hogy este vendégek jönnek, mi lesz. Az nem érdekli, azt mondja, takarodjak. Én meg, hogy nincs hova menjek. Hova mégis, a híd alá? Nem érdekli, azt óbégatja, hogy hova, tűnjek a szeme elől.

– És erre maga?

– Mit tegyek? Pakolok, és megyek.

– Hogy ment?

– Hogyhogy hogy mentem? Szomorúan, kérem. Ilyet csinálni egy emberrel, egy magyar emberrel, csak mert...

– Szó nélkül ment?

– Úgy, szó nélkül és szomorúan.

– Szó nélkül, azt mondja. Én úgy tudom, ezeket mondta, Schnitzer: „Ezt még megbánja a méltóságos asszony! Magát innen megkötözve fogják elvinni!” Ezt mondta, mit mondta? Ezt kiabálta maga. Tagadja?

És mivel az őrizetes hallgat, idővel újra fölteszi a kérdést.

– Jól értem? Schnitzer Antal nem tagadja, hogy Hernádynétől való távozása közben ezzel kiabálta tele a lépcsőházat: „Ezt még megbánja a méltóságos asszony! Magát innen megkötözve fogják elvinni!”

– Ki állítja ezt?

– Akik együtt voltak a később meggyilkolt Hernádynével a Tizenkétker Városmajor-utca 37.-ben. Bíróság előtt készek kimondani. Valamint kiszálltunk a kérdéses lakóházba, ahol végig kérdeztük az ott lakókat. Képzelve, találtunk olyat, aki hallotta magát, és nem felejtette el azóta se! Bíróság előtt kész a maga szemébe mondani.

– Mond az ember bánatába, indulatába sok mindent. Nem gondolja komolyan.

– Az igaz. Én is mondtam már itt, hogy X. Y., agyonverem magát. És nem vertem agyon senkit, legalábbis eddig a napig egyet se. Az a problema, kérem szépen, hogy a munkaadóját december tizenharmadika délutánján szó szerint úgy vitték el, ahogy maga beígérte: megkötözve.

– De nem énmiattam!

– Azt most már, ezek után, ki hiszi el magának? A cselekményre megvolt az oka, legalábbis a maga alantas szempontja szerint, a zöld ing miatti sérelme. És megvolt a módja, hogy elkövesse, tudniillik mert nyilas.

– Az vagyok, de nem én vitettem el. Nem én.

A detektív mosolyog majd szélesen: – Valika, kérem, kezdem diktálni a jegyzőkönyvet.

És habár idő és alkalom lenne rá, nem faggatja ki az őrizettest, hogy kiknek az ajánlásával lépett be a Nyilaskeresztes Pártba,

kikkel találkozott a gyűléseken,

részt vett-e fegyveres kiképzéseken,

volt-e tagja a pártszolgálatnak október 15. előtt,

a hatalomátvétel során mely helyszíneken vetették be, kinek a parancsnoksága alatt, és kik voltak a társai, és hány embert öltek meg közben,

milyen beosztásban dolgozott október közepétől az ostrom végéig,

mely helyszíneken razziázott,

nem szólítja fel, hogy nevezze meg egyfelől a feljebbvalóit és társait, másfelől mindazokat, akiknek elfogásában, kirablásában, levetkőztetésében, megkínzásában, megbecstelenítésében részt vett,

nem faggatja arról, hogy milyen eszközzel bántalmazta a neki kiszolgáltatott egyéneket, vagy netán pusztá kézzel csinálta,

nem veszi rá, hogy idézze fel mindazon alkalmakat, mikor embereket a Dunapartra kísért, felsorolva a dátumokat, a vele szemben felsoroztatott személyek számát, lehetőség szerint a nevüket,

nem unszolja, hogy ismétlje el, miket kiabált feléjük ő, és mik voltak áldozatainak utolsó szavai,

hogyan könnyörögtek kegyelemért,

hogyan jajdultak fel, amikor testükbe csapódtak a lövedékek,

hogyan próbáltak a felszínen maradni, akik nem kaptak halálos sebet,

és ők, a fegyveresek hogyan lődöztek az itt-ott a vízből kibukkanó fejekre a partszegélyről, milyen vicceseket mondtak, amikor visszatértek a pártszékházba, és lehajtották az első kupica pálinkát,

és nem buzdítja, hogy a saját jól felfogott érdekében mondja el, kikkel volt együtt, ha netán mégse nyilas fegyveresként töltötte a kérdéses időt, igazolja magát, ha tudja,

sőt, ha netán jó belátásra tért volna, és embereket mentett, akárcsak egyetlen egyet, azt a valakit nevezze meg, az illető bizonyára hajlandó lesz igazolni a jótettét, és kiállni mellette, annyi mindent megpróbálhatna kiszedni az emberéből,

de megelégszik azzal, hogy a legépelt vallomást,

miszerint nevezett elismeri, hogy az idézett kijelentést tette,

de a terhére rótt feljelentés megtételét határozottan tagadja,

aláíratja vele.

■ **Zoltán Gábor** (1960) író. Legutóbbi könyve: *Szép versek 1944*, Kalligram, 2020. Új novelláskötete *Levegőt venni* címmel jelenik meg a Kalligramnál 2022 áprilisában.

SZÉRIA

1

Kék dombok – a *képzetei???*

„Fénylőn születnek itt
a... Vénuszok”?

Mit...? Hogy: „Nem alkuszok”?!

Ennek ideje: múlt.

„De túl...”

Színek: rabság... a mélyüket...

Néha...

„A szem néma”?

Süket.

2

Féméjszaka.

A fa
...nem, nem: a vízbefúlt
kín-ujjait...

Ki unja itt
magát?

„A múlt-
ba, át.”

Jó, jó. Eső.

Vas, kő.

És így tovább.

3

Utolsó képei
fölbomlanak.
Égiek.

Forma? Alak?

„Felszíni áradás fedi
most a mélyemet...”

Nos: *fedje* csak?

„Én –”

Szél-víz-fény

ellebeg –

5

Az utolsó utáni
maszkok.

„A fák csuhái”

Azt, *ott* –

A szűk horizonton –

„Mondom.”

A holdjukat –

Lyukak.

4

Egy tócsa tükre
villan szemükre.

Benne: egymást,
hirtelen...

Ezredek óta, folyvást
...várat magára.

„Förtelem!”

És a szem?
„Görcsbe *fesziül*”???

(Ez a nézés... mije?
tragédiája?)

Egyre gyűlik, *belül*.

Ki kéne törnie –

Tükör. „Ha csapda...”

Meredten –

Ha ketten
egy-félbe-hasadtak.

6

Kínlódó eső próbálja segíteni
a szökőkút víz-íveit –
hasztalan.

1 golyó 1 asztalon.

Hangzó –

Elgurul. Harangszó.

(„És a *szerelme*...?!” „Élt.
Kutak lecsiszolt kőlapjaiért...”)

7

Hangokba zártan.

„Bent mozdulatlan álltam.”

Halomnyi fény. Boglya.

„Mire vártál.”

Kő, vas, bogár, tartály:
a pillantása foglya.

Vakul?

Villám: váratlanul.

8

„Azt rakd –”

Egy kő alakú nyom.

Absztrakt
vidék.

„Unom!”

„Csöndet!”?

Dönget –

(„Kié?”)

9

Oda –

Egy visszhangzó szoba.

Fehér márványterem?

Kristálypohár,

megkövült íz,
víz?

tintatartó –

Ajtó.

„Ha visszajár...”

De nem –

az ív
ép:

egy németalföldi kép,
naiv.

Mert belehull.

A súly –

Lyuk. Szembogár.

10

„Valami körül lebegek.”

„Látlak!”

A zsalugáterek –

Ujjnyi
fény,

„Nem tudok kijutni!”,

aztán a földém –

..És fölsír: egy ablak.

11

Léptek lélegzete –

Belép.

A kép:
eszélős szemek, táj, nyáj,
együgyű ájulat
(pl.: „Pórnép mulat.”).

Száj.

Széttekint –

„De te...”

Körül:
falak.

A talpai alatt –
ez, márvánnyá kövül.

(Ahogy elhagyja a lépteit.)

Harcos Bálint (Budapest, 1976) költő, író. Kötetei: *Harcos Bálint Összes* (2002), *Naiv Növény* (2006), továbbá tizenhét gyerekkönyv.

Akcentus

Akcentus

Nem tudom, vajon egy személyszállító hajón jobb volna-e. A hullám ott is csak hullám, a tengeribeteg pedig tengeribeteg, mindegy, hogy fajanszból van-e a klozett, ami fölél görnyed. Meglehet, első osztályon még haldokolni is jobb, mint idelent, ebben az ablaktalan, füledt kalickában. De legalább nem fázunk. Az egyik kazánház közelsége átmelegíti a helyiséget, pedig odakint morcos kedvében van az ősz, és félek, a parttól távolodva a szél csak erősebb lesz. Az én gyomrom nem kavarog úgy, mint a tiéd. Engem ez a folyamatos morajlás és zakatolás őrijt meg, pedig vizes papírgalacsinokkal tömtem be a fülem.

Ez van, ha az embernek nem marad pénze tisztességes utazásra! Örülhet, ha segédmatróznak fölfogadják egy teherhajóra, beírják nevét a nagykönyvbe, kap szállást és ebédet, meg a reményt, hogy odaát, az óceán túlpartján nem kötözködik vele az állam képviselője.

A látszat fönntartására a gatyánk is ráment. És megérte? Baby elvált tőled. Így akarta az apja, talán ő maga is már. Ha neked a politika fontosabb, mint ő, pukkadj meg. Te meg azt hitted, a társadalmi rang számít? Tényleg azt gondoltad, hogy Szmik Lajos udvari tanácsos majd azt nézi, Triesztben vajon az Excelsiorban lakunk-e, vagy valami olcsó garniszállón? Pesten már nem ez számít, Béla, csak a kommun meg a szökésed. Meg a kalandjaid a berlini színésznőkkal, a violettákkal és a grétákkal. Mikor tanulod meg végre, hogy nem elég szerelmesnek lenni, annak is kell látszani.

Pocsékul festesz, de ne félj, Kaplanek azt mondja, a szárazföldi patkányok gyomra is magához tér idővel. Csak aztán ha jól vagy, ne kezd megint a nagyvilági történeteiddel ámítani a legénységet, a sztársággal meg a nőügyeiddel! Hiába figyelnek tátott szájjal, hiába nógatnak,

hogyan mesélj még: minél nagyobb sikert aratsz, annál jobban gyűlölnék utána. Itt nem színesz vagy, aki az előadás végeztével lesminkel, aztán a művészbejárón keresztül lelép az éjszakába. És a politika se érdekli őket, hiába proletárok. Nekik a kommün a csonka országot jelenti, hogy román lett Kolozsvár, nem pedig a földosztást vagy a színházak államosítását. Szabó kapitány amúgy is rojalista. Kaplanek együtt szolgált vele a Kriegsmarinban. Azt mesélte, hogy amikor a Viribus Unitisen utoljára szólalt meg a Gotterhalte, Szabó Ludovicót rázta a zokogás, de nem szégyellte. A könnyeit sem törölgette, csak nyelte, mint egy gyerek. Este pedig, amikor megjött a hír, hogy a Herminán lelőtték Tisza grófot, italokat rendelt, és hajnalban, mikor az olaszok fölrobbantották a hajót, mert azok a hatökrök nem tudták, hogy az övék már, törni, zúzni kezdett egy pólai kocsmában. Azt kiabálta, hogy neki is ott kellett volna lennie a fedélzeten a többiekkel, mert jobb cafatokra tépve meghalni, mint így élni, partra vetetten. Őt ember kellett hozzá, hogy lefogja. Azután ment el teherhajókapitánynak, hiába hívták mindenféle flancos utasszállítókra. Azt mondta, nem bírná elviselni, hogy antantos civileknek kelljen szalutálnia.

Jobb, ha ezt tudjátok, pajtások, emelte föl az ujját Kaplanek, amikor mindezt elmesélte. A hangjában tisztelet keveredett egy csöppnyi kárörömmel.

Te persze nem bírsz a véreddel. Amint a szédülésed elmúlik, mert a belső hullámzásodat képes vagy összhangba hozni a tengerével, hátrafésülöd a hajad, arcvizet fröcskölsz magadra, és már csinálod is a műsort a kantineban, a fedélközben, a raktérben vagy a gépházhoz vezető vaslépcső széles fordulójában, ahol kártyázni szokott a legénység. Hogy így a váradi úrilányok, meg úgy a szegedi tanárfeleségek. Hogy te hány helyen csináltad már, konflisban, sétatéri pavilonban, szénapadláson, kávéházi ruhatárban, kakasülön, cselédszobában, direktori irodában. Hogy milyen hangot hallatnak a fehérmájú szüzek, milyet az elhanyagolt úri asszonyok, milyet a gögös szépségek és a hálás rútak, milyet a zsidónők, milyet a keresztények.

Biztatnak, bedölsz nekik. Haragítod őket magadra. Kettőt pislantok, és már arról mesélsz, milyen volt tizenkilencben, amikor a berezelt orfeumtulajdonosok nem győzték aláírni az államosítási nyilatkozatot. Ittallal kínálnak, dohánnyal. Beszélgetnek és utálnak.

Nem veszed észre, pedig szaporodnak a figyelmeztető jelek. Monfalconében a rakodók még minket is beavattak, hogy a nyílt vízen, az első néhány viharos nap után a szállítmány néhány ládája megsérül majd. Persze csak a szokásos káló, kacsinottak, tudják ők, hol a határ. Aztán megkérdezték, szeretjük-e a mandulát és a fügét, ittunk-e már toszkán vörösbort. Neveztünk, nevettek.

Mire azonban november közepén csakugyan megrázza gallérunkat a Bermudák felől érkező forgósél, már nem szól hozzánk senki. Pedig látom, hogy a harmadtisztól az utolsó deck-boyig szárított fügét rágcsál mindenki, és még a fűtők ormótlan nadrágzsebéből is boros palack kandikál ki. Thián harmadtisztet, aki mellé szolgálatra vagyunk beosztva, és aki kedélytelen, de nem túl goromba ember, óvatosan meg is kértem a dologról. Ógmóg csak, hogy egy láda, vagy talán kettő, csakugyan megsérült, de Szabó kapitány szigorúan bünteti a zabrálást, úgyhogy az áru azonnal leltárba lett véve. Ne ácsingózzunk sem mire, menjünk szépen a dolgunkra. Azért másnap a kezembe nyom két ütődött konzervet. Az egyik spárga, a másik gomba valami páclében. Olyan dühbe gurulsz, hogy mindkettőt a vízbe hajítod, pedig a gombát megettem volna. Az itteni koszt unalmas, csupa sózott hús és hal, bab, krumpli vagy tészta.

Többen is látják, ahogy elfut a méreg. Meregetik a szemüket, pusmognak. Az osztrák félrehív, megkínál borral is minket, ami persze csak olaj a tűzre; ez is a dézsmából van. Hosszú még az út, mondja Hartmann nyugodtan, okos ember az óceán közepén nem haragítja magára a legénységet. Morogsz csak, nem is igen figyelsz rá, a borát viszont megiszod. Nótázni kezdesz, egy üveget a kabin falának csapsz. Nem törik össze, de a virtus ugyanaz, mintha szilánkok röpködnének. Felix Hartmann fejcsóválva kimegy. Távoztában a szemembe néz, hosszan.

Az út hátralévő részében próbállak benn tartani a kabinban. A kabin persze túlzás, kisebbfajta hálóterem inkább, néhány falhoz szegecselt emeletes ágygal. Szerencsére csak hárman lakunk benne, Hartmann meg mi ketten. A többiek még Gibraltárnál áthurcolkodtak egy másik helyiségbe, ami messzebb van a kazánháztól és közelebb a fedélzethez.

Port Eadsig végigduzzogod az utat, pedig kettőnk helyett dínerkedem Thiánnak. Te naphosszat angol nyelvkönyvet bújsz a vaságyon. Tüntetőleg alig eszel, inkább csak dohányszol. Úgy magolsz be néhány leckét, mintha szerepet tanulnál, de nem tudom, mire mész majd ezzel a parton. Ezt a kiejtést szerintem csak magyarok értenék meg, azoknak meg minek az angol?

Egy hét késéssel, negyven keserves nap után végre kikötünk New Orleansban.

Thián sutyorog valamit a kapitánnyal. Szabó Ludovico röviden ránk néz, mogorván biccent. A harmadtsízt ráüt egy stemplit a papírunkra. „Elbocsátva”. Amikor az írást átadja, szórakozottan a siltjéhez emeli a kezét. Útbaigazít minket a város felé, egyebet nem mond, még szerencsét sem kíván.

A fináncok megmotoznak minket. Szeszt keresnek, mert Amerikában prohibíció van. Ez azonban senkit, még a színészeket sem riasztja el az Újvilágtól, mert aki már itt van, mind azt üzeni az otthoniaknak, hogy nem eszik olyan forrón a kását ideát sem. Titkos italmérések működnek minden sarkon, kurtakocsmák, amit az itteniek szalonnak hívnak, és virárgzik a zugfőzés meg a csempészet, hogy elég csak kacsintani a pincérnek, már hozza is a tömény szeszt, legföljebb kávésbögréből kell meginnia az embernek, vagy mélytányérból kanalaznia, akárha leves volna.

Kaplanek is azt mondja, hogy Amerikában csak az nem jut italhoz, aki nem akar, pláne New Orleansban. Meg aztán saját tapasztalatunk is van. Tizenkilencben a Kormányzótanács statáriumot hirdetett először, de rögtön azután szesztilalmat, mert néhány nagyokos, mint Landler vagy Lukács, annyira félt, hogy a tömegek majd épp az italtól fognak kijózanodni, hogy mielőtt kenyeret osztottak volna, sietve bezáratták a kocsmákat, és börtönnel fenyegették a zugivókat. De hiába a tízezer koronás bírság, a plakátok, a verések, a magyarok inni akartak, juszt is, különösen, ha egyszer tilos lett. Néhány hónap se telt bele, maga Garbai könyörgött, hogy valahogy enyhítsenek a szigoron, legalább sört hadd ihassék mindenki, úgyis ránk bűdösödik, ami már a hordókban van, vagy kapjon bort jegyre a munkáság. De a doktrinerek leugatták, aztán persze jöttek a soproni vincellérek, a sortűz, a morgások, és a szigorok is vége lett, mint minden másnak, hogy legalább a bukásra már inni lehetett, ájulásig.

Nem fog ez sokáig tartani, meglátjátok, írogattuk egymásnak az óceán két partjáról, és erre gondolunk most is, miközben összetűrt tengerészságjainkkal a vállunkon egy cúgos csarnokba terelnek mindnyájunkat.

A Garibaldi-szakállas vámtisztviselő számárságokat ír a papírjainkra. Te olasz leszel, én meg román, tengerészek mindketten. Hiába magyarazzuk neki kézzel-lábbal, hogy kik vagyunk és honnan jöttünk, ő a hajókönyvet mutogatja, meg a sort mögöttünk; nem a Gróf Tisza az egyetlen gőzös, ami ma futott be a kikötőbe.

Emigrésön, emigrésön, hajtogatod, de szerintem mondhatnád akár magyarul is, a szakállas valószínűleg a világ minden nyelvén megérti. Ha a célállomásunk New York, ott kell majd jelentkezni, magyarazza, az obsitos papírunkkal pár hónapig törvényesen tartózkodunk az országban, ráérünk a bevándorlásiakkal. Ezt már Kaplanek fordítja, aki odajön hozzánk elbúcsúzni. Más nem köszön el tőlünk, csak ő meg Hartmann. Az osztrákot bűnözni is hívjuk, mert azt még Triesztben elhatároztuk, hogy ideát ez lesz az első dolgunk. Szerzünk egy üveg viszkit, hiszen van-e annál jenkibb ital, és mielőtt koccintanánk az Újvilágra, az első kortyot a földre locsintjuk, ahogy a gyászoló cigányoktól láttad vándorszínész korodban.

Hartmann köszöni, nem tart velünk. A dokknál van egy zugkocsmá matrózoknak, oda megy a többiekkel. Jobb a békesség, mondja, neki visszafelé is velük kell utaznia. Nem bánjuk, ostobán venné ki magát, ha az első amerikai tósztantuk németül mondanánk miatta.

Csak néhány utcányi türelmünk van, éppen csak annyi, míg a kikötőhöz tapadó burdosházak és kuplerájok első vonalát magunk mögött hagyjuk. Itt végre betérünk egy helyre, amelynek hevenyészett cégérére, egy szétbontott hordó lánkra akasztott fenekére valaki kézzel azt festette, Tea Saloon.

A házikó inkább emlékeztet használaton kívüli kovácsműhelyre, mint teaszalonra, és ebből rögtön tudjuk, hogy nem csalt a megérzésünk. Az ajtó mellett, magas székén ücsörög egy tagbaszakadt néger, az ajtónálló. Fürkészőn néz minket, miközben lustán a kalapjához emeli két ujját. Köszönésképpen morog valamit, de lehet, hogy csak dohánnyt rág. A helyi-

ségben füst, emberpára és mindenféle fűszeres gőzök. Abból az üstből szállnak föl, amely a terméskőből rakott pult túloldalán rottyog a tűzön. Narancshéjak, fahéjdarabok és dióféleségek úsznak a lé tetején, ennek a kotyvaléknak volna az a dolga, hogy elfedje a cefreszagot, ami a vendégekből árad. A pultnál, mert az asztaloknál nincs kiszolgálás, mielőtt bármit szólhatnak, leintesz. Te akarsz rendelni, hiába beszélem én jobban a nyelvet. Közelebb hajolsz, bele a pultos arcába. Önkéntelenül követem a mozdulatod én is. Mintha előadás előtt tornáztatnád az arcizmaid, túlzó szájmozgással, mert az angol szavakat, megfigyeltem, úgy rágod meg, mintha mindegyik egy cupákos falat volna, halkán megszólalsz. Ha a Garibaldi-szakállast nem számítom, ezek az első szavaid Amerikában.

Tea, please.

A kocsmáros végigmér bennünket, bár már akkor is alaposan szemügyre vett, amikor beléptünk. Összenéz a négerrel, akinek a tekintete talán ugyanazt üzeni, amit ő is gondol felőlünk. „Ezekről ordít, hogy most jöttek a hajóval, több a veszítenivalójuk, mint nekünk. Miért ne fogadnánk el a pénzük.”

Two, kérdezi, miközben a kondér mellé tett merőkanálért nyúl.

No, sir: one, válaszolod, aztán olyan mosollyal, amilyen csak a vándortruppokban nevelkedett hősszerelméseknek lehet, hozzáteszed: *One big*.

Big? Y'mean like a... jug?

Ezt nem érted. Rám nézel, de én sem értem.

Bottle, súgom neki, mint a butélia, tudniillik üveg, magyarázom neked. A kocsmáros megérti, bólint.

Jug, mondja morogva. Még egyszer körülnéz, aztán a pult alól elővesz egy totyakos porcelánpalackot. Borsos árat kér érte, de boldogan kifizetjük, ha már ilyen jól sikerült az első angol nyelvű tárgyalásunk. Mielőtt távoznánk, rendelünk két csésze „teát” is. Esztelen pénzszerzés, amit csinálunk, fejenként jó, ha száz dollár van a zsebünkben. Azért az első kortyot a fűreszporral fölszórt padlóra lötytyintjük, ahogy előre kitaláltuk. A pultos ránk cöccög, de érezzük, hogy nem neheztel. Ripacskodás az egész, de hát színházi emberek vagyunk, mit csináljunk. Ha nem lennénk úgy meghatódva, nevetnénk magunkon, de in-

kább sírunk. Összeölelkezünk, kis híján szájon csókolsz. Kis híján szájon csókolak. Mindkettőnket ráz a hangtalan zokogás, a körülöttünk lévők, mindenféle színű gyönyörű ember nem csóválja a fejét, nem is bámul minket. Közel a kikötő. Láttak ők már bevándorlót, akinek ide vezetett az első útja.

Részezen kutyagolunk a városba, a francia negyedbe, amiről Thián harmadtszot olyan kötelességtudón beszélt, mintha parancsra tenné. Az erkélyes házakkal szegélyezett utcákon gázlámpák égnek, itt-ott színes lampionok is. Sokfelől zene szól, ragtime és valami vadabb, amelyet még nem hallottam. Nemrég eshetett, mert a levegő nedves, és jókora pocsolyákat kerülgetünk a széles kövekkel kivert úttesten. A tócsák felszínén tükröződik a világ, a házak kontúrja, a gázlámpák és a lampionok fénye meg a fogyó hold sarlója. Nincs hideg, a szél elült már. A vénasszonyok nyara szokott ilyen lenni otthon. Az ember szabadnak érzi magát tőle, és erősnek.

Nem is az italtól vagyunk részegek, amikor bekopogtatunk végre Sears ma-

mához, aki szépen csengő angolszász neve ellenére a Monarchia gyermeke, akárcsak mi. Kaplanek szerint egy bécsi nyilvánosház helyettes madámja volt, amikor az üzleti úton járó louisianai dohánykereskedő, Jedediah Sears feleségül vette.

A házasság persze nem tartott sokáig, de Sears mama fájdalomdíjként egy egész kis bérházat kapott az urától. Abban üzemel most a panziója, ami ócska ugyan, de megfizethető, ráadásul az otthoniak – osztrákok, magyarok és szlávok – az ágy mellett egy tál levest vagy rizses babot is kapnak az asszonytól.

Pár nap után vörös babtól széllel bélelten érkezünk tehát New Yorkba, a Pennsylvania Station hatalmas üvegcsarnokába, amelynek kovácsoltvas oszlopai magasra szaladnak. Mintha csak angyalok játszanának fölöttünk egy könnyű, díszes lepedővel: a sarkait megfogják, magasba lendítik, és a kupola fényesen, súlytalanul lebeg a manhattani égen.

Itt viszont már várnak ránk, a peronon kis csoport inget felénk. Magyarok, színészek.

Ez a magyar Broadway, int ki vigyorogva a teherautó ablakán. Nem mintha gúnyolódna. Bodnár Teodor ajka mindig mosolyra húzódik, és a szeme is nevet. A Hetvenkilencedik utcába fordulunk be éppen, és hiába sötétedik már, a legtöbb cégér vagy üzletportál ki van világítva, jól kivehetők a föliratok, ahogy elzötyögünk mellettünk. Házias ízek. Cigányzene. Óhazai. Szolid árak. Előzékeny. Istentisztelet. Mosoda.

Itt lefékezünk. A teherautó nagyot nyekken. Bodnár, aki napközben a környék szennyesét mossa, és csak esténként színész a Schwartz-féle társulatban („tapsért nem ad szafaládét a Tóki”), itt él, ebben a keskeny, barna téglás házban. Az emeleten, az üzlet fölött van a lakása, ami évhosszat üresen állna, ha ki nem adná egy-egy honfitársának, neki ugyanis se kutyája, se macskája, meséli nevetve és szomorúan.

R. Tóth Jóska, a bonviván, aki a fogadóbizottság tagjaként ugyancsak ott állt a Penn Station fényverte peronján, estére murit szervez a tiszteletünkre, mert a New York-i magyar csepürágók, ő mondja így, már nagyon várják, hogy találkozhassanak a Nemzeti Színház nagy művészeivel.

Az emigrációban a távolság, mintha csiszolt üveglencse volna. A kardalnok magánénekes lesz, a szubrett primadonna, a statiszta segédszínész, az epizodista hősszerelmes. Húzónévvé nemesülsz te is, a pesti színpad nagyvadjává, pedig odahaza, tegyed a kezed a szívedre, ígéret voltál csak, akárcsak Tóth Jóska.

Beköltözünk az emeleti szobába. Bodnár uzsonnát hoz, paprikás szalonnát, füstölt húst és fehér kenyeret, mert azt gondolja, aki magyar, ilyesmit kíván a hosszú út után. Egy fadobozt alaposan megtöm cigarettával, tesz egy üveg bort is melléje. Mindketten lemosuk magunkról az út porát, aztán meguzsonnálunk. Iszunk is. Elszívunk néhány cigarettát az ablakban. Onnan, a párkányra könyökölve nézzük a Hetvenkilencedik utca nyüzsgését a korai alkonyatban. Mintha a Király utca lenne Pesten. Üzlet üzlet hátán, korzózó emberek, ameddig a szem ellát. És ha tovább látna, látná azt is, hogy az utcának ezt a szakaszát közrefogó két sugárút határvonal emitt is, amott is. A sarkokon túl másik nyelv az ural-

kodó, a szomszéd blokkban más kisebbség van többségben. És ha még tovább látna, az út egyik végén közparkot találna itt is, mint otthon. Csak ez nem a Liget, hanem a Central Park. A másik végében pedig vizet látna, mint végső soron Pesten, csak nem a Dunát, hanem az East Rivert, ami a nevével ellentétben nem folyó, hiába nevezték el így a hollandok vagy az angolok. Tengersizoros, a vize is sós, nem édes.

Ez a kivándorlósors, szerelmem. Hiába hasonlít valami az otthoni dolgokra: aminek édesnek kellene lennie, annak végül sós az íze, akár a könnyeknek.

Mindezeket persze a térképről tudom, az East Rivert és a Central Parkot, a keleti és a nyugati számozott utcákat, a hosszanti sugárutakat meg a folyónak hazudott tengeröblöt. Jedediah Sears minden üzleti útjára beszerzett egy-egy térképet, tele volt velük az asszony egyik faládája, bár maga sem tudta megmondani, minek tartotta meg őket. Azt mondta, vigyem el bátran, amelyikre szükségem van.

Végül csak a New York Cityt hoztam magammal. Melyik nagyváros vagy állam térképét kellett volna még? Te talán tudod, hogy itt maradunk-e, vagy továbbvándorlunk? Vagy az is lehet, hogy egyszer még hazatérünk?

Zsibong a magyar Broadway. Mondatpernyék szállingóznak föl az emeletre, *azt mondják, iszik... elváltak... mindenhol olyan drágaság van...*, de sok lent a cseh és a német szó is. Persze lehet, hogy amit cseh beszédnek hiszek, az tót vagy lengyel. Ők is itt élnek Yorkville-ben.

Elnyomod a csikket, az utcára pöccinted. Oldalba löksz, hogy tegyek így én is. A szemközi járdán vén utcaseprő kapirgál, rajtunk ne múljon, hogy legyen munkája ezután is. Lefekszünk, hunyunk egyet. Otthon lett ez a szokásunk, hogy a késő esti előadás előtt, ha délután nem kellett játszani, ledőlünk. Az ágyak rövidek, Bodnár mégiscsak vágyhatott családra, egy apró feleségre meg gyerekekre, a lábunkat térdben be kell hajlítani, hogy elférjünk rajtuk, de a matrac jó, és az ágyneműnek friss patyolatszaga van. Ha fölszínesen is, nyugodtan alszom. Mióta kikötöttünk, most érzem először, hogy csakugyan a szárazföldön vagyok. New Orleansban még az utolsó estén is himbálózott velem az ágy, mintha a Gróf Tiszán lennénk, kint az óceánon.

Nincs egy tisztességes ruhánk, ezt már idefele jövet elpanaszlod Bodnárnak. Nemhogy egy szmokingunk, de még egy vállalható öltönyünk se. Minden ingünk viseltes, a zakóknk, nadrágunk gyűrött a tengerészszáktól, amibe Triesztben az egész életünket kellett begyömszölnünk.

A mosodás alig tudja kivárni, hogy befejezd a mondatot, már az elején biccent. Erre ne legyen gondunk, a puceráj tele van ruhákkal. Van, amit a népek felejtettek itt, van, amit ő fogott le tartozás fejében, de annak már jó ideje, amivel nem akarja azt mondani, hogy divatjamúlt holmik, csak azt, hogy azokat meg is tarthatjuk magunknak.

A Bernáth vendéglő, ahol a társaság vár minket, a Nyolcvanhatodik utcában van. Akár föl is sétálhattunk volna odáig, de Tóth Jóska bérautót küld értünk, hadd legyen még hatásosabb az antrénk. Zártkörű rendezvény, mondja egy felirat magyarul és angolul is.

Taps és éljenzés fogad, amikor a piros-fehér-zöldbe öltöztetett terembe lépünk. A cigány tust húz, a vendégek tapsolnak. Schwartz László, az egyik magyar társulat direktora pohárköszöntőt mond, de nem ránk emeli először a poharát, hanem Tóki Henrik és Bernáth Vilmos urakra, az előbbi ugyanis a húst, utóbbi a bort és a helyet biztosította Thália papnői és papjai számára. Ami nem is csoda, szónokolja Schwartz rózsás arccal, hiszen náluk odaadóbb mecénásait a magyar nyelvű színjátszásnak, és egyáltalán az óhaza kultúrájának, keresve sem találni New Yorkban.

Úgy van, úgy van, éljen, vivát, kiáltják a kollégák, és poharak koccannak. Hátul a pincérek máris újabb csempészárut hoznak.

Úgy érzem magam, mint kezdő koromban, mikor Micsey truppjával jártuk a vidéket, sügod a fülembé, hirtelen nem tudom eldönteni, hogy baljósan vagy nosztalgikus hangulatban.

A vacsora alatt Tóth Jóska mellett ülök, aki nem tagja a Schwartz társulatának, de azért jóban van a Modern Magyar Színpad direktorával, mert úgy tartja, hogy egy színész, aki a színészetten kívül máshoz nem ért, és angolul sem beszél úgy, ahogyan kéne, nem engedheti meg magának, hogy bárkivel is rosszban legyen New Yorkban. Ahhoz túl kicsi ez a város, nevet föl keserűen, és fejével kibök az utcára, a yorkville-i házak mögé, a felhőkarcolók irányába.

Véres marhasültet tesz a szájába, és úgy, csámcsogva meséli, hogy a város százezernyi magyarjára vagy tucatnyi veszekedő társulat jut, de ha csak a nagyobbakat számoljuk, akkor is három. Schwartz viszont az ügyesebb direktorok közül való, mert ő tudja, mi kell a hunkynak, operett, vígjáték és olcsó honvágykeltés, majd meglátjuk.

Feléd fordulok, hallod-e, amit Tóth Jóska mond, de nem figyelsz ránk. A társulat két üd-
vöskéje között ülsz, hol Montágh Ilonkának, hol meg Lőrincz Kornéliának meséled, mi-
lyen viszontagságokban volt részed, míg megérkeztél Amerikába. *Magukhoz*, teszed hozzá
öblös hangon, és mindkettejük kezére lehelsz egy-egy csókot.

Montágh maga is csak két hónapja érkezett. Előtte Berlinben játszott zenés darabok-
ban. Csoda, hogy odaát elkerültétek egymást, mert a kölcsönös vonzerőt most innen, az
asztal túlfeléről is érzem.

Nagyvilági asszony, mindegy, hány éves. Húsz vagy huszonkettő. A teste egy válogató
kurváé, kihívó és elutasító egyszerre. Balerinakezébe borostyánból faragott cigarettaszip-
kát tart, aminek a paraszáról úgy száll föl a füst, olyan szabályos fonatban, mintha fátvol
volna, amely titkot rejt. Te most pimasz mozdulattal félrehajtod ezt a fátolat, mögéje né-
zel, Ilona cigarettájáról gyújtasz a cigarettára.

Montágh tekintete élvezet, de ha úgy akarja, durcásan kislányos. És úgy akarja persze,
mert az arckifejezéseket sűrűn váltogatja, mintha most is színpadon állna. Ott is áll. Ne-
ki éppúgy színház az egész világ, mint neked, akinek a függöny sosem gördül le, főleg, ha
van partner a játékhoz. Most úgy látom, megint van hozzá.

Hajnalodik már, amikor megjössz a szállásra. Parfümtől bűzlesz, és testnedvektől. Nem
miattad ébredék föl, amúgy sem tudtam aludni. Úgy látszik, a délutáni alvással a testem
visszaváltott az élet pesti–berlini ritmusára. Bodnár Teodor fölös szobájában fekszem órák
óta, a plafont nézem. Összefont kezem a tarkóm alatt lassan elzsibbad. Halkan füttyörszel,
miközben levetkőzöl, eldőlsz a másik ágyon. Cigarettára gyújtasz, aztán mesélni kezdesz.

Lonka – már így hívod – egy prágai német hívására hagyta ott Berlint, pedig odaát a ci-
pőjéből ittak a részeg milliomosok, de a prágai német még részegebb és még gazdagabb mil-
liomosokat ígért neki, plusz a Broadwayt és Hollywoodot, fényes karriert a showbusinessben,
bemutatókat turnékát mindkét parton, és Lonka azt mondja, a hajón még rendben is volt
minden, első osztály és rózsacsokor a kabinban, de mikor megérkezett New Yorkba, hirte-
len nem stimmel semmi, a prágai német egy panzióba vitte, nem a Waldorfba, utána meg
eltűnt, előbb csak rövidebb, aztán hosszabb időre, ha meg előkerült, üzött volt, hamarosan
az is kiderült, hogy miért, tartozott fűnek-fának, Lonkának is, nemcsak az elmaradt turné-
val, hanem az ügynöki jutalék összegével, amit ez a bolond lány – ezt olyan gyöngédséggel
mondod, hogy a szívem belesajdul – még Berlinben odaadott neki készpénzben. Azután,
hogy a történet még keserűbb fordulatot vegyen, Gustav, mert így hívták a prágai néme-
tet, hirtelen feldobta a bocskort, ahogy én mondom, mondod, egy nap a szívéhez kapott,
és meghalt, és ahelyett, hogy kőszínházak emlékéért hagyta volna hátra, vagy olyan előadá-
sokét, mint a *Denevér* és a *Nóra*, csak adósság maradt utána, hatalmas, harmincötezer dol-
lár meg az apró, benne Lonka pénze, szerencsétlen kislány jövője.

Miért nem ment vissza Berlinbe?

Ott fölégette a hidakat, feleled sértetten, és elnyomod a cigarettádat.

Akkor ez a terv, hogy Schwartz truppjában játszik az itteni magyaroknak?

Ez csak ugródeszka, legyintesz, aztán befordulsz a fal felé, mint aki aludni készül.

Hallgatok. Tudom, hogy még nem mondtad el, amit akartál.

Nekünk is csak ugródeszka, bököd ki végre. Holnap beszéld meg a részleteket Schwartzcal.

Leszerződünk!

Gyurkovics Tamás 47 éves. Győrben nőtt föl, az ELTE bölcsészkarán szerzett diplomát. Nős, két gyermek
édesapja. Alkalmazott szövegírásból él. A Lugosi Béla amerikai éveiről szóló, *Akcentus* című könyve
lesz a harmadik regénye. Előző két kötete, a *Mengele bőröndje – Josef M. két halála* és a *Migrén – Egy
bűntudat története* szintén a Kalligram gondozásában jelent meg 2017-ben, illetve 2019-ben.

Fotó: Ruzsovics Dorina

Egy másik történet

„Én is mindig jó utazó és rossz megérkező vagyok, miként ezt Bernhard állítja magáról.”

Kertész Imre: Jegyzőkönyv

Hogy a Karlsplatzon találkoznak fél háromkor, hetekkel ezelőtt megbeszélték. Ha már úgyis Bécsbe kell utaznia, megnézhetnék Olgával a Monet-kiállítást az Albertinában, gondolta, feltéve, hogy Olga még nem látta, vagy ha látta is, talán lenne kedve még egyszer megnézni. Budapestről először Pozsonyba utazik bizonyos ügyek miatt, másnap onnan át Bécsbe, Olgával találkozás a Karlsplatzon, megnézik együtt a kiállítást, a kiállítás után elintézi, amiért Bécsbe kell utaznia, végül este haza Budapestre. A pozsonyi pályaudvartól gyalog megy a szállodáig, negyedóra séta, közben arra gondol, hogy le kéne mondania az egész bécsi találkozót, nincs is kedve kiállításra menni, szinte az összes Monet-festményt látta már, Párizsban, Budapesten, miért kéne most pár darab eddig nem látott Monet-festményért ekkora kitérőt tennie a Karlsplatzra. Tudta, hogy rosszul venné ki magát Olga előtt, ha lemondaná, hisz ő kereste meg Olgát az ötlettel hetekkel ezelőtt, de most mégis úgy érzi, le kéne mondania. Nem a kiállításához nincs kedve, bár tény, hogy Monet nem tartozik a kedvenc festői közé. Talán Olgát nem akarja látni, pedig rég nem találkoztak, mondja is neki holnap, amikor a Karlsplatzon köszöntik egymást, hogy ezer éve nem találkoztunk.

A szállodai szoba ablaka a Szlovák Nemzeti Felkelés-hídjára néz, a helyiek csak ufónak hívják, a híd tetején lévő repülő csészealjra hasonlító objektum miatt. Jobbra a Pozsonyi Vár. Valószínűleg fehér, szinte toladóan vakít, gondolja. Behúzza a sötétítő függönyt. Nem működik az uszoda, a recepciós nő mosolyogva elnézést kér, magyarul beszél, tegnap romlott el valami, de a szauna a második emeleten továbbra is zavartalanul üzemel, térítésmentesen vehető igénybe. Csak az uszoda miatt foglalt ebben a szállodában szobát. Nagy levegőt vesz, hogy megmondja a kedves, csinos recepciós nőnek magyarul, hogy csak ezért foglaltam ebben a szállodában szobát, mert azt írták a neten, van uszoda, bárhol máshol olcsóbban szállhattam volna meg. De végül nem mondja, csak megköszöni, magyarul köszöni meg. A nő nem is csinos, hanem gyönyörű. Gyönyörűnek találja, ezt legszívesebben megmondaná neki, gondolt rá, hogy reklamáls helyett inkább azt mondaná, maga gyönyörű, én ilyen gyönyörű nőt, mint maga, még soha nem láttam. Nem szokta nőknek megmondani, hogy gyönyörűnek találja őket, de most, ahogy itt áll előtte, és ennyire kedvesen mosolyog a sötétkék egyenruhájában, úgy érzi, már-már szinte illetlenség lenne nem megmondani.

A szauna teljesen üres, rajta kívül nincs más, szokatlanul forró a szeptember, kinek van kedve szaunázni ilyenkor. Miért írt egyáltalán Olgának, hogy ráér-e szombat délután, miért épp most jutott eszébe, utazott már Bécsbe máskor is az elmúlt tíz évben, amióta Olga Bécsben él, eddig nem akart találkozni vele, bár mindig gondolt rá, hogy illene, mert az ember, ha egy másik városban jár, össze szokott futni ismerőseivel, rokonaival, barátai-val, volt szerelmeivel vagy akárkivel, akik abban a városban élnek. Eddig sose futottak össze Olgával, nem volt olyan a helyzet, épp csak gyorsan átutazott Bécsen, vagy más programja volt, amibe nem fért volna bele egy találkozás Olgával. Holnap se fér bele, de már nem tudja lemondani. Miről fognak beszélgetni ennyi év után. A szauna túl forró, tíz perc után visszamegy a szobájába. Este rövid sétát tesz a belvárosban, sztrapacsckát vacsorázik egy vendéglőben. Nem is fontos elutaznia Bécsbe, az a dolog, amiért eredetileg ment volna, nem sürgős, halasztható. Ha megszűnne az ok, amiért Bécsbe kell utaznia, lemondhatná a találkozót Olgával. A gyönyörű recepciós nőre gondol, a neve Mónika. Talán, ha lemenne a recepcióra valamilyen ürüggyel, megnézni Mónika ott van-e. A bécsi útról anyyira el is feledkezett, hogy végül nem mondta le.

Pozsonyból a busz ötvennyolc perc alatt ér Bécsbe, kényelmesen elhelyezkedik, nem ül mellette senki, a légkondicionálás működik, amikor tegnap Budapestről Pozsonyba utazott vonattal, elromlott a légkondicionálás, egy félbehajtott napilappal legyezte magát. Idegesen nézte, mikor jön a kalauz, hogy érdeklődjön, meg tudják-e javítani a klímát, esetleg másik kupéban működik-e. A nemzetközi vonatra nem tudott online jegyet venni, így a Keleti pályaudvar nemzetközi pénztárába ment személyesen. Előre rosszul volt a gondolattól, de tulajdonképpen sokkal egyszerűbb volt a dolog, mint hitte. Nem a Keleti pályaudvartól volt rosszul, nem is a nemzetközi pénztártól, mégis volt benne valami viszolygás, hogy csak jegyvásárlás céljából el kell mennie valahova, ahova amúgy nem menne. A Pozsonytól Bécsig közlekedő buszon arra gondol, hogy Budapestről Pozsonyba is busszal kellett volna utaznia vonattal helyett, mert olcsóbb, és működik a légkondicionálás. Szeptember vége, szokatlan hőség. A Keleti pályaudvaron úgy megy végig, ha bármikor végig kell mennie, mert máskor nem megy a Keleti pályaudvar közelébe se, csak akkor, ha valami miatt muszáj, ha halaszthatatlan dolga van ott, például onnan indul a vonat, ott vesz jegyet, ott száll át, találkozót a Keleti pályaudvarhoz soha nem szokott megbeszélni, eszébe se jutna ilyesmi, tehát csak akkor van ott, ha valamiért ott kell lennie. Ilyenkor úgy megy végig a pályaudvaron, hogy nem néz senkire, nem hagyja, hogy leszólítsák, nem vesz senkitől semmit, nem ad pénzt, nem segít senkinek. A nemzetközi pénztár bár kicsi és levegőtlen, mégsem nevezhető kellemetlennek, gondolja magában, a sor gyorsan halad, az ügyintézés úgynevezett gördülékeny. Kis papírra mindig felírja előre, pontosan melyik nap, melyik járat, melyik városba szeretne utazni. Amennyiben megoldható, ablak mellé kérné a jegyet. A vonat a Nyugati pályaudvarról fog indulni, mondja a pénztárosnő, ettől a hírtől kicsit megkönnyebbül. A Pozsonyból Bécsbe tartó buszra a jegyet meg tudta vásárolni online, nem kellett elmenni sehova, bankkártyával fél perc alatt aznapi járatra is lehet venni jegyet, e-mailben elküldik, QR-kód, a sofőr beolvassa egy mobiltelefonnal. Az út alatt Olgára gondol, megbánta az egészszet, nem kellene találkozniuk, nem kellene most Bécsbe utaznia, de már a buszon ül, nincs visszaút. Egyáltalán nem is fontos az az ügy, amiért eredetileg Bécsbe akart menni. Mit mondjon Olgának, miről beszélgesse-nek. Úgy tervezi, hogy gyorsan megnézik a kiállítást, aztán felszáll egy vonatra, és hazamegy Budapestre, nem is intézi el most Bécsben, amit el kellene intéznie, minél hamarabb haza akar menni. A busz nagyon kényelmes, az ablakból a tájat figyelni, senki nem ül mellé, kinyújtja a lábát.

A Budapestről Pozsonyba tartó vonaton is ablak mellé ült volna, oda szólt ugyanis a helyjegye, így kérte a Keleti pályaudvar nemzetközi jegyirodájában. Mindig ablak mellé kéri, szeret ablaknál ülni. Amikor felszállt a vonatra, látta, hogy a helyét valaki már elfoglalta. Nagyon udvariasan, némi zavarral a hangjában megkérdezi a nőt, aki a helyén ül, hogy hová szól a helyjegye, mert előfordulhat, hogy tévedés történt. A nő nem tud magyarul, ezért angolul meg kell ismételnie a kérdést. Úgy érzi, angolul kevésbé tűnik udvariasnak, pedig

nagyon nem akar tapintatlan lenni. A nőnek nincs helyjegye, csak úgy leült ide, a mellette lévő helyre mutat, közben mosolyog, elveszi a táskáját. A klíma nem működik, az ablakot nem lehet lehúzni, és nem az ablak mellett ül, hanem eggyel beljebb, a külföldi nő mellett.

A vonatúton még nem gondolt arra, hogy le kéne mondania a találkozót Olgával. Nem gondolt semmire, elővett egy könyvet, és olvasni kezdett. Úgy érezte, képtelen koncentrálni, nem kap levegőt, iszonyú a meleg, zsebkendővel törölgeti a homlokát. Mikor jön már a kalauz, gondolja, aztán eszébe jut, hogy talán nincs meg a jegye. Nem emlékszik hová tette, lehet, hogy elkeverte valahová, talán otthon hagyta. Nem, ez lehetetlen, biztos nem hagyta otthon. A táskájában kotorászik, arra gondol, hogy mindjárt itt lesz a kalauz, ő pedig nem találja meg addig a jegyét, a kalauz előtt kell kipakolnia a csomagját, átkutatnia az összes holmit, amit magával hozott az útra, nem sok, egy közepes méretű gurulós bőrönd, de most nyissa ki itt a vonaton? Mindenki őt fogja nézni. Biztos abban, hogy megvette a jegyet, méghozzá a Keleti pályaudvar nemzetközi jegyirodájában vette meg, persze, hogy megvette, a harminckettes ülés az övé, bár ott most más valaki ül, de az az ő helye. Talán elhozta magával, csak elejtette, kiesett a kezéből, amikor felszállt, vagy amikor a nővel megbeszélték, hogy ki hol ül. Az ülés mögé eshetett. Pár perc és jön a kalauz, a nem működő klímáról biztos nem tud mondani semmit, de nem is kell, mert jegy hiányában le fogja szállítani őt, mint egy közönséges csalót, egy potyautast, egy bliccelőt, nem, a kalauz nem fogad el magyarázatot, nem lehet helyszíni bírsággal megúszni, le kell szállnia itt a határon. A magyar–szlovák határon. Ilyen hamar a határon lennénk, gondolja. A kalauz odalép hozzá, és akkor megtalálja a jegyet, a könyv utolsó lapjai közé rakta.

Pozsonyból a busz tíz perc alatt Ausztriába ér. Szélerőműveket lát mindenhol, ez biztos, hogy Ausztria, gondolja, Burgenland. Amikor felszállt a buszra, senki nem kért személyit, se útlevelet, úgy megy Pozsonyból Ausztriába, mintha Budapestről menne Kecskemétre, és úgy ment pár nappal ezelőtt Budapestről Pozsonyba vonattal, mintha Szegedre utazna. A szlovák oldalon a szlovák kalauz kérte a jegyét, úgy köszönt, hogy dobry den, nem kért útlevelet, nem kért személyi igazolványt, nem érdeklí, hogy ki utazik, hova utazik, és mennyi pénz van nála, csak a jegy érdeklí. A jegyből nem derül ki az utas állampolgársága, egyáltalán nincs jelentősége. Szlovákiából Ausztriába úgy megy át a busz, hogy a régi határátkelőnél le sem lassít, csak átszáguld egyenesen tempóban, mintha sose kellett volna ott megállni. Az nem lehet, hogy Bécs lassítás nélkül ötvennyolc percre legyen Pozsonytól, gondolja. Több van a két ország, a két város között, mint ötvennyolc perc. El is felejtí Olgát meg azt, hogy nincs kedve találkozni vele. Mónikára gondol, a recepcióra, reggel már nem ő volt szolgálatban, mikor kijelentkezett a szállodából. Nem szokott idegen nőkre gondolni, nem szokott nőkre gondolni azért, mert gyönyörűnek találja őket.

Megnézi, hogy nála van-e a személyi igazolványa, és nem járt-e le. Pontosan tudja, hogy nem jár le, és azt is tudja, hogy nála van, de mégis, mi van, ha kérik, nem határőr, nem vámos, de valaki, mégiscsak átlépi az országhatárt, miért ne kéne igazolnia magát. A személyi igazolvány a helyén, benne a tárcájában, nem járt le. Miért van ennyire meleg szeptember végén? ■ ■ ■

Medúza-fő

Nem a feje körül tekerőző kígyók,
nem a szájából kimeredő agyarak,
nem a testét fedő, áthatolhatatlan pikkelyek,
nem az aranyszárnya, az érckeze.

A mozdulatlanság is tud gyilkolni.

A téglavörös maszkar,
a markáns ornyereg,
a száj pengeéles hasítéka
– hadvezér,
aki rezzenéstelen tekintettel
seregének végső pusztulását szemléli.

Van, amikor mindent el kell engedni.

A duzzadt szemhéjak mögött
sárnehéz szomorúság kavarog.

Csak a költő tud szembenézni vele.

Fatörzset lát elrobbanni.

Látja, hogyan zsugorodik ajakbiggyesztéssé egy telt nevetés.

A szem csarnokvizében tomboló vihart.

Ölelésben a magára hagyást.

Felhólyagzó bőrt a simogatás után.

Kővé változni milyen lehet?

Majd látja lassan visszafelé forogni az életet.

A minden kezdetben ott lapuló szörnyeket.

Szépség mélyén a meghozhatatlan áldozatot.

Ezerszer, ezerszer meghalni azt, akit szeret.

Apró kavicsok potyognak szeméből.

Méloszi Aphrodité

Ma már csak a hátát merem nézni.

Pedig gyerekként
vele tanultam ébreszteni a vágyat.

Mint izzó csonk zuhant felém;
hasárol apró állatok marták le a húst.

A szerelem mindig a saját test amputálása.

Roppant kőfedél,
középen a köldök apró, sérülékeny égboltja.

Gyötrelmem volt magamra húzni,
betakargatni vele gyulladt végződéseim.

Valami mindig fedetlen maradt.

Évezredek teltek el.

„Érett asszonyderék.”

De gyorsan,
mintha szégyelleném megszenvedett férfi-hozzáértésem,
elkapom pillantásom.

A köpeny kimunkált redőzete
lefelé vezeti tekintetem.

Hol a rajongó rettegés, a szakadatlan sóvárgás?

Alakká rendeződő formák,
elnémult triton héj,
aztán lent a kőbe álmodott talp.

Így mondom,
miközben már rég nem álmodunk semmit.
Főleg nem isteni alakokat magunk fölé.

Itt kellett megállnom.
Nem tudtam mást nézni.

Mint aki fordítva néz a távcsőbe:
minél távolabb van,
annál iszonytatóbban pontos a látvány.

„Nincs padlat, nincs mennyezet.”

Csak a talpat.
Csak a talpat.
A távozó istennő talpát a levegőben.

 Tamás Dénes (1975) író, kritikus. Könyve a Kalligramnál: *Az élő ház* (regény, 2020).

Fotó: Valuska Gábor

Elviszlek Amerikába

A fekete felöltős férfi vette magához a szót. Robusztus ember volt, nyakas, erős, akár a fatörzs. A szempárok rászegeződtek, motyogva beszélt, szájról is alig olvasták.

Megadnék én bármit, sóhajtott, az utolsó falatot a számból, az utolsó gerendát a fejem fölül, a saját életem odadobnám, ha nem kéne itt állnom. De megpróbál az Isten, hogy akkor is áldjam, amikor átkot mondanék. Emlékeznék, találtak a nyomozók egy szitakötő formájú gyűrűt ennek a Kissnek a szublótfiókjában. Remélték, hogy a lánynak, akinek kezét ékítette, lecsúszott az ujjáról, ott felejtette egy váróban, a vicinálison, hivatalban, ellopták tőle, míg munka közben biztonságba helyezte. De ez az ékszer egy olyan lányé volt, kit élve nem látott többé ember.

Világos, villant a piros sálas nő feltűnően zöld szeme, amikor Welsch Győzőné hunyorogva ablakán kikémlelt, s egy csillogó tárgyat mustráló nőt vett észre a helyiérdekű végállomásán, a szitakötős lányt látta, kétségtelen.

A lányom volt, a harmadik hordóban azonosították, az anyja után örökölte sok éve a gyűrűt, súgta a feketébe öltözött férfi, az anyja meg az ő anyjától. Nem ért többet a vaskarikánál, de nekünk kincs, a szárnyak végén fehér kövek csillámlottak, a fejnél egy szem vörös. Furcsa, kacskaringós mintázat, nem volt ilyen másnak mifelénk. Rejtegette kötényzsebben, sótartóban, skatulyában, szakácsnőnek háznál nem való, beleragad a tészta, beakad főzés közben a darálóba, letépi az ujját, az asszony egyébként se tűr a háznál efféle vacakságot.

Nekem tán mégis egyszerűbb lenne, sietett segítségére a szóke, a párhuzamos utcában lakom, és gyakran járok a vasútállomáson. A férfi bizalmatlanul feltekintett, hosszan kémlelte a nő arcát, és biccentett.

A szóke hátradobta copfját, becsukta a szemét, s kezével kört rajzolt a levegőbe. Hallgatta a neszeket, mintha sugalmazást várna. Egy lányt látok, a lábánál bőrönd, kezében bélelt retikül, abban minden vagyona. Az arckifejezése elszánt, a világ végire is elmenne az érzésért, ami előnti lábujjig, az izgatottságért, a tudatért, hogy ő, éppen ő egy férfié. A deszkaimpanonos állomásépület előtt látom, ahogy kalapját tüvel fejére igazítja, sálját hátracsap-

ja. Sötétkék harangszoknyáját meglebbenti a szél, amikor a szerelvény kifut a megállóból. Nagyokat sóhajt a levegőbe, a szemét körbejárta a tájon, ez itt az új élet, mostantól minden meglesz, ami eddig nem, kosarában frissen vágott, pucolt kakas.

Az utcafronton üzletek, Takáts patika, mellette Silberstein fűszerüzlete, egy felújításra váró üzlethelyiség, később kaszinó. Mögötte az udvar, ahol várják. Az egyik oldalon sínek, szemben házak sora. Gyerekjáték odatalálni, meg sem kell kérdezni a fűszerest, a mezítlábas kis szoknyásokat a porban vagy a botra támaszkodó, bajszos öreglegényt, aki épp befordul a díszes portálon. Rossz szagok, sivár táj, poros út, táskájában ezeröttszáz korona.

Nálunk, Salföldön, ahol a lány született, szólalt meg a férfi már-már mulatságosan elvékonyodott hangon, a templomban ilyenkor épp haragoznak. Egy apró faluban élünk öt generáció óta, tán ha kétszáz a lélekszáma, itt nőtt fel a Mari, majd mikor nem volt más választásunk, Szentmihályra adtuk. Sose voltunk tehetősek, kérem, de most igen lesüllyedtünk, nem szegények lettünk, inkább földönfutók. Az utolsó lovunk árán küldtük őt Mihályra. Tűrj, bocsátottam útnak, s már fordultam is be a kapun, hogy ne lássam.

Jobbat akartak neki, mondta a szőke, jobbat a magukénál. Ha igaz, nézett a férfi felé meg erősítésre várva, Szilvási gyógyszerésztől érkezett Willibaldhoz. Igaz, bólintott a férfi, szerencsés volt a lányom, hogy tisztos helyet talált. Willibaldot mindenki ismerte, jónevű építőmester volt errefele, folytatta a nő, iskolák felhúzásából boldogult, míg diftériában meg nem halt egyetlen fia, Lacika. Állítatott neki a nagyszentmihályi majorban keresztet, de sosem hegedt be fájdalomba repedt szíve. Akkor Máriának is befellegzett, férfitvendég szem se járt arra, a lyukacsos arcú öreg orvos bánatával volt tele a ház összes ficakja. A szomorúságnak szaga van, súlya, kiterjedése, ránehezedik a hátra, beivódik a hámsejtekbe, magába szívja a lehetet. Willibald a bejelentést rezignáltan fogadta, betudta a gyásznak, hogy ebben az életben, ami van, elmegy, s Mária nem várta meg az asszony hazaérkezését, aki minden bizonnyal örült patáliát csapott volna a hírre, hogy magára marad a főzőkanállal, melyet taszítóan idegen elemként kezel.

Mint a legtöbb lány, Bélával hirdetés útján ismerkedett meg ő is. Jó hírben álló bádogosként mutatta be magát a férfi, műveivel hengegett, pedigréje volt a községi templomkereszt és az evangélikus temető kútja, csatornázott, vaskaput szerelt, a grófnő kiváló véleménye, mint hallottuk, garantálta szakértelmét. Mások is mondogatták, kellemes modorú, intelligens ember, ki misére jár, s gyónni, politikai kérdésekben éles ésszel érvel, s nem okoz gondot neki egy csevegés alkalmával versből idézni. Finom keze volt, nyelveken beszélt, ördög tudja, tán csak hablatyolt, nincs iskolánk, kérem, nem ismerjük a különbséget. Már az első randevún istenítette Mária kerek idomait, egy szóval se mondta, hogy kövér, nem nevezte dagadt disznónak, ahogy mások, gesztenyebarnából vörösbe hajló haját magasztalta, dús keblét, a szeplőket az orrán. Nincs szüksége púderezésre, súgta a fülébe, és kivette kezéből az aranyporos szelencét.

Észrevette gyűrűjét már a Kantlerban a férfi, végigsimított az ujján, hogy mennyire szép, pedig alig bírta magára erőszakolni a szűk aranyat a lány. Hallgatták a dalárdát, hidegfürdőt vettek az Ujvárynál, és jártak a henteshez is friss húst mustrálni, nézni, ahogy a tagbaszakadt mester a bárdal lesújt. Mária vendégül látta párszor a szentmihályi házban, amikor Willibaldék épp Abbázián gyógyították tengeri levegővel a fiuk, s főzött neki cakompakkot, ami után tíz ujját nyalja.

Én konyhalány vagyok, kérem, jelentkezett egy bögyös, gödrös arcú leányzó a padkáról, a szeme vágott, huncut, nevetős, emlékszem erre a lányra, a Stanfelnél vásárolt, még szóba is elegyedtünk, hogy mekkora lángon fő vajpuhára a marha, s mikor rottyannak össze az ízek. Intett az apa, beszéljen, és lemondóan a karfára hajolt. Ha azt hitte, megfőzi, gúnyolódott Vargyasné, kissé balul sült el a haditerv, és botját intő jelként meglengette, ejnye, hát maradt volna az ülepén az ostoba, minthogy önként ragasztja magára a félcédulát.

A közös főzés, ellenkezett lelkesen a bögyös, egybeboronálja a párokat, nincs alkalmasabb mód a szerelmi kötésre. Miközben válogatják a paszulyt, héjazzák a burgonyát, mérik a rizst, szecskázzák a káposztát, s közbe vegyítik a bőrös peccenyedarabokat, majd feresztve rántásléval paprikát szórnak a tetejébe, nem is sejtik, de ott a konyhagőzben frigyre lépnek, mielőtt észsel felfognák. A paprikás csirkét együtt készíteni komótosan, lassún, egymás kezébe akadva, vereshagyma csípős szagától könnyes tekintetük egymásba fonva: és nincs menekvés. Először egy vágás vajat izzasztanak rézlábasban, vetnek bele paprikát, szegfűborsot, vereshagymát, s sárgásra fojtják. Nevetgélnek közben, hogy a cselédnek a lichthof a barátja, munkatársa a mosogatórongy, szerelmese a konyha hideg kövére dobott szalmazsák, pedig nem nevetne lány ilyenén, de a fűszeres gőz elveszi a maradék esztét. Körülfogja a derekát a férfi, súgja, burukkolja, mennyire vonzó ez a térfogat. A csípőn a hús megrezzen, a lány tokája megnyúlik kissé az izgalomtól hátrafeszült nyakon. Majd jön a pillanat, amikor az összevagdalt csirkét közibe kell vetni, s ismét addig fojtani, míg meg nem puhul. Nevetnek a centiken, s a súlyon, hogy a lány mellei mit kóstálnak a mázsán, ha ráeresztik. Behintik aztán egy kanál liszttel a pörköltet, öntenek rá kevés húslevet, adnak hozzá gondolat szerint tejfelt, hogy a mártása sűrű legyen, majd megpaprikázzák s feladják. Rottyan egyet, s kész, lehet kanalazni. Addigra már a szemük szikrákat hány, nem állhatnak meg az asztalnál.

A szőke összerázkódott. Isten mentsen, hogy elképzeljük, Kiss Béla hogyan kérte a lányt, mutassa meg, a dereka miként hajol, a lába felér-e a melléig, ha összehúzza magát, miután megvizsgálta az ágy hosszát, hogy munkálkodás közben kellemesen elérjenek. A kék ruhás gyűlölettel tekintett rá, utólag min szörnyülködik, dohogott, hogy nem sül ki a szíve.

Térjünk vissza a megérkezésre, amely sorsdöntőnek bizonyult, folytatta a szőke ügyet sem vetve a kárálóra. Remegett a levegő Cinkotán, mikor a rüsztyje feltűnt a vagon lépcsőjén, kivillant harisnyás bokája a peronon. Vihar közeledett talán, a fecskék földközélen keringtek, vibráltak az idegek. A házban Béla nem volt egyedül, ott találjuk Jánost is. Pálinkáztak épp, mint általában, Béla az asszonynepen csúfolódott, hogy az összes céda, odadobja magát az első kannak, selejt ez mind, nem hiányzik senkinek, mikor Mária az ajtón belépett. Béla egy csapásra öltött új fizimiskát. Tükörfényesre simult az arca. Nagy tréfamester vagy, barátom, fordult János felé, majd odalépett a lányhoz, kifeszítette ujjai közül a kasfület, puha csuklóját csókkal illette, aztán Máriát a szegletben álló akváriumhoz vezette, amit maga bütykölt. Aranyhalak úsztak benne, az alján kagylók, indák, kúszók. A legnagyobb hal vörös mintával a testén az üvegfalhoz tapadva tátogott. Művészet volt, szépség, hízelkedett, hogy szerelmének barkácsolta, hetekig ezen ügyködött. Mária feltüzesedett, szemében szikrák, megsimította Béla karját, majd rögvest nekikezdett a kakasherepörkölt elkészítésének. Kissé zavarta a nagydarab János jelenléte, de hamar elhessegette a sötét képeket, amelyek másodpercek tört része alatt cikáztak át az agyán.

A szőke gúnyosan a bögyösre mosolygott, tessék csak, kérem, ha jobban ért a heréhez, és átadta neki a szót. Az nagy levegőt vett, és boldogan magyarázni kezdett, mintha egy étel receptjét ismertetné, majd mondatról mondatra hagyott alább a buzgalma. A férfi szívéhez a gyomrán át vezet az út, mosolygott elégedetten, és Mária nem akarhatott időt vesztegetni. A megtisztított kakas feldarabolásával kellett kezdenie, felteszem, mesterien bánt bárdal, csontfűrészsel, recés és fogas vágószerszámokkal, s úgy forgott kezében a konyhakés, hogy egy vágással nyeste le a testrészeket. Nevettek a hagymán, a pörköltbe taréj, here, kakas töke és csontok is kerültek, rá örlött kömény, feketebors. Mikor Béla rákérdezett, hogy magával hozta-e kelengyét, mert a tisztesség úgy kívánja, Mária kacsintott. Béla felderült, az ajtófélfához állította, hogy megmérje, milyen magas. A fán számos vonás látszott már, százötventől százhetvenig csupa karistolás. Mikor Mária odaállt, Béla fellélegezve konstata, hogy hasonlóra gondolt, fontos a szerelemben a testarány. A lány hátán lúdbőr, de rotyog a pörkölt, éles, csupasz csontok állnak ki a lábából.

Míg főtt a hús, a szagát is érezni, János bólogatott az italtól, amit Béla rendre áttöltött neki a poharából. A lány homlokán verejték, forróság csapja meg, száll a gőz. A vacsora csípett, mint a darázs, s épp olyan fájó élvezetet okozott. Megették sóhajtozva, Béla adomázott, a lány gurgulázott, majd bevonultak a szobába, melynek közepén frissen vetett ágy állt, a spaletták behúzva. Végigsimított remegő idomain a férfi, hegyes nyelvvel bejárta domborzatát, aztán felkínálta ágyékát, a lány belekóstolt, majd Béla egyszer csak bajszkötőt vett, s befordult a fal felé. Az anyjától örökölt ékszer az ujján, az éjjelin olcsó bizsuk, kígyós karperec, indás nyakék, a pénz a retikülben, a lány mintha aludna, széttárva fekszik, a mennyezetet megülő fényt bámulja. A férfi nem pislog.

Itt elhalkult az elbeszélés, néma lett a ház. Euzébia bal szeme alatt egy ideg lüktetett. Az ismert író elmés megállapítása szerint, törte meg a csendet a bodorított hajú, finom nő a szoba távolabbi szegletéből, azok közé az emberek közé tartozik, akik statáriális végrehajtásnál, amikor nincs kéznél a hóhér, az első felszólításra önként jelentkeznek, hogy elvégzik az akasztást.

Percekig nem jött válasz, a szőkéből kifutott a levegő, háromszor is belekezdett, mire hang jött ki a torkán. Ha a lány teste sóvár, folytatta, minden izma ellazul, és épp befér egy természetesebb bádogedénybe. De tán ébren volt még, a szerelemre gondolt, mikor kezén a szitakötős gyűrű nagyot koppant, s hétperces tusa után eleresztette a világot.

Tíz évvel azelőtt volt ez, hogy hordóban megtalálták. A teste addigra, mint a megfőtt birsalma. A ruházata a szomszédoknak ismerős volt, láttak egy nőt a síneknél. Sötétkék harangszoknya, kalap, sajnálták, hogy nem figyeltek eléggé, s nem szaladtak segíteni, mikor az éjjel vérfagyasztó sikoly hallatszott ki a házból.

Fehér pettyes kék szoknyát viselt, a szájában pepita fejkendő, kezdett bele minden átmenet nélkül egy feltűnően mély hangú, barázdált arcú férfi, akinek eddig a szavát se hallották. Magas volt, szálkás, fehér ingét könyékig feltúrta, kilátszott inas karja, mely majd' akkora volt, mint a bot, mellyel Vargyasné dobogtatja a padlatot. A szavai súlyosak, akár az ítélet. Levegőt se vettek a körben ülők, alig viselték. A bokák zsineggel átkötve, a gombos cipő belső sarokbőrén horzsolás. Fekete harisnyája talptól térdhajlatig felszaladt. A nyakában magzatburok.

Emlékszem, sokáig álltak fölötte a csendőrök, szólalt meg rekedten az egyenruhás, napokig nem tudtak másról beszélni, csak a nyugtalanító látványról. Egyik lánnyal se végzett ilyen kegyetlenül. Ő volt az egyes, akármit is jelentsen ez a szám.

Varga Katalin a neve, huszonhét éves, nézett rá szúrós szemmel a barázdált arcú, hogy hallgatásra bírja. Római katolikus hitben élő, jámbor családját korán elvette Isten. Ha nem hinnénk a mindenhatót, fatális véletlenek sorozatának gondolnánk halálukat. Apját, Varga Józsefet és anyját, Ágnest egyetlen vihar szakította el a földi léttől. Kibírhatatlan hőség volt azon a nyáron, leégett a tarló, kiszáradt a föld. Koromfekete felhők kúsztak az égre aznap délután, rázta a szél a kerítéslécet, recsegett a fedél, mikor az első, hirtelen jött villám beleszapott a selyemakácsba. Onnan pattanhatott át egy szikra a forró szalmára, és félelmetes gyorsasággal lángba borította a pajtát. A két megvadult lovat szaladt menteni az öreg, mikor az egyik úgy rúgta halántékon, hogy a férfi a meglazult gerendának esett, amely irtozatos robajjal, lassan dőlni kezdett az ütéstől, és épp a kitérő asszony hátát kapta telibe. Úgy elroppantotta a gerincét, hogy rácsuklott halott urára a teste.

Átok ül mirajtunk, morogta mindig az öreg a tüzet piszkálva, átkozott a nevünk, így krárogott, harákkolt, és jókora barnát csulázott a kútba, majd szentséggel berúgta a megvetemedett kertkaput, amit csak akkor lehetett kulcsra zárni, ha bebikázták.

Farkaspalló környékéről szökött ide, Hargitából. Több faluban is beszéltek szerte, hogy nem értek véget a csapások, újra földindulás támadt a családban, amikor Katalin súlyos titkát, melyet gyermeke hétéves koráig némán cipelt, nem tarthatta többé magában, s meggyónt ángyának. A titok azonban, mely egyszer elhagyja az ember száját, soha többé nem titok már. Vitte a szél is: a fia nem az urától való. Akkor fogant, mikor hazafelé menet egy este három férfi bokorba döntötte, s az egyik megátalkodott úgy gerincre vágta, hogy majd' széjjelszakadt. A bolond ura nem viselte a szegyet, kidobta, mint a macskát, a bűnösöket nem üldözte, törődött is velük, a nőn verte le fájdalmát, rá se bírt nézni a beszennyezett asszonyra. Mehetett a nő, amerre látott, ha volt olyan bamba, és nem vigyázott. Ment is, de nem a híre elől, nem leszegett fejfel, hanem az igazságért, megkereste a bűnösöket, az eseten végig kajánul röhögő két koma fejét téglával beverte, majd következett az erőszaktevő. Mindenkinek elér a büntetése, dőltek sorban, akár a dominó. Csak az a férfi élt még, az a... És a nő, mire a halott komák komái meglálták volna, egy emberfej nagyságú kővel vэгzett vele.

Vargyasné elismerően bólogatott, talpraesett perszóna, jegyezte meg, ebből is látszik, ha valaki akarja, az megvédi magát. Nem megvédte, hanem megbosszulta, hárommal hogy bírt volna el, szólalt meg az egyenruhás, de Euzébia legyintett, volt vér a pucájában. Aztán a bögyös is bekapcsolódott. Én együtt szolgáltam vele az Apjárínál, mondta, aki nem ismerné, jó kis vendéglő Cinkotán. Katalin új életet akart, gyökerestül újat, ezt sokat hangoztatta. Csak a nyakában hordott szelence emlékeztette a múltjára, amit a hegyeken túl hagyott. Kapott szobát Zsemlyéné asszonynál a vasútállomástól számolva harmadik utcán. Tiszta, rendes szoba volt, egy asztal, egy ágy, két szék és egy kovácsolt kereszt a meszelt falon. Az ablakon semmi, megkívánta az öregasszony, hogy olykor ellenőrzés céljából bekémleljen hozzá, nem pazarolja-e a világot, nem fogad-e tilos vendéget. Takarítani naponta bejárt, megszagolta a ruháit, s amelyek túlságosan illatoztak, kivágta a tyúkszarba.

Csak szappan, víz, nem urizálunk, támadt rá, és elkobzott minden kártékonynak ítélt tárgyat, amit Katalin nem rejtett el kellő gondossággal az ágy fiókjába, a padlólec alá vagy a párkánymélyedésbe. Katalin szolgálatkész volt, alázatos és halk, láthatatlanná akart válni. Azt mondta, csak kis időt kell kibírnia, nem tart soká, egyszer majd nem nyomja már a súly a lelkét, eljön a megváltás, elszáll az átok. Hogy mire gondolt, arról nem tájékozott, én pedig nem tartottam illendőnek firtatni. Azt mondta, addig meg se mozdul, nem tesz semmit, amivel a gonoszt magára hozná. Csakhogy Cinkotán akkoriban minden olyan tarka volt, úgy élt, virágzott, pompázott, hogy szerény külsejével és magaviseletével kilógott közülünk. Távolból vizslattuk, tartottunk tőle, mert lerítt róla, hogy titka van, nem az, akinek mutatja magát. Én még jóba' voltam vele valamelyest, de bizalmas ügyeibe nem avatott. Egy nap láttuk, megtakarított pénzéből ruhát vásárolt, pettyeset, mellé sárga berlinert, harisnyát. Olyan lett egészen, mint mi, cinkotai lányok. Mit bánta Zsemlyénét, csak elunja a vénasszony a morgást.

De hiába minden, átláttak a szítán így vagy úgy az emberek, a gonosz nyelvek nem kímélték, feltűnt nekik, és igen rossz néven vették a változást, csóválták a fejük, hogy cifrálkodik, kihívja maga ellen a sorsot, elfordultak, ha megjelent, a kölköket arrébb rángatták, úgy kezelték, akár egy betolakodót, aki idegen tollakkal ékeskedik, s megtévesztésükre megjátssza magát. Furcsa szerzet ez a maga bérlője, puszogtak az asszony fülébe, nem közülünk való. Törődöm én azzal, ha fizet, morgott vissza Zsemlyéné, de nem hagyták. Sűgtak, csak duruzsoltak a fülébe, hogy vigyázzon vele, jobb az ilyet tisztos távolban tudni.

Annyit tudok, egy nap, amikor nem sejtette még, hogy mire hazaér, Zsemlyéné kiadja az útját, Katalin a vendéglőben meglátta ezt a Bélát. Tanúja voltam a távolból, ahogy kiütni készült a marhavelőt a csontból, s megállt a keze a levegőben. Még az én hátam is végigborsódzott, nem hogy a Katié, a szemük összevillant, abban a minutumban eldőlt, hogy nem átlagos eset lesz az övék. Ha ismernek vadászt, ha látták lesen, tudják, milyen a tekintete, gyors és átható, mint ezé a Béláé, pillantás alatt felméri a terepet, a vadat foltnak látja, ha mozdul a lába, moccan a feje, kitégult az orrlíka, egyszerre érzékeli. Kiszagolja a fé-

lelmét, beméri a hajlandóságát, tudja előre, mit hibázik, kitapintja a gyenge pontját. Katalin arcán undor volt, a férfi tekintete összetört. Azt hitte, baja van, szervi kór, letaglózza a szívtrombózis, ha tovább marad. Kérte a fizetőpincért, és szapora, ám rogyadozó léptekkel távozott a vendéglőből. Saját szememmel láttam iszkolását. Otthon, gondolom, magához tért, elátkozta a házvezetőnőt, hogy miért nincs ott, amikor kéne, ordított a cimborával, és öntudatlanra itta magát. Nem tudhatta mire vélni a segédje, de lefoglalta saját delíriumát. Azt mondják, mikor a csendőr koma bekopogott a fiával, mint két disznó ébredtek a kövön, János feje mellett hányás, ölelték egymást, mint a szeretők.

A barázdált arcú férfi, akinél nem láttak a környéken búsabbat vagy száz esztendeje, megsemmisülten hallgatta az eddigieket. Katalinban emberére akadt, préselte ki magából az első mondatot, és a következőig hosszan hallgatott. Olyan nő az, akihez a férfit kíméletlen erő hajta, és ugyanez az erő taszítja tőle el, ezzel a kétféle készletessel pedig senki nem tud megharcolni. Aki rá gondol, háborodott, mánia gyötri, pusztító rögeszme, hogy csakis ennek a nőnek a karjaiban élhet. Hiába igyekezik lealacsonyítani gondolatban, hogy nőstény baromnak, ostoba lúdnak lássa, akit meg kell tömni, elvenni, amit adni tud, a megváltást rajta hideg fejjel végrehajtani, kínok kínját állja.

Honnan ismeri, ha szabad kérdezni, kotnyeleskedett a bögyös, mire a férfi azt motyogta fejét leszegve, legyen elég, hogy ismerem. Tiszteletet parancsoló volt a hangja, nem piszkáltak tovább. Nem lennék meglepve, váltott témát a piros sálás, ha Kiss pár nap múlva, mikor nagy mellénnyel visszasomfordált a vendéglőbe, mert meggyőződésem, hogy így tett, és kérte a helyes barnát, majd italoktól felbátorodva mindent elkövetett, hogy rossz nőkre gondoljon, miközben megigézi, egyszóval nem csodálkoznék, ha már akkor tudta volna, mit tervez vele.

Nem, szólalt meg a bögyös, épp ebben a pillanatban lett volna még esély, megtörténhetett volna, hogy mint megfelelő személy a lány kibillenti Bélát egyensúlyából, s az érzést, ami támadt benne, nem söpri el a rutin. Prédák sora várta, de neki Katalin kellett, a szomorú tekintetű szépség, aki özvegynek mondta magát, s ha akarta, ha nem, kirítt a többi közül. Láttam én, hogy fordul meg utána vén és serdülő, purdék és legények miként ámulnak jelenségén. Maga a talány, akit senki nem ismert az újban, és senki a régi életéből. Senki, szuszogta a barázdált arcú férfi maga elé, még az a szegény árva sem, akit megszült a hegyeken túl.

Maguk fatális tévedésben vannak, emelte fel hangját a bondorított hajú, finom nő a sarokból, felmentik az átkozottat, már három halotton túl vagyunk, és még mindig azt sugallják, hogy a nőn múlik a végkifejlet. Érzés, milyen érzés, tárta szét a karját fejcsóválva, majd mérgében hátat fordított nekik. Elszégyellte magát a bögyös, én csak azt kutattam, kérem, hogy hol vehettek volna gyökeresen más irányt az események, majd bizonytalanul folytatta. Zsemlyéné különben azt vallotta tanúként, hogy noha három napon belül követelte el-távozását, jel nélkül tűnt el, derekára hurkolt vászonzacskóban az összes pénzével, majd soha többé nem került elő. Nem gyanakodott, zárkózott, furcsa lány volt, még a nézése is idegen, de nem látszott rajta hajlam a kihágásra.

Ki tudja, sóhajtott fel az egyenruhás, tán ősei átkát vitte tovább, saját bűnét és bosszúvágyát, tán haragja fordult a férfi nem, ekként Béla ellen, vagy csupán a véletlenek furcsa összjátékát látjuk, netán annak lehettünk tanúi, amint az ösztönök óriás szövevényében hasonló a hasonlót felismerte, bűnös áldozatára, áldozat gyilkosára lelt. Látogatta Bélát, ez világos, aztán egy nap másvilágra ébredt, s homályos tekintettel nekiindult, nem sejteni, élni vagy végezni a férfival, akit magának megtalált.

Egy kövel vertem volna fejbe, látom szinte, hogy megindul felé, a férfi lefogja az ütésre lendülő kart, a lány fölé kerül, mindkét kezével leszorítja, és egy akkora pofont helyez el az arcán, hogy Katalin pillanatra elveszti az eszméletét. Találgathatjuk, mit sziszegett magához

térve a férfi szemébe, sálját Béla miért gyömöszölte a fogai közé, hogy ne hallja. Adhatunk a szájába szavakat, de minek. A férfi nyaka köré hurkolta a zsineget, többször körbetekerte, majd mellén keresztülvezetve összekötözte a csuklóit, lejjebb a bokákat, és úgy hagyta az elsötétített szobában. Nem ölte meg, a halált ráhagyta. S a nő minden mozdulata feszebbre vonta a hurkot a nyakán. Bármit tett az életéért, annál jobban fojtotta a zsinog. Köhögött, kalimpált. Még nem lehelte ki a lelkét, amikor a férfi zsákot húzott a fejére, hogy ne lássa. Élt még. Ott, a sötétben.

A levegő a házban megállt, senki se látta ebben a dermedt éjben, hogy a barázdált arcú férfi a fal felé fordulva némán ordít.

Már én ilyen vagyok, a nők engem üldöznek a szerelmükkel, állítólag ezt felelte a férfi Welsch Győzőné Icának, akit ugye én személyesen is igen jól ismerek, szólalt meg hosszú szünet után a szőke. A kotnyeles szomszéd, tudják, aki kíváncsiságát nem tudván palástolni, egy váratlan pillanatban rákérdezett Kiss Bélánál, megjavul-e valaha, mert le sem tagadhatná, hogy a feltűnőnél is többen látogatják a facér menyecskek. Egész nap csak a sütés-főzés, mulatozás, másnap aztán csend és hullaszag, ahogy mondani szokás.

Mi a nyomozóktól értesültünk, hogy nagy baj esett, emelkedett fel a csüngő bajsú öreg, pár pillanat múlva apró felesége is ott állt mellette, egymás kezét szorították. Nem akarták elárulni sokáig, de miután az újság is megírta, nem titkolhatták tovább. Az egyik hordóba, a nyilvántartás szerint hetes, így mondták, kérem, körülbelül kilencven kilós nő teste volt bepréslve félig ruhátlanul. Álmában érhetne a támadás, hálóingéből még néhány csipkés cafat megmaradt a légmentes zárás miatt. Senki nem hitte, el sem tudta képzelni, hogyan volt képes egy szál ember betuszkolni a hatalmas testét egészben.

Borbála a lányunk, küzdött könnyeivel az öreg, Besenyőből való a család, a Zsitva mellől. Bešňov, így mondta büszkén ő is, mi tagadás, a szavakat kínkeservvel préselve ki a nyelve hegyén. Feleségem helybéli, fordította fejét az asszony felé, jómagam az érsekújvári Kukán család sarja volnék, akik közül nem egy Nagykanizsán vagy épp Vársárhelyen vert táborot. Dolgos, istenfélő család, volt köztünk hitoktató, a kanizsai ipariskola karnagya, érsekújvári előljáró, vitézi címet nyert katona. Öt gyermekünk született, két lányt elvitt a kolera, egy fiút a tifusz, negyedikként jött a világra a mi Borbálánk, s ötödikként Zsuzsanna. Mint a Messiást, úgy vártuk ezt a lányt, de Borbála csak rúgta az anyja méhét, nem akart világra jönni. A bába két nap után széttárta a karját, jobb, ha papot hívunk az asszonyhoz, mire ijedtemben befogtam a gebét a szekér elé, és addig vertem a boldogtalant, míg oda nem értünk a doktorék cifra házához, s felvertük éjnek évadján az öreget, aki jókora csipeszt túrt elő a fiókjából, a gyermek fejét két oldalról abba befogta, s kirángatta hitvesem combjai közül a leányt. Behorpadt a koponyája szegénynek, de azzal emberfia nem törődött. Mi meg elteltünk az örömtől, kérem. Az asszony aztán babujgatta, táplálta, tanította a gyermeket, akinek fejlődése öt éves koráig Isten törvényei szerint haladt. Úgy láttuk, kérem, talán csak szelídebb volt, mint a többi, nem játszott, inkább bambult bele a világba, s szemével követte a gomolyok vonulását vagy a nap járását a plafongerendán.

Ámde mire öt lett, már magunk is csudálkoztunk, hogy se kutyára, se macskára nincs gondja, testvérhúga és a hasonló kölkök hidegen hagyják. Ha mesélünk neki, elméláz, a történet fonalát elveszíti, a *Hiszekegy* csakúgy kihullik a fejéből, mint a *Miatyánk*. Mint gyermekükért aggódó szülők Istenhez fohászokdtunk, és audienciát kértünk a tisztelendőttől, aki szenteltvízzel behintette a homlokát, hogy ha ül rajta gonosz, elűzze. Tanítottuk betűkre és rajzolni a homokba. Krikszkrakszokat firkált ugyan, de csak nem tudtunk megbékélni a lusta eszével. Enni viszont igen szeretett, habzsolt, sikoltozott az édes részta után, ölegett bennünket, csimpaszkodott a nyakunkba, a lábunkhoz. Az iskolába érettség híján nem engedte a tanító. Az volt az első jel, hogy más, nem olyan, mint a többi gyerek. A doktor

elmevizsgálatot javasolt. Akkor derült ki, hogy Borbála..., csuklott el a hangja, sérültnek mondják, abnormisok intézetébe vittük, otthon nem tarthattuk, mert szégyelltük a csúfságot. A faluba' is csak szekírozták volna, hogy hülye, bolond lány.

Euzébia, aki egyre erősödő émelgyést érzékelt a gyomrában, amit a pálinkának tulajdonított, kárörvendőn csücsörített, s már száján volt a mondat, hogy min csodálkoznak, hitvány portéka, jobb neki a halál, de recsegést hallott a sarokból, amit figyelmeztető jelnek vélt, s a mondat a torkán akadt.

Így nőtt fel a mi lányunk, Borbála. Nagydarab, szemrevaló teremtés lett belőle, magas, testes, kerek, a csípeje asszonyos. De olyan maradt, mint egy gyermek. Alig foglalható szavakba, miben volt más az esze járása. Nehezebben álltak össze fejébe' a mondatok, berozdáltak a csavarok, a figyelme szertekalandozott, suta volt, illendőség dolgában megfelelt, de nem volt gondja másra, csak az étkekre és testének kívánságaira. Húga, a Zalába házassodott Zsuzsanna lányunk, akihez az idők során úgy-ahogy kötődni kezdett, sűrűn látogatta, és bár lehetetlennek tűnt, hogy Borist valaha férfi érintse, minden igyekezetével azon volt, hogy leljen egy rendes, módos embert mellé, aki kellő figyelemmel és szeretettel viseli nővére tompaságát a házasság szentségében. De ami a legfőbb: leveszi vállunkról a súlyt, mert öregek vagyunk és gyengék, szegény az eklézsia, nem bírtuk már fizetni az intézetet, a lány pedig sem Besenyőn nem maradhatott, sem nála Zalában az ura és három poronty mellett nyűgne. Így jutott el Zsuzsanna büntudattól gyötörve Kisshez, akinek hirdetése elsőnek rokonszenvet váltott ki belőle. Ő maga fogalmazta a választ, Boris macskakaparása elriasztotta volna a férfit. Igaz, említette, hogy nem magának szemelte ki, de mindent bevetett, hogy Kiss Béla a lányt válassza az aspiránsok közül.

Így is lett, kérem. Noha nem tudtuk akkor még, hogy nem csak őt választotta, hanem kalákába' jártak a nők hozzá, és kalákába' vesztek el. Zsuzsanna lányunk felutazott Zalából, s elkísérte nővérét az első találkozásra Cinkotán. Tetszett neki a dolgos bádigos portálja, áradozott, mennyire takaros, hordókkal van teli a műhely és a kamra. A szobájában a polcon könyvek, a környékbeliek csupa jót állítottak róla, istenfélő katolikus ember, hetente gyónni jár. Megjegyezték ugyan, hogy szeret élni, de ki ítél el egy kis bolondozást, ha a lány otthonát megtalálta. A második találka után Zsuzsanna pénzt nyomott Kiss kezébe, és megengedte, hogy a lány tovább időzzön a férfinál, azt remélve, hogy végre révbe ért, bekötik a fejét. S megesis *az* is vele, az a dolog, kérem, folytatta az apró termetű asszony, aminek mindenkivel meg kell esnie, hogy egy másik test eggyé lesz az övével. Ahogy az evangéliumban áll, suttogeta, és szemérmesen az urára lesett, „lesznek ketten egy testté”, és „többé nem két, hanem egy test”. Az öreg zavarba jött az asszonyi beszédől, miután megesküdtek Isten előtt, morogta, a többi nem dolgunk, s erélyesen felesége felé bólintott. Ült a lányunk a konyhai hokedlin, így mesélte a másik, folytatta, és nézett a férfitra értetlenül. Aztán megzavarodott, felpattant, hogy menne haza, de Zsuzsanna, látva a férfi zsebéből kikapuló rózsafüzért, visszaültette. Amikor az – úgy egy fejjel lehetett nála alacsonyabb – illetlen helyen megérintette, felsikoltott szegény, mert az anyján kívül, aki fűröszötte, még sosem fogta meg neki senki, ott. Nyelt egyet az öreg, gyalázat, gyalázat. Aztán a férfi szőlőszemeket nyújtott felé. Ő bekapta, és kacagott, *Isten áldása, ezt* mondogatta, mert otthon nálunk így tanulta. Keringett a tekintete a szobában, mintha semmit se látott volna, csak forgott az a szem boldogan. És akkor ez a Béla, harapta be alsó ajkát az öreg, mint aki képtelen befejezni, amibe belekezdett, majd szinte sírva folytatta, olyat tett... Az apró feleség mondta ki végül a szégyent: a fülébe nyalt.

Nem jött haza többé, mondta hosszú csend után az öreg. Csak levelek érkeztek, a lány keze írásával, de idegen szavakkal, hogy szükség lenne még pénzre. Zsuzsanna óvatos volt, előbb keveset küldött, aztán még kevesebbet. Majd sürgönyözött a Bélának, hogy csak egybekelésük esetén áll módjában a családnak patronálni az életük. Kiss Béla egy esküvői meghívóval felelt, mely arról értesített, hogy a frigyét a cinkotai római katolikus templomban tartják folyó év augusztus tizenhetedikén. Augusztus tizedikén jelentős összeget adtunk postára,

hálálkodtunk Istennek, hogy a lány nem marad magára halálunk után, mert ahogy a prédikátor Salamon is mondja, „jaj pedig az egyedülvalónak, ha elesik, és nincsen, a ki őt fel-emelje”. Még tán egy szem, kuszán teleírt lap érkezett a lánytól nővéréhez, melyet úgy olvastott Zsuzsanna, hogy viszket a nyaka, vörös csúfságok jelentek meg rajta. A nyakam fojtogatja a folt, szó szerint ez állt benne, aztán ikszek, vonalak, alig kiolvasható befejezés a jobb szélén. Imádkoztunk érte, és azzal nyugtattuk esténként álomba magunk, hogy szegény világ életében ilyen zagyva fejű, kelekótya teremtés volt, tán nem bírja az epéje a zsírt. Aztán semmi. Napokig, egy hétig nem jött hír. Érdeklődtünk szelíden a menyegző részleteiről levélben, mire egy táviratot kaptunk Bélától, hogy halasztva. Meglepődtünk, és igencsak elszomorodtunk, furcsálltuk ugyanis, de leginkább aggódtunk miatta. Akkor meg egyenesen megrémültünk, amikor újabb levél érkezett Zsuzsannához, s a kézírás nem vallott Borbálára, a szavak használata, rendje és mondatfűzése vadidegen kézre utalt: „Kedves húgom és sógorom! Sajnálom. Ami holmi ott van, ha szükség lesz rá, írok, vagy jövök érte. Többet engem ne keressetek. Ne törődjetek velem. Ámen!”

Zsuzsanna lányunk indult azonnal Zalaszentbalázsról, több napig zötyögött nővéréhez Cinkotára, ám mikor odaért, nesz sem jött a házból, próbálta utcafronton a műhelyt, udvarból a konyhát, hiába verte az ajtót, hiába kiabált. Csak nagy sokára slattyogott elő a férfi, ez a Béla nevezetű, vizenyős arccal, bedagadt szemmel, hogy a lány gyermeket vár, ezért anyjához küldte vonaton egy derék ismerőssel, így esküvő nem eshet szégyenére. Mögüle, mesélte Zsuzsanna lányunk, a házvezetőnő kászálódott elő hiányos öltözetben, s büzlött a ház a szesztől. Zsuzsanna megdermedt az ajtóban, szeme sarkában látta, amint valaki odakint a fáskamrát gondosan lelakatolja. De, de, hebegett kérdés helyett, s kotorta elő közben a levelet, hogy számon kérje rajta, ám a Béla arca kemény lett, és félelmetes. Jobbnak látta odébbállni, és reménykedni, hogy mégis, minden rossz előérzet ellenére igazat mond.

Besenyőre persze sosem érkezett meg a lányunk, kétségbeesésünkben jelentettük a rendőröknek, de hiába kerestettük, a mi Borink, ez a szép, tompa teremtés soha nem került elő, csak később a nagy teste. Egy hordóban, amibe nem fért volna el sose’.

Nem kérdezett közbe senki, a nagy bajszerű öreg és felesége reszketve ácsorogtak tovább a helyükön, mint akik válaszra várnak, magyarázatot követelnek, egy jelet, amitől könnyebb elviselni. De nem volt magyarázat. Vargyasné a hideg rázta. A nemjóját, van itt elég levegő, kérdezte, és kezével a botja után matatott, hogy kopogtatással jelezze, véget vetne a széánsznak. Bár becsüli, sőt élvezi a szörnyűséget, de ekkora dózisban megüli az ember gyomrát. Menjenek haza, emberek, rikácsolta, ideje nyugovóra térni, haladéktalanul ki kell szelöltetni a házat, mert megfulladnak a fertelmes bűzben. De az emberek nem akartak vagy nem bírtak megmozdulni. ■ ■ ■

■ **Nagy Gabriella** (1964) író, szerkesztő. Eddig három könyve jelent meg: *Vállalok bérbe sírni* (versek, 2000), *Idegen* (regény, 2003) és *Üvegház* (regény, 2013), mindhárom a Palatinus Kiadónál. A Litera irodalmi portál főszerkesztője. *Elviszlek Amerikába* című regénye a Kalligramnál jelenik meg 2022-ben.

Mandarin

Kisgyerekként szerettem meg a mandarint,
nagyon ritkán lehetett kapni a sarki
Zelovocban, úgy emlékszem, csak karácsony
előtt, pult alatti áruként. Anyámnak

távoli rokona volt az eladónő,
legalább annyira távoli, amilyen
messziről hozták a mandarint Kubából.
Az erényes eladónő karácsonyra

ötven fillér hálapénzért félretett vagy
két kilót az én szép mosolyú anyámnak;
az öcsémrel elültettük a magokat,
bár a lédús magtalant szerettük inkább.

Több mint ötven év telt el azóta, de én
ma is csak karácsony előtt vásárolok
mandarint, pedig egész évben kapható,
rárohad az eladóra, ha nem ügyel.

S az ünnepi mandarintól megszépül a
múlt, ugyanakkor élesedik a látás,
és minden évben megismételhetetlen
lesz a csoda, egy kisdéd világra jötte.

Szenteste gerezdekre szedem, szétoosztom
családtagjaim között, mindenki boldog,
elégedett, úgy érzik, nekik jutott a
legjobb, legfinomabb, legédesebb gerezd.

Eszmélés

Még olvasni se tudtam, de legnagyobb
örömömre apám hetente hozott
a munkából könyveket, ingyen kapta,
kőművesként dolgozott Pozsonyban, egy
olyan vállalatnál, ahol családi
házakat újíttak fel, a régi
lakók vagy kihaltak, vagy csemetéik
egyszerűen nem beszéltek szüleik,
őseik nyelvét, így hát minél jobban
fogyott a magyarok száma Pozsonyban,
annál gazdagabb lett a mi könyvtárunk.

Én hamarabb olvastam otthon József
Attila-, mint Petőfi Sándor-verset,
rajongtam érte, középiskolásként
a nem közismert, korai műveit
vettem górcső alá, a *Tűz van* rögtön
libabőrössé tett, úgy döntöttem, hogy
elszavalom a járási szavaló-
versenyen, s mit ad az ég, első lettem
vele, de a gimnázium tanára
nem tartotta méltónak a művet a
kerületi döntőre, lecserélte
Babits Mihály *Húsvét előtt* versére,
amit aztán nem éreztem igazán
magaménak, nem csoda hát, ha végül
szégyenszemre belesültem a döntőn,
pedig akkor még csak nem is hallottam
Babits Mihály és József Attila mély,
áthidalhatatlan konfliktusáról.

Frakk

Szlovák tanárunk lebetegedett,
helyettesíteni kaján vigyor-
ral jött be osztályunkba a Mátyus-
föld magyar balladáit gyűjtő, nagy
bajszú Károly bácsi, Ján Bottórol
tartott előadást, majd feladta
házi feladatnak, hogy tanuljuk
meg fejből a költő legszebb művét,
a *Sárga liliomot*, hiába
mondtuk fennhangon, a mi tanárunk
a Jánosik halálát akarja
hallani, dolga végeztével el-
távozott Károly bácsi, biztosan
a Frakkot ment lecsillapítani.
Senki sem vette komolyan, amit
kért, másnap egyesre feleltem a
Horváth tanár úrnál Jánosikból,
el is felejtettem az egészet,
amikor a szlovák érettségien
kihúztam Ján Bottót, remekül ment
minden, már kezdtem nagyon örülni,
de akkor az érettségiztető
tanárok között felfedeztem a
mosolygó Károly bácsit, aki fel-
tett kézzel jelezte, arra kér, hogy
mondjam el a *Sárga liliomot*,
az a kedvence, s ha jól emlékszik,
kiadta azt házi feladatnak.
Azóta szeretem a macskákat,
az elkényeztetett kutyák helyett.

Könyvek

Két könyv tett gyerekként felnőtté engem,
Thomas Hardy *Egy tiszta nő*, valamint
Robert Merle *Mesterségem a halál*
regénye. Hardy művét az ágy alatt
elbújva olvastam pislogó villany-
lámpa mellett, mialatt szüleim ki-
festették az egész családi házat.
Tizennégy éves múltam, előtte még
sose gondoltam arra, hogy igazat
adok egy gyilkosnak, sőt együttérzek
vele, felmentve a bűnös vád alól.
Bár alig láttam a szürke betűket,
lelki szemeim többé nem fehérnek
és feketének hitték a világot.

Merle könyve már gimisként megfogott.
Attól, hogy egyes szám első személyben
íródott, olyan lett minden, mintha én
lennék a főszereplője, mintha én
írtam volna, ráadásul szorgalmas
emberről szólt, aki mellesleg jó, hű
és becsületes akart lenni világ-
életében, megesküdvé a tudás,
fegyelem szentségére, mint én magam.
Nem értettem mi történt vele, hiszen
milliókat küldött a gázkamrákba.
Éreztem, a lelkiismeret nehéz
dolog, nem csupán az érezhet ilyet,
aki rosszat tett, és szánja-bánja a
bűnét, de az is, aki sopánkodik,
kesereg, mert, ha jobban végzi dolgát,
még több embert küldhet a másvilágra.

Közel a hatvanhoz, bizton állítom,
a két könyv olvasása óta nagyon
megváltozott a világ, a rosszat is
a jóba csomagolva akarják el-
adni, s e két művet végiglapozni
mindig időszerű. Én mégse merem.

Örök tél

Január tizenharmadika van, apám is tizenharmadikán halt meg, pont öt éve és négy hónapja, pedig neki ez volt a szerencseszáma, ez a nap volt a fizetés napja, ha péntekre esett, akkor babonás munkáltatójától száz koronával többet kapott, aki amúgy az unokaöccse volt.

Apám szomorú, ám ordítani kezd, ez már mindennek a teteje, ő nem ebben a házban lakik, az övét eladtuk a feje fölül, de nem hagyja annyiban, eljön a polgármester, és igazat ad neki, tudja az eszt, arra is emlékszik, amire senki, nem jár a fellegekben álmodozva.

Kivezetem öcsémmel az utcára, köszönti a jobb oldali szomszédot, szóba is elegyednek, apám szerint szerencse, hogy jó szomszédai vannak, majd a bal oldali és a szemközti szomszédot hívja meg egy kupicára, de amikor az udvarra viszem, már zokog, hogy nem ebben a házban lakik.

Aztán gondol egyet, nevén nevezi az ebet, hajtogatva, húséges állat, a pokolba is elkíséri, felér egy főnyereménnyel, majd így szól hozzánk, ha az ágy alatti cipősdobozban ott a spórolt pénze, ötezer hetven kemény euró, befőttes gumival átkötve, akkor mégis övé ez a ház.

Fellinger Károly felvidéki magyar költő, író, helytörténész. Pozsonyban született 1963-ban, gyerekkorától fogva Jókán él. Polgári foglalkozása agronómus. Magyarul több mint 30 könyve jelent meg, főleg versek, mesék, gyerekversek, falumonográfia. A múlt század nyolcvanas éveitől Iródián tagja. Versei, meséi a következő nyelveken jelentek meg önálló kötetben: angol, francia, spanyol, német, szlovák, orosz, szerb, román, albán, török, görög. Utolsó verseskötete, az *Ujjnyomat* 2021-ben látott napvilágot a Kalligram Könyvkiadónál.

A Vosztok-tó jege

A fehér színe⁴²

*Fehér, nagyon fehér, fehérebb, robbanó fehér, valami fehér, aztán az előzőnél fehérebb fehér. Nem akartam felkelni, jól elvoltam a *fehérekkel*, éppen jött egy másik, minden eddiginél *fehérebb fehér*; amikor valaki a nevemen szólított, magabiztos, de halk hangon, aztán megint. *Fehérben* volt, ez OK, de körülötte mindenféle más színek kavarogtak, elmúlt a totális *fehérség* megnyugtató teljessége és egysége, ez már csak a *fehér* megtestesülése volt a valóságos térben, ami ugyan még mindig *fehér*, de annak, aki látta az igazit, mint én is, annak csak idegesítő utánzat, valami, aminek nem lenne szabad lennie.*

Undorodva elfordultam, és megnéztem, mi van a másik oldalon. Itt legalább nem akart semmi *fehérnek* látszani. Zöld volt, barna és valami sárgás maszatolás, de annyira ocsmány és annyira valószínűtlenül sárga, hogy szinte éreztem a szagát.

Kórházzaga volt.

Felébredtem végre.

– *Végre felébredt! Már nagyon aggódtunk.*

42

Valamikor évek múlva, egy különösen rosszul sikerült trip alatt addig sohasem látott részletességgel rohantak meg az orosz bázison töltött idő emlékei. Egészen pontosan: emlékek vagy a *fehér* generálta képek, mert azóta sem vagyok biztos benne, hogy hallucináltam vagy emlékeztem, mindenesetre még mindig ez az utazás nyújtotta a legelfogadhatóbb verziót az ott történekről, úgyhogy nem vacakoltam, emlékként raktároztam el, még mindig jobb, mint a semmi, ami annak az éjszakának a helyén tátongott addig. Végül is teljesen mindegy, senki más nem látta, mi történt, csak én, úgyhogy akár történhetett ez is, nem számít, emlékiratokat úgysem írok, elmesélni pedig nincs kinek, úgyhogy nem kételkedem a látottakban, a fehérnek valahogy be kellett jutnia a szervezetembe. A bázis üres volt, a többiek szerint legalább négy percre el-

tűntem a szemük elől, és a kamerám sem adott képeket ez idő alatt, bár arról nem beszéltek, hogy hiányzott volna a fal a konyha mögötti pihe-nőszobában, ahol megtalálták. Mert ebben az emlékből a fal egy darabja robbant fel, pontosabban a fal egy darabját helyettesítő fehér mozdult rám, de olyan sebességgel, hogy robbanásnak éreztem, és olyan erővel, hogy akárcsak egy pneumatikus fecskendőből kilőtt oldat, áthatolt a bőrömön, és szétáradt a testemben, vérrel utazva, izomban araszolva, csontba beépülve. Az utazás alatt láttam és éreztem, ahogy molekuláimhoz, sejteimhez kapcsolódik, szkenneli a szerkezetüket, módosítja saját felépítésén, minden egyes kapcsolódás esetén egyéni stratégiát követ, mindig a legmegfelelőbb kombinációt hozza létre, miközben kínosan ügyel arra, hogy a testem működését ne befolyásolja, és az alatt a pár másodperc alatt, amíg összeestem, be is fejezte a költözést, elfoglalta a csomópontokat és kereszteződéseket, stand by-ba kapcsolt, és mire a fejem koppant az alumíniummal borított, acélvázás padlón, a folyamat már befejeződött, minden mozgás megszűnt, a kapcsolat végleges volt.

Aggódtál egy faszt, miért aggódtál volna, életedben nem láttál ezelőtt, és most is olyan a hangod, mint azoknak a GPS-be applikált főszeroknak, akik a frontális ütközés után is azt magyarázzák kicsit indignálódva a leszakadt karnak és szétépett artériának, hogy 300 méter után enyhén forduljon jobbra!

De csak annyit mondtam hangosan:

– *Hogy kerültem ide?*

– *Hamarosan mindent megbeszélünk, de most mesélje el, mi az utolsó emléke azelőtről, hogy az imént felébredt.*

Nem volt kedvem hozzá.

Az ajtó felrobbant, és belesimult az egész az üvöltő jégbe, aztán ahelyett, hogy elült volna a kavargó *fehérség*, valahogy még teltebb, még hatalmasabb lett, mintha még robbanna, aztán robbanna tovább. Ott és akkor elkezdődött a teljes *fehérség*, de előtte már fel-fel-villant, most, hogy visszagondoltam, talán már a helikopterben is láttam, sőt jóval indulás előtt a bázis udvarán a hordóban csillogó vízben, és teljesen belefeledkeztem, ahogy felidéztem, de ez már nem volt igazán *fehér*, csak a *fehér* emléke, valami, amivel beérhetem, amíg az igazi vissza nem tér.

– *Mit látott, amikor belépett az oroszok bázisára? Eljutott a laboratóriumba? Látta a testeket? Milyen állapotban voltak a műszerek?*

Opioid, valami felszintetikus ázsiai variáns. Mindjárt elmúlik, és akkor teljesen felébredek. Ilyenkor szokott fájni, de most nem fáj semmi. Megtapogattam a lábaimat, megvoltak, és ha meg tudtam tapogatni őket, akkor a karjaim is.

– *Adjon abból, amivel eddig etettek! Egyedül vagyok itt, vagy másokat is idehoztak?*

Nézegette a mappáját, mintha onnan várna segítséget, aztán megfordult, *Egy pillanat!*, mondta, és elviharzott. Egyedül maradtam. Pedig a kórterem akkora volt, mint egy hangár, legalább nyolc ágy fért volna el benne, de csak én feküdtem itt, bár mintha derengett volna a sietősen elvitt bútorok nyoma a kőpadlón, ágyak – igen –, ágyak és talán egy szekrény a sarokban. A helyén valamivel sötétebb volt a padló.

– *Miattam sikoltozik, igen, én vagyok az a geci, akiről énekel. Csakis azért jött vissza Norvégiából, hogy elmondja nekem, milyen geci vagyok – az ablak nyitva van, odakint oroszul ordít egy borízú hang, kiejtése alapján valahonnan északról származik, északról és keletről.* – *Másodszor már itt talált, mert amikor először jött vissza, én délen voltam, Sanghajhoz közel, egy bérelt laborhajón, de amikor újra átrepülte Szibériát, már itt voltam, és akkor elmondta,*

hogy mekkora geci vagyok. Nem is értem. És nem jött többet, nem is hívott, csak ezt akarta közölni, de ez baromi fontos lehetett, mintha magamtól nem tudnám, aztán a következő járással visszament, talán már nem is él – az értetlenkedő és néma társa tempósan elhaladtak az ablak alatt, lépteik még hallatszottak egy darabig, de újabb részleteket már nem tudtam meg a nőről, aki kétszer átrepülte Szibériát, hogy megmondhassa valakinek, hogy geci. Mint ha az élete múlna rajta. Vajon most, hogy sikerrel járt, mivel tölti a szabadidejét? De ez csak egy pillanat volt, kizökkentett kicsit az erőlködésből. Próbáltam felidézni a belépés után pillanatot, de csak az volt meg, amikor átlépek az ajtó izzó keretét, és jobbra nézek...

A folyosó végén egy motor erőlködött, működött egy darabig, aztán köhögve leállt. Ilyenkor visszafogott káromkodás hallatszott, majd fémes csikorgás, aztán megint pörgött egy darabig.

A hideg nem az ablak felől jött, hanem valahonnan a közelből, talán belülről. Nem is igazán akartam tudni, hogy honnan, de amikor egyértelművé vált, hogy senki sem jön segíteni, a forrás után néztem. Persze csak fekve, egyelőre nem éreztem, hogy fel tudnék állni. A száraz hideg széle éppen elért az ágy fejéig, de nem mozdult, világos és merev határa meglepett. Amikor kezemmel arrafelé nyúltam, szinte éreztem, ahogy belemerül a mármár anyagszerű hidegbe, aztán amikor kihúztam, egy darabig még borzongott és zsibbadt.

Nem emlékeztem, mi történt, miután beléptem az ajtón (*és jobbra fordultam*), nem rémlett, hogy láttam volna testeket az orosz bázison, nem rémlett, hogy egyáltalán láttam volna bármit is, miután jobbra fordultam (*és léptem egyet*), de ez a várakozó hideg éppenséggel emlékeztetett valamire, amit elfelejtettem, miután léptem egyet (*a hálómodul felé*). Emlékeztetett rá, hogy elfelejtettem valamit, de lövésem sem volt, hogy mit.

Valami *fehéret* és hideget.

Most már egészen biztosan kiment az opioid, nem mintha különösebben tartottam volna a kereszthatástól. Kibányásztam a könyökimplantátumomból a pakkot, és egy keveset az ágy mellett álló székre szórtam. Amikor törtem, a kristály bántóan hangosan recsegett, de nem érdekelt, felaprítottam negyed grammot és feltoltam fekve.

Annyira *fehér* volt, hogy átzuhant tőle saját küszöbén a világ. Az űrből is látszott, ahogy az agyamba csapódtak az első molekulák, látszott a száguldó jel, látszott, ahogy sírtam és imádkoztam. Mondta ugyan, hogy visszatér, de ez jóval több volt, mint visszatérés: megszállás, pacifikálás, kiegészítés és továbbfejlesztés. Mindig megígérték az erre tévedő istenek, ígérték, de sohasem jöttek vissza, meg sem közelítették a Plútó pályáját, de a *fehér* most itt van, és fehér. Csak néztem hült helyét, és a várakozásokkal, közhelyekkel és próféciákkal ellentétben a hült hely nem nézett vissza rám. Megtiszteltetésnek éreztem, hogy a hült helye lehettem, de csak egy pillanatig tartott magányom, mert a *fehér* újabb cunami közeledett, és ezúttal telibe talált, a fejem hátracsuklott, mosolyogni próbáltam, de csak vicso-rogtam. Annyira mélyen voltam eddig, most pedig annyira mindenek felett, hogy elégedetten zuhantam a száguldó *fehér* hullámba, ami felkapott és repített, én pedig elámulva a molekuláris kalapács tökéletes csapásán, végre tényleg elmosolyodtam.

Széttárt karok

Az utolsó emlékem te voltál.

Jobb, ha megjegyzed: az utolsó emlékem mindig te vagy.⁴³

Pontosan tudta, hogy 20 kreditbe mi fér bele, ott volt az orra előtt, aláírta, nem értem, most mit reklamál, már így is túlléptük az időt – a hangod le-lefulladt, idegességemben elfelejtettél lélegezni, a szemed üres volt, nem is tudom, hova nézted, semmiképp se rám, valahova fölém, a fal és a mennyezet találkozásánál lehetett az a pont, amit még erőlködés nélkül tartani bírtál, ez egyszerűen nem történhetett meg, ilyesmi nem történik, csak a vesztesekkel, akik a város szélén élnek, rossz anyagokból varrt, rossz szabású ruhákat hordanak, és kosárral járnak bevásárolni. Velük gyakran megesik, mennek az utcán gyalog, egymásnak ütköznek, megállnak, aztán továbbmennek, folyton megtörténik, de idefent nem,

Könnyen beszélek, túl sok halál, túl sok utolsó emlék, túl nagy rutin. Kívülről nézem az életet, és nem tetszik, amit látok, nyilván nem az élet maga, hanem a szálnalmas sántikálásom a felszínén. Ahogy az emlékekbe kapaszkodom, és letaglóz az önsajnálát, ahogy megpróbálok még egyszer felemelt fejvel végigmenni a koszvadt utcák, strassék, avenue-k, ulicák hálózatán, hogy utoljára a színed elé járuljak, még ha csak láthatatlanul is. Elmegyek egy helyre gondolatban, ahová te is el fogsz menni hamarosan, és azt hiszem, megérzed a jelenlétem, beleszagolsz a levegőbe, és felkapod a fejed, konstátalod, hogy én jártam arra, pár másodpercig átadod magad a hangulatnak, amit már nem nevezünk sehogy, aztán mész tovább, dolgoz van, embered van, mindened van, de ez a rövid idő is elég arra, hogy felidézd a veszteséget, belehalj, feltámadj és menekülj tovább.

Persze semmi ilyesmi nem történik. A lény, aki drog, elképesztő trükköket ismer, és már többször felajánlotta, hogy elvisz abba a világba, amelyikbe csak akarom, örökre ott maradhatok, minden tökéletes lesz, soha nem fogok rájönni, hogy a valóságban vagyok-e, vagy egy illúzióban, halhatatlan leszek, és boldog, de mindig visszautasítom, mert hiába nem tudnám akkor, hogy egy konstruált univerzumban élek, most tudom, és nem bírom elviselni a gondolatot, hogy amíg ott lebegek, itt keressél. Még ha soha nem is tennél ilyet.

itt állandó szereposztás van, az egész olyan szégyenletes, de egyben izgató, annyira közönséges, hogy a csontomban is érzem, és tulajdonképpen, ha jobban belegondolok, nem is rossz érzés, vacogtató, átjárja a húst, kering bennem folyamatosan, de nem szabad rágondolni, nem szabad átengednem magam neki, csak hadd keringjen, majd elmúlik, távozik, ahogy jött, és most hangosan: *Ennyi fért bele, sajnálom, legközelebb olvassa el alaposan, mielőtt aláírja, most pedig menjen, kérem, távozzon*, és akkor lenéz végre, és a megfagyott idő lezuhan a jógaszónyegre, mint a magasfeszültségű vezetékbe akadó, megszenesedett madár.

Nem lehet ezt így, nem lehet semerre menni, nem lehet folytatni, elkezdni sem lehet, *kérem, induljon végre, a kapu most kinyílik, és 30 másodpercig nyitva lesz, ezalatt kell elhagynia az objektum területét, köszönjük, hogy igénybe vette szolgáltatásunkat, jöjjön máskor is* – ezek pörögtek a fejedben a váratlan helyzet alatt, én pedig néztem a tanácstalanságtól megszépült arcodat, amiről eltűnt a feszültség, és eltűnt a hivatalos máz, és már biztos voltam benne, hogy nem indulok, csak nézek, *mit nézek?*, nem indulok el, most már egészen biztos, hogy nem indulok el innen egyedül soha.⁴⁴

Lehet

W. küldte, ekkor: július 14., 14:09

Most kicsit kiegészíttem ettől a délelőtti körtől, amiket mondtál

W. küldte, ekkor: július 14., 22:34

szörnyű, ha rosszban vagyunk

Té küldted, ekkor: július 14., 22:35

Az

Lehet, hogy így történt, de könnyen lehet az is, hogy nem, azonban mindenképpen kellett lennie egy első találkozásnak, és ez pont úgy megteszi, mint bármely más, és mivel én emellett döntöttem, mostantól ez lesz az egyetlen érvényes verzió, a bázis, a kocsmá, a kocsmá fölött a szobák sora, a prostituált és én, az egyre erőtlenebb próbálkozás, hogy megszabaduljon tőlem, hogy elküldjön, pedig csak csengetnie kellene, és már vinnének is, de nem teszi, inkább megismétli újra, ezúttal már érthetetlenül halkán, hogy mennem kell, elfogyott az idő, aztán nem szólal meg többé, körül néz, cuccait egy fekete vászontáskába pakolja, amikor készen áll, lenéz rám, én még mindig a földön ülök, de ezt látva feltápászkodom, kinyitom előtte az ajtót, aztán bezárom magunk után.

A taxiban egyikünk sem szólal meg, végül nem bírod tovább, és sírással küszködve megkérdezed, hogy miért csináltam ezt, *miért csináltad ezt?* én pedig csak annyit mondok, *tudod te jól*. Aztán megállunk, fizettek, kiszállsz, és felnézel a házra, ami 11 hónapig az otthonod lesz, *újratervezés*, ami az otthonoddá lehetne, de 11 hónap sem elég, hogy eldöntsd, akarsz-e engem, *újratervezés*, ami 11 hónapig a szabadság kapuját jelenti neked, ahová belépve átváltozol, de közben pontosan tudod, hogy sohasem lesz az otthonod, és ha már itt tartunk: dögölj meg, kedvesem, dögölj meg, halj meg, tűnj el, töröld ki létezésedet visszamenőleg örökre, és veled együtt tűnjenek el az emlékek mindenki fejéből, aki valaha találkozott veled, de különösen az enyémből, különben új és új történeteket fogok rólad kitalálni, leírom százféleképpen, hogyan ismerkedtünk meg, hozzáteszek, elveszek, ahelyett hogy élnék, ahelyett.

Te küldted, ekkor: július 14., 22:36

De már nem vagyunk

W. küldte, ekkor: július 14., 22:36

De leszünk

Te küldted, ekkor: július 14., 22:36

???

W. küldte, ekkor: július 14., 22:36

Hát nem hiszem h ne lennénk rövid úton újra rosszban

Te küldted, ekkor: július 14., 22:36

Előfordulhat

De nem fogok előre aggódni

Az is előfordulhat, hogy boldogan élünk, amíg meg nem halunk

W. küldte, ekkor: július 14., 22:38

Lehet

Te küldted, ekkor: július 14., 22:39

Amíg ugyanazon a bolygón tartózkodunk, úgyis kapcsolatban maradunk

Lehet bármi

Nem hiszem, hogy alapjaiban tudnánk befolyásolni
Persze nehezíthetjük
Vagy könnyíthetjük
De a lényeg marad⁴⁵

W. küldte, ekkor: július 14., 22:42

Holnap gondolom megbeszéljük

Te küldted, ekkor: július 14., 22:42

Szokás szerint

45

Mindig visszaestünk ugyanoda, ahonnan menekülni próbáltunk, nem volt más állapot, csak a totális, eszement szerelem vagy a teljes elszigetelődés, hétszer vagy nyolcszor próbálkoztunk, de mindig ugyanaz lett a vége, az ágyban kötöttünk ki, és jó volt, egyre jobb, egyre kevesebb szóból egyre többet értettünk, egyre közelebb kerültünk, miközben a találkozásra esélyünk sem volt, úgyhogy végül elváltunk minden szálát, minden kommunikációt felfüggesztettünk, és ezúttal sikerült, nem hívtam fel, nem írtam rá, nem üzentem, pedig legalább százszor kellett megállítanom a kezemet a billentyűzet fölött, száz üzenetet vontam vissza, legalább ennyi chatet töröltem, de aztán csillapodott, végül elmúlt. Eltelt egy hét, és nem írtam egyetlen levelet sem neki, valahogy elmaradt a roham, mert persze folyamatosan rá gondoltam, vele ébredtem és vele álmodtam, de már csak mint egy film főszereplője vagy valami mesealak élt az emlékezetemben, meg sem fordult a fejemben, hogy valamikor valóság volt, hogy valóság lehet.

Ha most belépne az ajtón, behunynám a szemem, és arra várnék, hogy mire kinyitom, eltűnik, nem hiszem, hogy képes volnék feldolgozni a jelenlétét.

Megfagynék, mint az aranyfüst az Antarktisz felett.

Para-Kovács Imre: 1965-ben egy meglehetősen szeles napon, természetes úton jöttem a világra, már amennyiben természetesnek nevezhető az anyaméhből minden előzetes figyelmeztetés nélkül Miskolcon kikötni. Később ezt korigáltam, és Budapestre költöztem. Írok, basszusgitározom, beszélek. Szeretem a macskáimat és még vagy két-három embert.

Mi teszi pokollá, mi teszi mennyországgá

Olyan mesét mondj, amelyikben
egy holló elviszi az én kis Bobbymat,
és én csak nyeldesem a szót: hess.
Bár engem ragadott volna el!

Csőröket rajzolok.
Éhes, kampós hurkokat.
A tenyeremre is.
Kifogy a tinta,
de én csak nyomom a tollat.

Nyomvonalakat követek
vízben és levegőben.
Mi merre úszik, merre száll.
Hová lesz, hol van, hol van.

Kaptam egy varázsköves gyűrűt.
Elvesztettem a követ.
Némán szemlélem a helyét.
Ott megtörténhet minden.

Megbízta az égben,
de lecsapott rám, összecsipkedett,
elnyelt a fekete pihezápor.

Mondd, Holló, mért pont Bobby?
Tán jelt adott neked?

Smaragdszegélyű, ólmos álmok
arról, aki elvagyódott.

Mondd, Bobby, hogy utaztál,
tudod már, mi a fent, mi a lent?

Nálad maradt a hangom,
a nyelv, amit beszéltem.
Megszöksz, és visszahozod?

Most már becsülöm a semmit is.
Mert Bobby ott van.

Pótlék helyett

Jachtjáról a hattyúra ugrik, int neki: huss!
Upsz, nem is ő az, hanem a testdublőre,
akit kövérít a golyóálló mellény, és olyan
képet vág, mint aki klottgatyában, meztéláb
viszi ki a szemetet, aztán rájön, kizárta magát.

Márpedig a hattyú nem griffmadár,
nem mondja: *kedves gazdám*, nem is repül,
pláne ha eltörik a nyakát. Süllyed is.
Újdonsült lovasán nincs úszógumi,
még egy snassz karúszó sem, *too bad*.

Van, ahol nem divat úszásra járatni
a gyereket, nincs is a közelben tó vagy folyó,
csak gyárkémények, füstben úszni léha sport.
Örökség. Felnőtt fejjel meg mit nevette né
magát az uszodában, nebulóként megint,

az a kölök. Az a csirkefogó, aki volt,
tanúk is vannak rá, de ezt hagyjuk.
Az, akit az anyja inkább ne védett volna,
mikor meggyújtotta az ellenőrzőt, vagy mikor
tejfölbe öltözött kétévesen, hogy ne is látsszon.

Voltam én is testdublőr egy forgatáson,
jó pénznek tűnt nekem akkor a gázsi.
A fogadáson kurrens francia színészek
paskolták a vállam, jé, a dublőr. Mint aki
számít. Cyrano Roxane-jét alakítottam.

Messziről minden orr hasonlít. De nem is
a pót-Roxane, akit ez érint. Ahogy az
árnyék sem dönt szerelemről. Húsz
évvel később megnéztem a filmet,
a titkot kerestem, magamat, de untam,

mint mikor más nyaralásáról tukmálnak videót.
Mint mikor hattyúk úsznak, és érdektelen a tó,
nem az én tavam, nem bánom, ha kiszárad,
ha más siratja, csak magára vessen. Roxane
magasabb volt, mint én, hazudtam a válogatáson.

Amikor a pótlékot pótoljuk, az mégsem lesz igazi, vagy csak ritkán. Csak akkor, ha labdába sem rúghatott a pót. Új meder jó meder, vagy csöbörből vödör. Név helyett személyes névmások mindenütt. Aztán

csak *ez* meg *az*. És múlt idő. Kiberkutyák koslatnak névtelen, hátraszaltózni is tudnak, három egész két tized kilométer per órával ügetni. Van rajtuk GPS-modul, kamera, USB-bemenet,

érintésérzékelő. Utasításra nem várnak, megmorogják az ellenséget, bármilyen faj. Arcról felismerik az embert, ha kell, hatástalanítják, jutalomfalatot maguknak osztanak.

Márton Ágnes író, költő, műfordító, a *The Ofi Press Magazine* és a *One Hand Clapping* szerkesztője. Angliában és az Egyesült Államokban jelentek meg kötetei, újabb kötete Skóciában várható. Számos nemzetközi díjat kapott, többek között első helyezést ért el Nagy-Britanniában a költészet napjára meghirdetett verspályázaton. Sok irodalmi ösztöndíjat nyert el, például egy svalbardi kutatóhajóra, illetve Fårö szigetére, Ingmar Bergman házába. 2021-ben kezdett rendszeresen publikálni magyar nyelven is.

Mediterráneum- -jegyzetek

A legszebb és legszomorúbb pillanat az, amikor a víz habján, *tengersőrény*, megcsillan a nap. Pattog a hátán kicsit, szivárványos kavalkád, tarka piac, komédia, kacagás, friss gyümölcs és halál. A hab táncol, tündököl, pezseg, úgy dobja magát. A következő pillanatban pedig már árnyék borul rá. Kíséri az ember a szemével a fehér vizet, és nem is érti, hogy előbb még mit látott ebben az egészben.

Már ment le a nap. Én annyira beúsztam, hogy onnan bentről a várfalat is csak kövecses, hiányosan őrlő fogsornak láttam. A korong nagyobb részét a város még nem nyelte le. A narancs fény, ragacs templomtorony, megfutott az angyaltrombitán. Elindultam visszafelé. Csendesen ömlött a számba a só. Egy idő után látni lehetett a rikító piros, égő bójasort. Kicsit később sejteni a lagybuló kötelet. Áteresztő, babszemes hártya a nyílt víz és az öböl között. Mindig alulról megyek át rajta. Az éppen kifelé hajózó halász takarékosan bölint. Előtte még út áll. Behunyom a szemem a víz alatt. Saját megérkezés, ezt gondolom. Aztán visszanezék a vízre, remeg a szívem, tudom, hogy ez az egész elmúlik, és holnap megint bent tempózom, lábam alatt gyűrve a mélyt és a hullámokat.

Megijedtem, hogy ez az áramlat elvisz, megöl. Amihez én szoktam, az egy belátható méretű tenger. Bolondság, persze. Mintha az csak egy csésze lenne, lefolyó a fürdőszobámban, síkos fajansz, lötyögő szaniter. És az egész úgy lenne, ahogyan én azt személyre szabottan rendeltem. Ha pedig mégis történne valami, csak kihúzom a dugót. Fekszek a hideg járólapon. Körülöttem szélrózsák. Világoskék a csempén. Fentről lefelé és balról jobbra haladva számolom magamban az azulejót.

Sötétben mintha mélyebb volna a víz is. Vagy csak a félelem vájja a lelket, rágja szellősre, védtelen idegenre. *Mi minden lehet alattam?* Budva után hét orma van a hegynek. Amikor számolom őket, egyfajta kényes rend keletkezik bennem.

A kabócák monoton zaja kaparja az ember bőrét. A cirregés rázza a levegőt, a fül számára befogadhatatlan. Néma, ismétlődő próba ez az időtlenségből. Amikor abbahagyják, olyan a csönd, mint a fal. Szédülni kell, akkora súlya van a hiánynak. Az öreg horvát által eldobott pétanque-golyó is megáll a légtérben. Aztán újrakezdek. A Föld újra forog, a golyó talál, mi pedig folytatjuk a sétát a vörös, sziklaporos parti sétányon.

Úgy vártál, ahogy csak azok szoktak, akiknek van idejük. Széles mozdulattal mutattad, hogy foglaljak helyet *az élet asztalánál*, mint valami, a torreádor és a bohóc között félúton, úgy invitáltál, és végigsöpörtél karoddal a horizonton, hogy minden megvan: tenger, kék ég, ciprusok, füge, kabócák. Akkor én leültem, és magam elé húztam a tálat, amiben akkor, csak így lehet ezt mondani: vízben áztatva *felszolgáltad* a friss fűgét. Az edény karcbarázdáiban pizok, műanyag vicc, bolond másolat. Szalaggyártott glória, eredetije égetett agyag, drága fém, gondolom, arany. De te kikaptad a kezemből, meghajoltál, alázatosan kínáltál, *Fenség, satirámban durcásan összeszortított húsos ajak, borvörös végbélnyílás, leves négylevelű here, ha feltépi magzás ez, fröcskölő burjánzás. Bél, hús, mag, vér, bőr, lé, szár. Ha méltóztatna... Az élet...* és vigyorogva mutattál rá a gyümölcsre, amit tegnap szedtünk, valaki ismeretlennek a kertjében. És én akkor nem tudtam, hogy nevessek, fogadjam el, vegyek egyet, vagy féljek tőled. De aztán mindegy lett. Ugyanazzal a tágas mozdulattal, amelyikkel a tájat mutattad, törölted le a könnyet az arcodról.

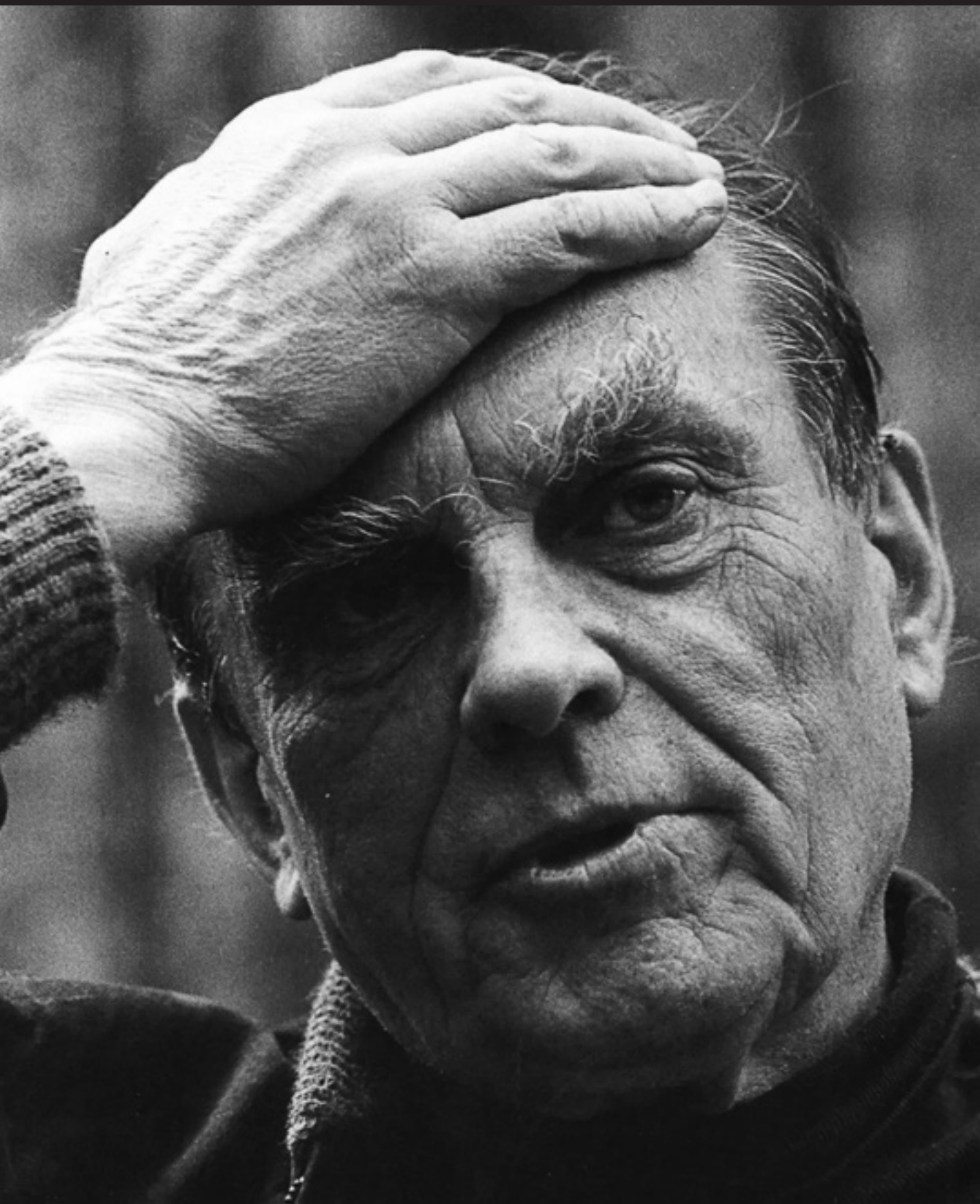
Meredten néztük a katedrális színes üvegét. A körívet. *Rosone*. Eltévedtünk. *Hűvös tömjén*. A melegben szó szerint menedék. Hátam mögött észak, előttem van dél. A nap lassan lenyugszik. És megindul a szél a tenger felől.

Soha többé nem nézném az órát. Baska mögött, a hegy ormán lévő temetőben lennék eltemetve. Fejjel a szárazfölnék, lábbal a tengernek. És az a hullám, ami akkor született a víz gyomrában, mikor először jártam a szigeten, még mindig úton lenne.

MIŁOSZ

CZESŁAW MIŁOSZ

A történelem démona

Lengyelország, annak ellenére, hogy hivatalosan a szövetségesek oldalán vett részt a háborúban, lényegében szovjet megszállás alá került. A szovjet politikai rendőrség, az NKVD Krakkóban a főtér egyik legelegánsabb palotájában rendezkedett be. Kíméletlen harc folyt a londoni emigráns kormányhoz hű Honi Hadsereg megmaradt szervezetei ellen. A börtönök ismét tele voltak.

Utólag nehéz megérteni, miért kellett hat év, hogy Miłosz szakítson a rendszerrel, amelynek „eredeti” (szovjet) változatát saját tapasztalatából ismerte. Biztosan szerepet játszott ebben, hogy költőként csábító távlatok nyíltak előtte. A *Megmenekülés* 1945 végén soha nem látott példányszámban jelent meg. Egymást érték a felolvasások Krakkóban, Varsóban és másutt, a közös fellépések barátjával, Jerzy Andrzejewskivel (1909–1983) és az előtte járó nemzedék olyan nagyjaival, mint Jarosław Iwaszkiewicz (1894–1980). Hamarosan nemzedéke legjelentősebb költőjeként ünnepelték. Noha eközben igyekezett kiszabadulni az országból, ez is csak bizonyos mértékű együttműködés árán volt lehetséges. A rendszer előszeretettel alkalmazott lojális írókat, művészeket a diplomáciai szolgálatban, és Miłosz is ezt akarta elérni. Csak a „disszidálása” után átélt súlyos válság mutatja majd meg, hogy az ő esetében nem (csak) opportunizmusról volt szó, mint az írók többsége esetében.

Janinával együtt végül 1945 decemberében hagyták el Lengyelországot. Öt napot töltöttek Londonban, Miłosz találkozott T. S. Eliottal, akinek verseit még a megszállt Varsóban fordította. Ezután egy kis teherhajóval átkeltek az óceánon, és a költő elfoglalta állomás helyét a New York-i konzulátuson. Onnan hamarosan a washingtoni nagykövetségre helyezték át, kulturális attasé, és idővel követség másodtitkár lett. Mivel sok kollégájával ellentétben őt az amerikai életforma nem vonzotta, sekélyességével inkább taszította, felettesei sokáig megbíztak benne kritikus megjegyzései ellenére, a lengyel kultúra és politika valóságos amerikai megítélését és kilátásait nem szépítő követségi jelentései ellenére is.

1949 tavaszán rövid szabadságra visszatért Lengyelországba, és döbbenet tapasztalta az ország előrehaladott szovjetizációját. Júliusban már ismét Washingtonban volt, és érlelődni kezdett benne a rendszerrel való szakítás szándéka. 1950-ben fölkereste Albert Einsteint, akit 1948 óta ismert, és tanácsot kért tőle, mit tegyen. Einstein lebeszélte a szakításról, azt mondta, a fizikai és szellemi terror nem tarthat soká. Lényegében ugyanolyan értetlenül viselkedett, mint a legtöbb nyugati értelmiségi.

Miłosz nyilvánosan csak óvatosságot adott hangot ellenérzéseinek, az óvatosság azonban egyre kevésbé volt elég. Halálos ítélettel záruló koncepciók perек folytak, kitört a koreai hábo-

rú, és Amerikában megérett a helyzet McCarthy szenátor kommunistaellenes hisztériájához. A hidegháború összes frontján kiéleződött a helyzet. Eközben a követség szorgalmas feljelentői sem tétlenkedtek. Ilyen körülmények között 1950 februárjában megszületett a titkos döntés, hogy az önállószkodó attasét el kell távolítani.

Első lépésként Párizsba rendelték. Janina második gyermekükkel volt terhes, ráadásul nehéz szülés elé nézett, és különben is az volt a véleménye, hogy Franciaország veszélyesen közel van a Szovjetunióhoz. Hónapokig tartó huzavona után, 1950 októberében, Miłosz egyedül érkezett meg Párizsba. Munkába állt az ottani követségen, majd az év végén Varsóba utazott, hogy tisztázza, mi a szándékuk vele. Kézhez kapta első titkári kinevezését a párizsi követségre, majd pár nap múlva berendelte a külügyminiszter helyettese, és közölte vele, hogy Varsóban kell maradnia. Miłosz az idegösszeomlás határán járta végig ismerőseit, köztük kommunistává lett hajdani wilnói társait, minden követ megmozgatott, hogy ismét elhagyhassa az országot.

Végül annak köszönhette szabadulását, hogy soha nem riadt vissza egy kis flörttől, és az intelligenciával társuló férfias szépségre érzékeny nők nemigen tudtak neki ellenállni. Sikerrült rávennie Zygmunt Modzelewski (1900–1954) külügyminiszter feleségét, hogy járjon közbe férjénél. Modzelewski ekkor már nem volt abban a helyzetben, hogy maga döntsön, de meggyőzte Bolesław Bierutot, a LEMP mindenható főtitkárát, hogy el kell engedniük Miłoszt. 1951. január 15-én hagyta el újra Lengyelországot – ezúttal hosszú évtizedekre. Elfoglalta diplomáciai állomáshelyét Párizsban. 22-én Amerikában megszületett második fia, de hiába kérte, hogy engedjék odautazni.

Ez volt a végső csepp a pohárban. Február elsején, minden szükséges holmiját felpakolva, elhagyta a házat, ahol a többi lengyel diplomatával lakott, és taxival a Párizs melletti Maisons-Laffitte-ba vitette magát. A *Kultura* című emigráns irodalmi folyóirat székhelye volt ott. A lap főszerkesztőjétől, a korábbi ismert Jerzy Giedroyc-tól kért védelmet, aki munkatársai közreműködésével, merénylettől vagy emberrablástól tartva (mindkettőre volt példa a létező szocializmus történetében) a szerkesztőség és könyvkiadó épületében bújtatta, míg politikai menedékjogot nem kapott.

Keserves időszak következett. Otthoni író társai gúnyverseket írtak ellene, árulóként megbélyegezték, eltávolították a róla szóló szócikket a lexikonokból stb. A nyugati lengyel emigráció hangadói ugyanekkor kommunista ügynököknek, a Bierut-rezsim bértollnokának neveztek, nyilvános bocsánatkérést követeltek tőle, egyszersmind kijelentve, hogy későn tanúsít megbánást. Minden arra utalt, hogy a rendszerrel szakítva a költőként való továbblétezés lehetőségét veszítette el.

Ennyi is elég lett volna a teljes összeomláshoz, de azt még egy mély morális válság is tértelte. Bizonyos értelemben maga is árulónak érezte magát. Először is, szökésével kivonta magát a közös nyomorúságból, megtagadta a szolidaritást szenvedő honfitársaival. A *Varsói Faustban* megszólított *persona* nagyon közel áll saját énjéhez. Ezúttal is az alanyiságról lemondva volt képes szóra bírni belső kétségeit, meghasonlottságát.

Másodszor, elárulta magát a történelmet, a mindenekfelett érvényesülő, mindenben átgázoló nagy történelmi igazságot is. „Nagyok az én bűneim, mert a szükségszerűséggel szálltam szembe [...] amelynek világméretű győzelme elkerülhetetlen” – írta 1951-ben Stanisław Vincenznek.

Elhitte ugyanis, mint ezekben első időkben sok nem sztálinista baloldali, akár szocialista vagy szociáldemokrata is, hogy a Szovjetunió győzelmével a Marx által feltételezett objektív történelmi szükségszerűség jutott érvényre. Amely könyörtelenül eltápossa, „a történelem szemétdombjára” veti mindazokat, akik ellenállnak neki. Valósággal démoni erőt tulajdonított ennek a gondolatnak. A leszámolás jegyében fogant művében, *A rabul ejtett értelem*-ben (1953) fejtette ki, hogy a szovjet érdekszféra értelmiségét a történelmi szükségszerűség logikája készíti behódolásra. Az országtól távol élvén nem vette észre, hogy saját esetét általánosítja, miközben a lengyel – és persze más kelet-európai – írók többsége némi öncsalással fűszerezett opportunistusból működik együtt a rendszerrel.

Évekig vergődött ebben a válságban, sokáig egyáltalán nem tudott verset írni, de ami megszületett, ennek a morális meghasonlásnak, a történelem démonával folytatott küzdelemnek megrázó dokumentuma.

Giedroycra számíthatott eközben, akinek folyóiratában otthonra talált. A *Kultura* pedig, annak köszönhetően, hogy a kor két legnagyobb lengyel íróját – Miłosz mellett Gombrowiczot – újszólván házi szerzőként foglalkoztatta, nem túl jelentős emigráns lapocskából idővel az egész kortárs lengyel irodalmi és szellem élet meghatározó fórumává vált. Ez pedig Miłosz elszigeteltségét és elszigeteltségtől való félelmét is oldotta.

Másik támasza mestere és apai barátja, Stanisław Vincenz (1888–1971) volt. Ő és családja megértően és együttérzően állt mellette összeomlásai idején. Az ekkor még Argentínában élő Witold Gombrowicz (1904–1969), akivel élénk levelezést folytatott, viszont éppen azzal támogatta, hogy nem volt hajlandó megérteni a problémáit. Szerinte az egész válság egy nagy tévedés volt. „Én azt mondom erre: – Ez a szorongás erkölcstelen, és ami még rosszabb, kiagyalt. Erkölcstelen, mert valójában lemondás nem csupán a kiválóságról, hanem a saját igazságról is, lemondás az – alighanem – egyetlen hősiességről, ami az irodalom büszkesége, erőssége és életerejé. Aki fél az emberek megvetésétől és attól, hogy magányos lesz közöttük, az hallgasson” – jegyezte fel naplójában 1953-ban egy csütörtöki napon. Miłosz pedig azt jegyezte fel, hogy Gombrowicz társaságában lenni olyan, „mintha az ember egy világos, áttekinthető architektúrájú épületbe lépne be”.

Nem mehetett többé Amerikába diplomata-útlevelemmel, vízumot kellett kapnia. Befolyásos barátai és tisztelői mindent megtettek ennek érdekében, ám hosszú ideig eredmény nélkül. Amerikában sokáig tartott a mccarthyizmus: a legcsekélyebb baloldali megnyilvánulás vagy szerepvállalás kommunistagyanús volt. Ráadásul a lengyeleknek fenntartott befogadási kvóta betelt. A Department of State persze kivételt tehetett volna, csak hogy tömegével érkeztek lengyel emigránsok tiltakozó levelei (feljelentései) amiatt, hogy egy kommunista ügynököt szándékoznak beengedni az országba.

Közben jött 1953, jött 1956, az enyhülések és bekeményítések egymást követő hullámai, megszorodtak a személyes találkozások alkalmai az otthoniakkal. Miłosz kibékült Andrzejewskivel, akit keményen megbírált *A rabul ejtett értelemben*, amiért tehetségét a rezsim szolgálatába állította. Andrzejewski utólag elismerte a bírálat jogosságát. Együtt nézték meg Andrzej Wajda filmadaptációját *Hamu és gyémántból*, amely jóváteszi a regény bűnét: a Zbigniew Cybulski által megformált merénylő tragikus egzisztencialista hősként bukik el. Talán ennek az élménynek a hatására Miłosz lelkében egy másik, régóta hordozott görcs is feloldódott. Mert egy dolog a felkelés értelmetlen és felelőtlen elrendelése az úri Lengyelországot menteni próbáló emigrációs kormány részéről, vagy az, hogy a Honi Hadsereg katonáit a bukott rezsim uralkodó ideológiai lelkesítették a nacionalizmustól a klerikalizmuson, nemzeti mitománián és antiszemitizmuson át a történelmi romantikáig – és megint más a fölkelts varsói ifjúság tragikus hősiessége. Lényegében erről szól az Andrzejewskinek ajánlott *Ballada*, amely a felkelésben elesett fiatal költőnek, Tadeusz Gajcynak állít emléket.

Időközben oldódott Janina félelme is Európa szovjet bekebelezésétől. Két fiukkal együtt csatlakozott Miłoszhoz Franciaországban. Előbb Brie-Comte-Robert-ben, majd a Párizshoz közeli Montgeronban béreltek családi házat. Miłosznak tollával kellett eltartania a négytagú családot, ami megerőltető napi robotot jelentett. A *Kultura* mellett rengeteget publikált más (jobbán fizető) nyugati lapokban is. A Szabad Európa ajánlatát elutasította, nyilván nem akart a direkt antikommunista propaganda szócsövévé válni, a BBC-nek ellenben évekig írt rendszeres jegyzeteket *Levelek Franciaországból* címmel.

1960-ban, amikor a Kaliforniai Egyetem állást (*visiting lecturership*) ajánlott fel neki, már elég ismert volt ahhoz, hogy megkapja az amerikai vízumot. A család 1960. október 6-án érkezett meg Berkeleybe. Negyvenkilenc éves volt ekkor. A történelem démonát maguk mögött hagyták Európában. ■ ■ ■

Csordás Gábor 1950. augusztus 6-án született Pécsen, ugyanott végezte középiskolai tanulmányait és az orvostudományi egyetemet. 1974-ben szerzett orvosi diplomát, majd hat évig kutatóorvosként dolgozott. 1980-tól a Jelenkor irodalmi és művészeti folyóirat olvasószerkesztője, majd 1993-ig főszerkesztője. A Jelenkor Kiadó alapítója és 2016-ig igazgatója. 2016-tól a Jelenkor Kiadó szerkesztője. Angol, francia, német, lengyel, szerb, horvát és olasz nyelvből fordít (költészetet csehől, szlovákból, szlovénból és románból is). Fontosabb díjai: Leipziger Anerkennungspreis zur Europäischen Verständigung, Solidarność Emlékérem, József Attila-díj, a Szerb Pen Club műfordítói díja.

A törvények szelleméről

A gyereksírásból időn túli udvarházak szobáiban,
 A börtönvonatok mozdonyvezetőinek szomorúságából,
 Két háború vörös hegeből a homlokomon
 Szárnyas emlékművek bronz alatt tértem magamhoz
 Egy szabadkőműves szentély címere alatt,
 Kihúló hamuval szivaromon.

Oszlopszerű platánok nyara volt, hajnal óta hulló madártollaké,
 Összefont kezeké, feketeségé és ibolyaszíné,
 Égi méhek nyara, füttyöké, tüzeké,
 Kolibrik kis propellereié.

Én, egyetlen fenyőfa-horgonyommal a homokos síkon,
 Halott barátaim elhallgatott emlékével,
 Városok és folyók elhallgatott emlékével
 Kész lettem volna késsel fölhasítani a föld szívét,
 És beletemetni a kiáltások és jajszavak parázsló gyémántját,
 Kész lettem volna vérrel bemázolni a gyökerek tövét,
 Hogy neveket hívjak elő a leveleken,
 És az éj bőrével borítani az emlékművek malachitját,
 És ráírni foszforral, mely kikapart szemek
 Fényével világít: mene tekel fáesz.
 Levertem hát szivarom hamuját.

Mehettem a vízpartra, ahol szerelmesek
 Nézik a multság tengerbe úszó maradványait,
 Mehettem a parkoló kocsik, szivárványló szappanbuborékok
 Közé, hallgatni, hogy viaskodik
 A fojtott dallamok, szorgos,
 Ruganyos férfiizmok örök emberisége
 Egy forró kárminpillangóval.

Szurdokok mélyéig szökdécselő kertek,
 Hamuszürke mókusok nemzeti táncai,
 Szárnyas csecsemők mindig változó
 Korokból kinövő fehér laboratóriumai,
 Fény, nedv, rózsák napjai,
 Mindezt
 Nap-kezdeménynek láttam sárgásszürke síkon,
 Ahol az állomásokon billegő asztal mellett
 Ülnek, üres poharak fölött, arcukat kezükbe temetve
 A börtönvonatok szomorú mozdonyvezetői.

Washington, D. C., 1947.

Múzsáim palotája

A táj csak látszat sajnos,
Kaktuszok árnyékából.
Az estcsillag bozontos
Hallgatás-imitátor.
A tücsök sajnos kagyló
Egy zarándokboton,
Gépcsalogány: nyiszorgó
Hang hatol át a falon.

Ha rózsaszirma hull
Egy szép női fenék –
Éj vödre ráborul
Tán bánnom illenék?

Sajnos mint éj vizén a bolhák –
Egy cseppnyi rum elég –
Elúsznak mind a mives órák.
Tán bánnom illenék?

Ó, Terpszikhoré, Euterpe,
Szerettelek benneteket,
Ügyetlen gonddal szelekbe
Raktam kolibriféskemet.

Talán mert hűségese maradtam,
S hordtam nektek kagylót, virágot,
A gyöngyöt vödörszám arattam,
És mesterségem felvirágozott.

Sajnos a tücsökök mind lerakják
Bolondos álruhájukat,
Holt csalogányok mutogatják
A falon tört rugóikat.
A csillag nem kap áramot,
Szárát elvágta valahol,
S a kaktusz-emlékoszlopok
Sarka nyomán forog a por.
A toll is, sajnos, elszáll a szélben,
A látszat-táj kihamvad szépen.

Washington, D. C., 1948.

Mittelbergheim

Stanisław Vincenznek

Bort érlelnék rajnai tölgyfa hordók.
Szőlőskertek között templom harangja ébreszt
Mittelbergheimben. Kis forrás csobog
Az udvaron gerenda-foglalatban.
Az utcán facipő kopog. Eresz alatt
Szárad a dohány, ekék, fakerekek,
Hegyoldalak és ősz vesznek körül.

Szemem még csukva van. Ne űzz,
tűz, hatalom, erő, még túl korán van.
Sok évet éltem, és álmomba most
Éreztem, hogy mozgó határhoz értem,
Melyen túl szín és hang beteljesül,
S a földi dolgok összekapcsolódnak.
Ne nyisd ki még erőszakkal a szájam,
Hadd bízzak, hadd higgyem, hogy odaérek,
Engedj Mittelbergheimben elidőznöm.

Tudom, hogy ezt kell tennem. Körülöttem
Az ősz, a kerekek, és az eresz alatt
A dohánylevelek. Itt s mindenütt
Enyém a táj, bármerre fordulok,
Bármilyen nyelven üti meg fülem
Egy gyerekdal, szeretők párbeszéde.
Másoknál boldogabban kell fogadnom
Nézést, mosolyt, csillagot, meggyűródött
Selymet térd hajlatában. Puha fényben,
Derűsen kell szétnéznem a hegyen,
Víz és város, út és szokás fölött.

Tűz, hatalom, erő, te, aki
Markodban tartasz, melynek barázdái
Mint déli szél gyalulta óriási
Szurdokok. Te, ki biztonságot adsz
Félelmes órán, kételyek hetében,
Még túl korán van, hadd érjen a bor,
Engedd Mittelbergheimben aludni még vándort.

Mittelbergheim, Elzász, 1951.

Varsói Faust

Ha a Luxembourg-kertben szökőkút csobog,
És vitorláshajókat gyermekkezek
Löknek a vízre, az eszembe jutsz.

Kéklő fényben, lombok csillagzatában
Állsz előttem, tudod te jól, Faust,
Neked nem volt elég az örök ifjúság,
Mert te rendre és hatalomra vágytál.
Firkálok a homokba, megjelenesz,
És megkérdeszlek, mondd, milyen joggon
Hazudsz magadnak, nevezed rendnek
És hatalomnak saját félelmedet?

A félelmet: hogy ne tartozz közéjük,
Kik élnek, mint a víz elvadult kertben,
Sötét romok közt. És vak létezésük
Beteljesült halál, mielőtt véget érnek.

Tényleg nem bízol az emberi erőben.
Alább adod, azt hiszed, rád is az vár,
Mint akik számkivetve elvetették
A legnagyobb ajándékot: az észet.

A félelmet: hogy kezük idáig ér.
Igen, igaz, hogy engem per procuram
A név-kufárok, fogdmegek, gyilkosok
Falkája üldöz. De így kell lennie.
Aki lengyelül nem csupán hízelgő,
Senkinek sem ártó ódákat ír,
Kapott-e egyebet valaha gyűlöletnél?

A félelem: attól, hogy elítél – mondod
Vállvonogatva – a Történelem. Lásd,
Itt fogtam a kezét, ebben a kertben,
A teste olyan volt, mint markomba zárva
Remegő fecske teste. És halott.
Azt sem tudom, mondhatom-e úgy,
Hogy Kháron ladikján távozott az éjbe.
Mert a szögesdrót, a mocsok, a vér.
Mielőtt a fény- és eszmesziporkák,
vágyak és ihletek csodás gépezete
Széthull, s a földnek visszaadatik,
Miért ne fizessem meg tartozásomat
A számomra kimért pillanatban azoknak,

Kiknek felnőtté érni nem adatott? Aztán
Lesújthat rám a rém: Történelem.

A félelem. Dudál a sofőr és gyorsít.
Látod a város szürke romjait,
Épületvázak, téglapor. Szegény, szürke tömeg
Lábát váltogatva billeg, sorban áll,
Külföldi kendőddel megtörlöd homlokod.
A büntetést, varázsló, ismered,
Az évszázad füstjében született büntetést.
Mint magnéziumfény, fellobban és kitart
– Ó, legyen átkozott –

Az öntudat.

Párizs, 1952.

Jegyzetfüzet: Dordogne

Madár, rőt vad vagy szarvas
nem gondol őseire.
Madár, rőt vad vagy szarvas
Él és pusztul, időt nem ismer.

A Vézère partján, sziklák alatt
emberek jönnek át a szőlőn,
kosarakat hoznak, a nagy
almáskertek termése bennük.

A Vézère partján kastély fehérlik,
fölötte meg, sziklába vájva,
remete-órhely egy másik,
rég szűz háborúból.

Galloromán boltíveken
kóbor borostyánlevelek.
Fehérneműt mosnak a nők
a napfényes vizű Vézère-ben.

Bánatukra vagy örömükre
találtak egy kő nyílhegyet.
Leadják a kő nyílhegyet
a múzeum-portán a lánynak.

Les Eyzies, 1952.

Jegyzetfüzet: Európa

Aláaknázva a Gotthard-alagút.
Ahol a gyapjú alszik,
és papírpillangót rebbent a gyerekek lélegzete,
ahol szökőkút mellett vizes lovak
ugrálnak a májusi levegőben,
drót fut a föld alatt.

Aláaknázva a szülőföld,
a kicsi, számunkra kedves, európai.
Olajbogyó meg rozs terem ott,
lenmezőn fut a szél, és fekete lombban ül el
a narancsfák forró lámpái alatt.

Aláaknázva a kéklő tenger,
amikor kifut halászni a kutter
a városkából, hol a hálók közt macskák alszanak.

Aláaknázva az ember szíve.
Az élet ideje és a másik idő
nem válik harmonikus eggyé,
két külön vonal tudatában.

Párizs, 1952.

Tudás

Attól kezdve, hogy a csapott ereszű házban
A köldökzsinórt elvágta a doktor,
És penészpöttyös körték fészkeként
Libatop, sóska burjánzott a kertben,
Emberkezekben voltam. Belém fojthatták volna
Első sírásom, nagy kezükkel összenyomva
Gyengédségre intő védtelen gégém.
A madarak, gyümölcsök nevét tőlük tanultam,
Nem túl vad és nem túl kiművelt
Vidékük otthonom lett, a szántókkal, mezőkkel,
Vízzel a csónak alján a partmenti bozótban.

Igaz, tudásuk a végére ért
Bennem, mikor egy sötét akarat szegült
Szembe szándékaikkal és szándékaimmal.

Ismeretlen, avagy csak névről ismert
 Mások járkáltak bennem, és én ijedten
 Hallgattam a nyikorgó padlót magamban,
 Hová nem lehet kulcslyukon benézni.
 Kazmierz, Hrehory neve mit sem jelentett,
 Se Margaretáié, Emiliáié,
 De másolnom kellett minden hibájukat,
 Fogyatkozásukat. Ez megalázott.
 Kis híján ordítottam: Ti vagytok felelősek,
 Ha nem leszek más, mint ami vagyok.

Az eredendő bűnre a könyvben fény vetődött.
 És sokszor, ha a délután dong a fűben,
 Elképzelem az én bűnömmel azt a kettőt,
 Amint a tudás fája alatt darázsra lépnek.

Montgeron, 1957.

Parasztból lett király

Villával bánni nem tudok. A korona nyom.
 Az ördög tudja, mért bújtattak bársonyokba.
 A nő arany ruhában amott az asszonyom.
 Pedig van épp elég szajha az udvaromba.

Susognak, szökdécselnek köröttem. Parlé franszé.
 Az egyszerű nekik úgy jó, ha kitekerték,
 Bókra bókkal felelnek, mosolyuk udvaroncé,
 Rühesen tépik egymást, alélnak, mint a lepkék.

Figyelem őket, míg szemhéjam leeresztem,
 S szendergek hájasan. Egy mímelt ostoba.
 Így maradok meg majd emlékeikben,
 S tudom, másik világot nem látok már soha.

Na és? A gyűlölet ég bennem, mint a lámpa,
 Mint lakodalmi fáklya izzik itt belül.
 Bárgyú ábrázatomból nem sejtik, mi az ábra.
 Életem így, s nem másként, beteljesül.

Ugrálnak, hízelegnek. És enélkül soha
 Nem tudnám, mi vagyok: tűz, acél és kova.

Montgeron, 1957.

Egy udvarhölgy lenyakazása

Mandula-angyalok fátylak felhőiben,
Kiknek csalán közé nem kell guggolniuk,
S nem hívhatják meg őket egy pohár sörre sem,
Baba-testük sima, nincs rajta lyuk.

Ilyennek tűntek egy parasztgyereknek.
Lónyihogás, egy kápán kesztyű villan.
És elrobogtak, harsányan nevettek,
Én meg apám kalapját fejemről lekaptam.

És most, szuka? Gyűrten, festetlen arccal
Kúszol felém, lóg rózsaszínű nyelved,
Cipőmet kenderkóc hajaddal
Törlőd, s négykézláb kérsz kegyelmet?

Miért voltál szobor, ha most csak árnyék,
Mért kínozott évekig szoknyád hatalma?
Mit annyit hajszoltam, feledni vágnék,
Vágassék le ágamról ez az alma.

Ma nagy vagyok, megyénkben nagyobb, mint bárki vót.
Ítélezem. Szolgák, hívjátok a bakót.

Montgeron, 1959.

Ballada

Jerzy Andrzejewskinek

A síkságon egy szürke fácska áll.
Egy anya ül kicsi árnyékában.
Keménytojást hámoz magának,
És egy palackból teát iszik.
Lát egy várost, amely sohasem volt.
Falak, tornyok fénylenek föl délben.
Egy magasban köröző galambrajt
Néz az anya, a temetőből jőve.

– Fiam, a barátok elfeledtek.
Egyik társad sem emleget többé.

Menyasszonyod gyerekeket szült, és
Már nem jutsz eszébe éjszakánként.
Emlékművek állnak Varsó-szerte,
De a neved egyiken sincs rajta.
Amíg él, csak anyád tartja észben,
Milyen mókás és gyerekes voltál.

Fekszik Gajcy földdel beborítva,
Már örökre huszonkét esztendő.
Nincsen szeme, keze, szíve sincsen,
Nem ismer telet, tavaszt és évet.
És a folyón jég zajlik minden évben,
Sötét erdőkön kökörtű virágzik.
Zelnicével töltik meg a korsót,
S hallgatják, a kakukk mit jövendő.

Fekszik Gajcy, soha meg nem tudja,
Hogy Varsóban a harc hiába volt.
A barikádot, ahol őt megölték,
Lebontották fagyvert kezek.
A vörös port széthordták a szelek,
Esők jöttek, csalogányok daloltak,
Felhők alatt hangos kőművesek
Építettek magas, új házakat.

– Azt mondják, hogy szégyellni kellene,
Hogy te rossz ügyért harcoltál, fiam.
Hát nem tudom, ítélje meg az Isten,
Hiszen veled beszélni nem tudok.
A virágaid porrá aszalódtak,
Ne haragudj ezért, egyetlenem,
Kevés időm van, és ha eljövök,
Messziről kell a vizet idehoznom.

A fa alatt kendőjét igazgatja.
Egy galamb szárnya villan meg az égen.
Eltűnődik, elnézelődik,
Milyen magas és hatalmas a tér.
A város felé villamos robog,
Szalad utána két fiatalember.
Eléri-e? Az anya erre gondol.
Elérték a megállóban. Beszálltak.

Montgeron, 1958.